Nemunas

Nr. 4
(964)

2016 m.
vasario 25–
kovo 9 d.

Kaina 1,35 Eur
(4,66 Lt)

DVISAVAITINIS KULTŪROS IR MENO LEIDINYS

9 770134 314014

Pavasario etiudas prie Ūlos

Lijo, lijo, prilijo
Diena sklidinai,
Per kraštus išsiliejo –
Upė nutekėjo

Ir buvo pavasaris:
Klampi pieva,
Baltuojanti ieva

Ir du žmonės,
Susiėmę už rankų,
Pačiam pakrašty
Fotografijos,

Kurią padėjau
Ant lentynėlės
Ir užvėriau lengvas
Atminties dureles.

Paulina ŽEMGULYTĖ

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Mes – katinai, kurie vaikšto po vieną

Sugrįžusio į Kauną režisieriaus Gyčio PADEGIMO kasdienis kelias veda į Kamerinį teatrą. Būtent čia vyksta intensyvios repeticijos, nes jau nuo vasario 19 d. visi norintieji galės išvysti šiuolaikinės airių dramaturgės Marie Jones pjesę „Akmenys jo kišenėje“. Airiška komedija išsiskirs iš kitų spektaklių ir gvildens šių dienų problemas – susvetimėjimą, bendruomeniškumo ir vienybės stoką. Po repeticijos mažoje jaukioje salėje režisierius sutiko papasakoti apie spektaklį, neatsiejamą nuo bėgančio laiko ir besikeičiančių mūsų vertybių.

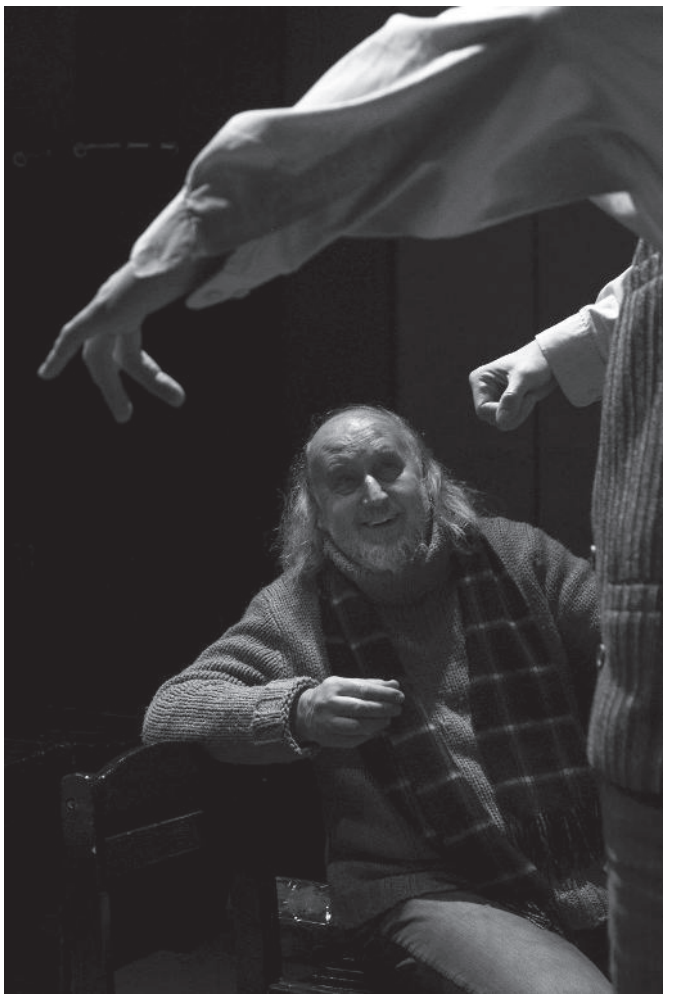

Gintaro ČESONIO nuotrauka

– Jūs žinomas kaip klajojantis režisierius. Nuolat keliavęs po Lietuvą, pastaruoju metu daug dirbęs Klaipėdoje, pagaliau grįžtate į gimtąjį miestą Kauną. Koks tai jausmas? Ar repeticijos, premjeros laukimas savame mieste kelia džiaugsmą, ar visgi šmėkščioja ir nerimas?

– Visada nuostabu dirbti mieste, kuriame ir gyveni. Gerokai daugiau suspėji, gali dar ką nors nuveikti – filmą ar spektaklį pažiūrėti, su draugais susitikti, pasivaikščioti. Šiandien prieš repeticiją aš toks laimingas ėjau senamiesčiu, pavaikščiojau prezidentūros kiemelyje, pažiūrėjau prieškarines Kauno nuotraukas. Taip susikaupiu. Kai dirbau kituose miestuose – Klaipėdoj, Vilniuj, Šiauliuos ar užsieny – taip pat susikurdavau savo aurą, savą atmosferą. Jeigu gyveni viešbutyje, pasistatai kokią gėlytę, pasidedi savo knygų. Bet, aišku, namai yra namai. Namie net sienos kvepia. Susidomėjimas premjera labai džiugina, net ir gatvėje žiūrovai, seniai nematę mano spektaklių, klausinėja – kada, kur, kas. Žodžiu, mielai statyčiau Kaune dažniau, jeigu tik teatrai kviestų.

– Kauno kamerinis gyvena premjeros nuotaikomis. Kokie jūsų įspūdžiai šiame teatre, žinant, kad ne per seniausiai ir jį buvo aplankęs permainų vėjas?

– Žinot, aš to nepastebėjau. Dar prieš visus permainų vėjus tariausi su teatro meno vadovu Aleksandru Rubinovu. Vėliau tie vėjai sklandė, o aš buvau labai užsiėmęs didžiulio spektaklio „Karalienė Luizė“ repeticijom Klaipėdoje. Kai tariausi pradėti darbus, jau radau direktorę Jurgą Knyvienę, buvusią savo studentę Vytauto Didžiojo universitete. Tad viso to, pasak poeto, lieka vienas liudininkas – menas. Vasarą savaitę repetavom mano kaime Juškonyse, tad ir teatre prieš repeticijas susiburiam ryte – būna gera, jaučiu kūrybišką atmosferą. Pažiūrėjau teatro spektaklius, man labai patiko Alvydo Lebeliūno „Nesamas miestas“. Teatras dirba. Tikiuosi, susijusieji su pokyčiais – miesto valdžia, atsakingi asmenys, paties teatro žmonės, – dės visas jėgas, kad šis unikalus teatras išliktų. Čia gera aura, prisodrinta daugybės žmonių rankų darbo, kurie viską statė, kūrė. Ir geroji Stanislovo Rubinovo dvasia, kuri žvelgia į mus iš anapus, tiesiog įsakmiai prašo, reikalauja išlaikyti šitą meno židinį Kauno centre. Šis teatras yra kamerinio teatro pionierius – pirmasis toks, ir tai labai svarbu. Daug žymių režisierių ir aktorių išėjo iš jo, iš šio kolektyvo. Griauti labai lengva, suniokojom visą materialųjį paveldą, todėl nesugriaukim bent dvasinio. Artėja Lietuvos šimtmetis, jo pradžia – Kaune, tad galvokim ne ką sunaikint, bet ką naujo įkurti, atkurti, atstatyti, tuo labiau kad norim būti ir Europos kultūros sostine.

– Kodėl pasirinkote statyti būtent pjesę „Akmenys jo kišenėje“?

– Lietuvoje rodomuose spektakliuose gausu negatyvo, daug pesimistinių pjesių – apie savižudybes, smurtą, prievartą, blogį... Tiek didžiojo, tiek vidutinio ar mažojo blogio pilna visur. Gyvenime linkstam į saulėtą pusę, o teatre rodom tamsiąją. Kadangi jos daugiau nei gyvenime, pradedam tuo mėgautis. Tad norėjau kurti spektaklį, pasakojantį, kaip sunku svetimiems žmonėms susitikti, suprasti vienas kitą, kad abiem būtų lengviau įveikti gyvenimo iššūkius. E. Hemingway'us sakė, kad žmogus vienas gyventi negali, o mes dabar pripratę būti katinai, kurie vaikšto po vieną. Sovietmetis mus grūdo į kolektyvizmą – visi kartu be jokio privataus gyvenimo. Paskui išsklidom ir prasidėjo didžiulė atomizacija – gausybė partijų, interesų, visuomenės skaidymas pagal turtą, statusą. Mano spektaklis kalba apie tai, kaip gimsta impulsas tarp svetimų žmonių, ne vyro ir moters, kuriuos jungia meilė ir seksas, o tarp dviejų vyrų, išgyvenusių daug traumų ir praradimų. Jie paprastai, žmogiškai bendrauja, padeda vienas kitam vėl kabintis į gyvenimą ir net kurti. Man tai atrodo labai svarbu. Kasdienis santykis su žmonėmis padeda gyventi ir išgyventi, jaustis saugiau. Valstybės saugumą pirmiausia užtikrina ne ginklai, o mūsų tarpusavio ryšiai. Galima turėti šimtus tankų, raketų, bet, jei nebus supratimo, solidarumo, atjautos, o tik pyktis, chamizmas, biurokratizmas, nesijausime saugūs. Spektaklis moko, kaip, pasak „Mažojo princo“ lapės, prisijaukinti greta esantįjį, kurio dažnai nematome, nesuprantam, bijom ar vengiam. Jis visąlaik šalia mūsų gatvėje, autobuse, darbe, namie, teatre ir kur tik nori, o mes be jo visgi nieko negalim.

– Esate minėjęs, kad pjesė net vienuolika metų gulėjo jūsų stalčiuje. Ji įvardijama kaip aktuali, nes gvildenamos šių laikų problemos – susvetimėjimas, vienybės, orumo, bendruomeniškumo stoka. Galbūt vienuolika metų yra tas laiko tarpas, kurio reikėjo Lietuvai, kad „užaugtų“ iki šių aktualijų?

– Tai labai svarbūs dalykai. Žmonių susvetimėjimas vis dažniau jaučiamas vartotojų visuomenėj. Kuo daugiau materijos, tuo mažiau dvasios. Kuo daugiau žmogus turi mygtukų, komforto, tuo labiau nenori išeiti iš komforto zonos. Kiekvienas susitikimas su kitu asmeniu yra išėjimas už saugios ribos. Nežinai, ką jis pasakys, kokią nuotaiką sukurs. Jis gali ir bučiuot, ir per veidą duot, ir įžeist, ir pakylėti. Dėl to kuo toliau, tuo daugiau žmonės gyvena virtualioj tikrovėj. Pamenu savo vaikystę, kai pasirodė pirmi televizoriai – mes jo dar neturėjom ir rinkdavomės pas bendradarbius, draugus žiūrėti, bet jis ten būdavo tik tarp kitko. Atsimenu ir Kauno baliukus: bet kokia proga visi eidavo vieni pas kitus. O pas senelius kaime, kai suvažiuodavo dėdės, tetos ir ant svirno pradėdavo dainuot, tuoj išgirsdavai už miško kitus atsiliepiant ir dainuojant. Tai tikras žmonių bendravimas, kurio dabar taip trūksta... Juk žinom baisią statistiką, kad vaikui šeimoje per dieną skiriamos septynios minutės. Baisu, kai mažylis prieina prie tėvo, mamos ir girdi „netrukdyk!“, o jie su išmaniuoju duodasi, vaiko net nepastebi. Nors šis spektaklis vyksta mūsų dienomis, veikėjai kišenėse neturi mobiliųjų telefonų.

– Pjesė pasakoja apie bendruomenės branduolį ir pamatines jos vertybes – solidarumą bei atjautą. Ar galime šią pjesę pavadinti žinute žmonėms – pamokančia ir skatinančia permąstyti vertybes?

– Kiekvienas spektaklis yra tam tikra žinutė, bet puiku, jei nėra iškelto piršto ir moralizavimo. Meno kūriniui, ypač spektakliui, geriausia, kai jo idėja yra paskandinta bendrame kontekste ir žiūrovas iki tam tikrų išvadų prieina netiesiogiai. Spektaklyje – istorija apie du žmones, atsidūrusius visuomenės paribiuose, kurie yra ir gyvenimo, ir filmavimo proceso, kurį stebėsim, statistai. Tačiau jie jaučia savo vertę, orumą ir sugeba juos pažadinti, ginti bei padėti vienas kitam tai daryti. Tuomet šie statistai tampa asmenybėmis, kurios gali kurti, nepasiduoti manipuliacijoms, nepaklusti valdžią ar pinigus turintiems žmonėms. Taip gimsta pilietinė visuomenė, apie kurią tiek daug kalbam, bet taip ir nesukuriam, nes ne nuo to galo pradedam. Pilietinę visuomenę sudaro žmonės, kurie

Nukelta į 21 p.

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Gabrielė DAMBRAUSKAITĖ

Rezonansas – kaip reveransas praeičiai

Vasario 11 d. Kauno galerijoje „Meno forma“ pristatytas šiuolaikinio šokio projektas „Rezonansas“. Tai šokio spektzaklis, skirtas Mykolui Kleopui Oginskiui, kuriame jungiamos įvairios meno formos, menininkų patirtys bei požiūriai. Gal todėl ir sumanyta šokti dailės galerijoje (anksčiau ir BLC verslo lyderių centre Kaune), kurioje tai, kas svarbiausia, dažniausiai kybo ant sienų, o visa kita erdvė pasiruošusi įsileisti ir netikėtus dalykus. Spektaklis primena istorinius laikus, kalba jų kalba ir mėgina atskleisti to meto atmosferą. Muzika ir šokis – efemeriškiausi, laike ir erdvėje greit „tirpstantys“ meno žanrai, kuriems būdingas abstraktumas, apibendrinimai. O choreografės Indrės Puišytės kūrinys išlieka stebėtinai arti naratyvinio pasakojimo ir kartu grynojo šokio neapibrėžtumo. Įtaigiai derina abu šiuos meno žanro polius.

Projekto sumanytojai įsitikinę, kad M. K. Oginskis, kurio 250-ąsias gimimo metines minime, pas mus esmingiau nesuvoktas ir netyrinėtas, jo kūryba skamba lyg laiko ir aplinkybių ženklas, nekeldama įsimintinesnių pasvarstymų ar diskusijų. Visiems aišku, kad apie tą, kurio polonezą nesunkiai paniūniuotume, žinome gana mažai. Tik ar daug ką atskleistų sausi jo gyvenimo faktai? Ypač apie menininką, kuris save apibūdino kaip entuziastingų protrūkių, meilės, įkvėpimo, stiprių emocijų inspiruojamą kūrėją.

M. K. Oginskis (1765-1833) – kunigaikštis, diplomatas, Abiejų Tautų Respublikos politinis veikėjas, vienas iš 1794 m. sukilimo vadų, 1802 m. Vilniaus universiteto garbės narys, kompozitorius, populiarių Europoje polonezų, mazurkų autorius. Tokį enciklopedinį variantą mums pateikia vadovėliai. Taip, gali būti, kad šokio spektaklio ištakos – banalusis jubiliejaus minėjimas, pastūmėjęs susidomėti menininku. Galimybės jį įgyvendinti taip pat tikriausiai šių aplinkybių nulemtos. Galų gale – panašaus pobūdžio pokalbių su praeitimi dabar gana daug („Auros“ spektaklis „1863“, projektas „ID:D&G“...). Tačiau šį kartą tai nė kiek nepaveikė galutinio rezultato kokybės.

„Šiuolaikiniam žmogui menininko gyvenimo faktai nieko nereiškia, todėl mums įdomu, kaip ši eklektiška asmenybė gali atgyti šiuolaikinėje kultūroje“, – teigia spektaklio autoriai, šioje istorijoje galbūt mėginę atrasti ir naujų savo kūrybinio proceso raiškos galimybių, kurias visuomet koreguoja reikšmingi susitikimai. „Rezonanso“ kūrybiniame procese susijungė patyrusių savo srities profesionalų – videomenininko konceptualisto Sauliaus Paliuko bei akademinės krypties kompozitoriaus Raimundo Martinkėno, jaunųjų menininkų – inovatyvios drabužių dizainerės Eglės Sakalaitės bei klasikinio dainavimo solisto Jurgio Jarašiaus – patirtys. O juos paskatinti imtis bendro darbo nusprendė projekto idėjos autorė, choreografė I. Puišytė, tokiu būdu norėjusi atskleisti M. K. Oginskio asmenybės įvairiapusiškumą. Taip scenoje šalia šiuolaikinio šokio atlikėjų Mariaus Pinigio ir Andriaus Stakelės atsidūrė ir vokalistas J. Jarašius bei kapueirą praktikuojantis Audrius Kiuberis. Toks derinys, kai šokio ritmu juda net ir neprofesionalai, o vėliau staiga „įšoka“ į savo pagrindinę veiklos sritį – originalu ir netikėta.

Spektaklio karkasas – tai aštuonios veiksmo scenos, kintantys paveikslai, kuriuose matyti skirtingi, dažnai net pabrėžtinai kontrastingi M. K. Oginskio istorijos aspektai – valstybinė veikla, muzikos po-

▶▶

Geriausias 2015-ųjų kūrinys

Vasario 16-oji Kauno paveikslų galerijoje tradiciškai tapo dviguba švente. Čia paminėta ne tik Lietuvos Nepriklausomybė, bet ir apdovanoti geriausių praėjusiųjų metų kūrinių autoriai. Parodos organizatorius džiugino dalyvių gausa – eksponuotas net 121 tapybos, tekstilės, skulptūros ir kitokio pobūdžio kūrinys. O susidomėjusiųjų ir padėjusiųjų išrinkti geriausius darbus buvo rekordiškai daug – 1864 lankytojai.

Šiais metais komisija savo dėmesį nukreipė į idėjų išskirtinumą. Kūrėjai įvertinti įvairiose kategorijose: už jaunatvišką požiūrį ir rimtus dalykus apdovanota M. Adomavičiūtė („Sujunk taškus“); už monumentinę raišką ir humoro jausmą – E. Pauza („Inksto formos baseine“). Menininko A. Morozovo darbas „Kikimaros gimimas. Ukrainos kariuomenės žvalgybos dalinio karys prieš išeidamas į žvalgybos misiją Donecko rajone“ pelnė apdovanojimą už aktualumą ir temos šiuolaikiškumą, o už neblėstančią stiprią emociją įvertintas L. Strioga („Giesmė“). Daug dėmesio sulaukė N. T. Baltušnikas. Jo darbas „Naujieji metai“ paminėtas ne tik kaip daugiasluoksnis ir kuriantis naujus kontekstus – už šį kūrinį autorių apdovanojo ir šalia galerijos įsikūrusi kavinė „Kultūra“.

Evaldas PAUZA. „Inksto formos baseine“.

Asmeninius prizus dalijo ir tapytoja, galerijos edukatorė E. Velaniškytė. Jos estetinius kriterijus – mažą formatą, lakonišką formą bei šviesą ir viltį – atitiko R. Klemkaitės-Gabdankienės „Laisvės paukštis“, A. Urbiečio „Pakuotė patogioms mintims“ ir K. Latvytės „Praeities peizažas“. O UAB „Kauno švara“ atstovė savo simpatijas atidavė ir apdovanojo L. Jurčiukonį. Jo darbas „Prieš miegą“ sužavėjo modernumo ir tradicijos santykiu.

Geriausiu 2015 m. kūriniu tapo „Urmo geležinkelio stotis“, jis sulaukė net 163 kauniečių balsų. Prekybos miestelyje „Urmas“ daugiau nei šešių arų plotą užimantis sieninės tapybos darbas sužavėjo ir „Kaunas jazz“ organizatorius. Jų atstovas taip pat pasveikino visą kūrinio autorių komandą: A. Kaliuką, E. Grušnį, K. Četytkovskį, T. Šimkų, Ž. Amelyną, I. Voroneckytę, J. Kluonę ir V. Jaką. Aštuonių menininkų daugiau nei trejus metus kurtas piešinys vaizduoja senovinę garvežių stotį su charakteringais jos personažais, kuriuos galime sutikti vaikštinėjančius Kauno gatvėmis, pretenduoja ir į didžiausio piešinio titulą Lietuvos rekordų knygoje.

Irenos Mikuličiūtės dailės galerija nepaliko neapdovanotų ir ekspozicijos autorių V. Jasevičiūtės ir O. Daugelio – pastarasis grojant Kauno bigbendui vedė renginį. Pabaigoje menininkams įkvėpimo, o parodos lankytojams gražios šventės linkėjo Kauno vicemeras S. Kairys. Išdalijus padėkas ir prizus, norintieji galėjo toliau bendrauti su kūrinių autoriais ir grožėtis paroda. Meno mėgėjų tą vakarą Paveikslų galerijoje išties nestigo.

Parengė Ieva PUŠKORIŪTĖ

mėgis ir asmeninis gyvenimas. Judesio, elgsenos, išvaizdos, vaizdinių kontrastai turi išryškinti įvairias asmenybės briaunas ir pasirinkimus. Kartais šiuolaikinio teatro neapibrėžtumo kontekste tokios aiškios ribos ir nuspėjami motyvai atrodo net kiek dirbtinokai, tačiau šį įspūdį greitai išsklaido mintis, kad šiame spektaklyje svarbiausias yra jis, o ne asmeniniai menininkų išgyvenimai ir patirtys, kad šįkart vengta egocentrizmo, kuris vis labiau ima vešėti scenoje, kai be atodairos siekiama vien asmeninio santykio su objektu. Juk žiūrėdamas ir klausydamas vien savęs, nieko aplink ir nepastebėsi. „Ieškodami rezonanso su Mykolo Kleopo istorija, sutarėme tik dėl vieno: jis nėra herojus“, – teigia menininkai, nes tik toks žvilgsnis ir pažintis kaip lygus su lygiu šiuo metu yra įmanoma.

R. Martinkėno muzika projekte – lyg dar vienas veiksmo dalyvis. Ji tokia ryški, kad neabejotinai skatina ir veikia choreografiją. Kiekviename spektaklio dalies kūrinyje suskamba M. K. Oginskio muzikos motyvas, detalė. Tačiau viskas taip meistriškai sukeista, išardyta, transformuota, kad ne įsakmiai primena, diktuoja sąlygas, o tik paskleidžia tam tikrą jauseną, aromatą, tinkamą šiuolaikinio šokio plastikai. Taip vietoje įprasto melodingumo suskambo natūralūs garsai, tam tikrą nuotaiką skleidžiantys sąskambiai.

Vis daugiau šiuolaikinio šokio spektaklių sukuriama vartant istorijos vadovėlius, iš kurių kyla vaizduotės, emocijų spalvinami reginiai. Gyvoji istorija, kuri skatina atrasti, domėtis, pajusti tuos laikus, kurių kvapai jau beveik išsivadėję. Prikelti iš pelenų savo kūnu taip, kaip entuziastinga menininkų grupelė, susibūrusi rezonuoti.

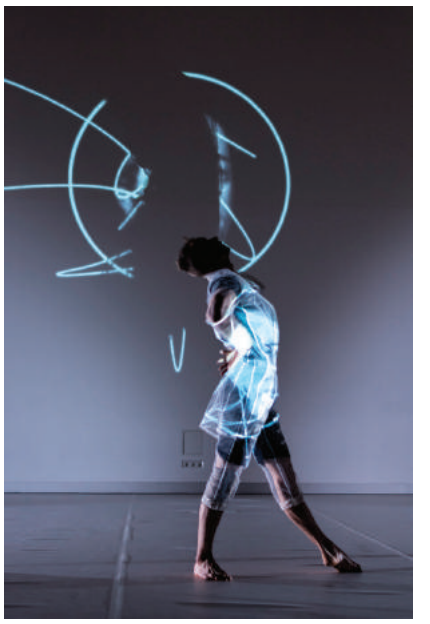

Naglis Rytis BALTUŠNIKAS. „Naujieji metai“.

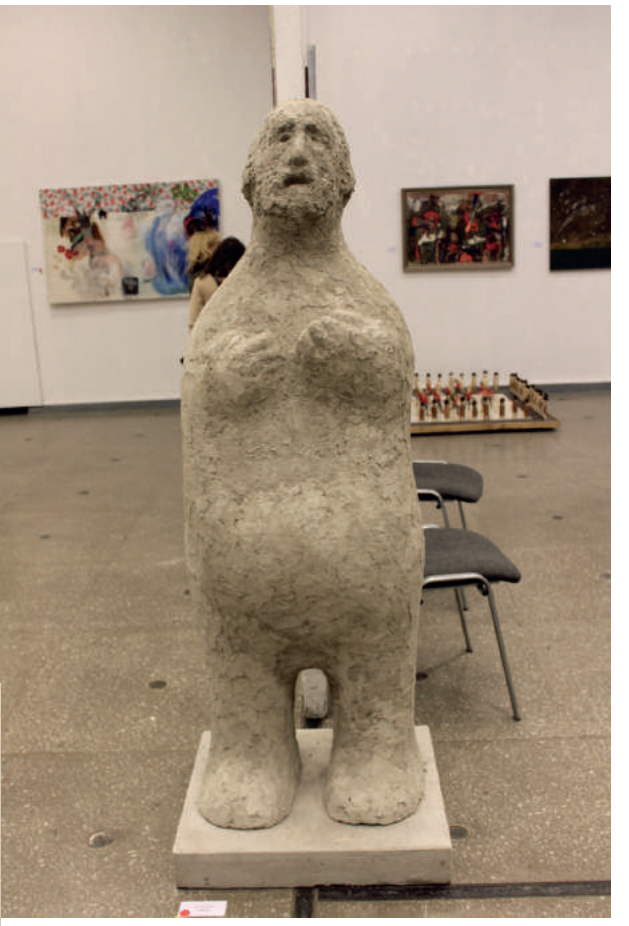

Leonas STRIOGA. „Giesmė“.

Monika ADOMAVIČIŪTĖ. „Sujunk taškus“.

Alvydas URBIETIS. „Pakuotė patogioms mintims“.

Jovitos TAMOŠIŪNAITĖS nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Tomas VYŠNIAUSKAS

dėmėtas

ežerėju už mažus už didelius
šunis kates žiurkėnus duobutes
mergaitės skruostuose visus kurie
gyvens ilgiau ir netgi gali būti
prasmingiau nei iltys manos
bandančios ir tapačiai bebūgstančios
atkąsti (A su nosine ir be) būties
nebuitiškojo nesvarumo štai
šyptelėjau ką tik o atrodė tau
kad tik vandens paviršiumi vaipausi
ir mėlo dvi duobutės ežerais
nokinančiais pilnatvę dumbliais kvepiančio
laukimo ežerais kurių gelmėj
už rankų susikibę sukasi pajacai du
ramybė apgaulingoji ir kategoriška
mirtis kur aukso atspalviai žuvims
dantų nesudaigina išmiršta
jūriniai arkliukai šiąnakt vietos
butaforinėms kanopoms nebėra

už ežerus netrunkančius pavirsti
lavondėmėmis puošiančiomis
dėsnius amžino buvimo veltui
už žodžius pūkais apveltus
išdavikiškai bekapstančius tavuose
skruostuose užežerėsiančiąsias
juoko duobutes

nulisvienas

mano rankose degantys
gvazdikai mano
burnoje žodžių nuodėguliai
kartais ilgiuosi
rytais išblėsusios vasaros
gaisrų o kartais
gręžia kiaurai spindinčios
akutės žiurkių už-
speistų į kampą nusispjaunu
plėnimis mat
nebekarštas karštantis šuva jau
nebesugeba
amsėti tuo metu kai
apimti liepsnų taikos
balandžiai vagia
miegančias akimirkas krapštausi
iš akiduobių apskrudusias
mokyklos uniformas liks
tik gvazdikai raudoni matai pakvipo
mano žvilgsnis nukraujavusiais
laikais

šaltu veidu

pro šerkšną prakrapštytą skilusiam
langely sušmėžuoja tik pakrikštyti
eskimai du per pasninką virš laužo
svilinantys bebro uodegos delikat-
esą tik mudu tolyje meluoji dar
haskis malamutas laika(s) su-
žmogėjęs žmogžu dėjęs vilkas
lojantis aplinkui laužą šmėsčioja
šešėliai beuodegio bebro Manitu
ir amžinų medžioklės plotų
pramanytų virš galvų varvekliais
ruonių iltys kvėpteltume ir
palytų kaulų trupiniais žarijomis
grumstais nuo kapo apversto
pasaulio kontempliuoju
tirpstančias pusnis ir (balta)
baltą krūtį saujoje prašau
numirk kol *šilta*

neužkalbintas

anądien mačiau Remį besistebeilijantį
į bangomis sušiauštą vandenį gal
dėl tųjų bangų paviršius jį menkai
teatspindėjo tik akyse dar teliuskavosi
du ežerai oda pašiurpo bangomis
krante kitam
įkyriai kaukė stiklo fabriko sirenos
o rankoje suspaudęs Remis laikė
prakąstą supelijusį
sausainį žemėmis taškuotą
tuom tad
ir baigėsi *tą kartą*
dovanos gamtos

glotniai

vėlės vėlei glamonėja
grindinio akmenimis gumbuotą
miesto odą pakutendamos
išaštrintais nukaukšinčiųjų
pentinais

tu tiek aštrus šiandieną kiek minkšti
tarpupirščiai tarp pilnatis atspindinčių
siauručio skersgatvio trinkelių
kiek buklūs žvilgsniai tarpu
sueižėjusių langinių
anapus riebalais ir dūmais
tamsintų stiklų
tu tiek aštrus šiandieną kiek
sukietėjusi į ausį Dievui dūmus kuždanti
termofikacinės jėgainės varpa
tiek kiek lietus Vaitčapele nuplaunantis
riboženklius raudonus Džeko

dar tiek aštrus šiandieną kiek glotniai
į žvynus sugulę ašmenys skustuvų
uodegoje tavosios
undinėlės

s rovėm

sutemus girgžteli megapolis
įkaitusiomis klaviatūromis rytojaus
gėčių ir balzakų, pilvais įkritusiais
gavrošų šiandienos
blizgučiais šypsenom pieštom
ant kvepiančių
dažais viršelių atsipučia
prakošdamas pro tankų info ir
struktūros ūsą į tamsą milijardus
vidutiniškos smulkmės

sukrenkščia prieblandos
nuėstais dantimis tvirtovių
bandydamos atkąsti gabalą
klampių azoto patalų. nusivemia
konvulsijomis nuotėkų negerk iš
pėdos įmintos joje tik iš bėdos te
atsispindi apspisti musyčių
spiečiais spindintys kardai džedajų
akys balzganos rūdijančių žibintų

balutėje kulniukais išskaptuotame
kanjone tarpu grindinio trinkelių
raukšlėjasi beskęstantis mė
01 jauninasi kandžiojamas
bepelekių kauštančių lėtai
žuvų čia įgalu išlikti įgeliant
vienas kitam nuodingais rajos bučiniais
kitu galu-
kelėje buriasi praeiviai ašakomis
styrančiom iš venų o jų
kraujas *o jų kraujas*
pasroviui
gatve
iš lėto
svirduliuoja Jona ieškodamas šiltų
banginio vidurių

Romas SADAUSKAS

... kad būtų ištartas paprašo...

***

.
... lingės
lyguoja
linkiuose
gimtų paežerių
groja ar gvoja
o aš
paukštelius
iš lėto
paežeriuodamas
lesinu
besibaigiančia vasara
šeriu
tegu sau linguoja
tegu sau lingės
tegulio
gimtų paežerių
kasžin
gal
mes visi
kažkam reikalingi
ir paukštis
ir ežeras
netgi
žmogus...

***

... turėk omenyje
arba
kur nors kitur
nesvarbu ką
tik
būtinai turėk
kišenėje
smulkiųjų
gegutei
paskutinį kartą
užkukavus...

***

... užsiklojo ežeras
rudenėjančios vasaros
rūkana
neregi
o girdi
kaip nučiuožia
vandeniu gulbė
kažikur kažikoks
pasiklydęs paukštelis
... ulba
ką matai
tą sakai
tik ne tai
kas yra širdy...

***

... skerdžius
gano gyvulėlius
o skerdė
skerdžiui parginus
juos skerdžia
ir čirškina
o
po viskam
abudu
sočiai gyvena
t. y.
virškina...

***

... kažkur
tarp sąmonės
pasąmonės
beigi širdies
tasai kažkur
kažkas
drovus
poezijos buvimas
nebeišnyks
turbūt
ligi paskutinio
atodūsio
ir įkvėpimo
lydės
kaip iki šiol
lydėjo
ir budėjo
tik retsykiais
eilėraščiu išnirdamas
kad būtų ištartas
paprašo...

***

... ežero vienišumas
rudenį vėlų
skaudūs vandenai
iš niekur nieko
beviltiškai
krykteli antis
nespėjusi
arba užmiršusi
išskristi
lapė ją ras
įšąlusią ledan
arba
alkanas vanagas
arba
toks pat kranklys
o tu
nė kiek ne kitoks
jau radai...

***

... senatvė žiemą
kai
rytais
ilgai tamsu
kai
laikas keltis
o
tokiame pasauly
būti darosi baisu…

***

... neduok tu Dieve kad
pavasaris ateitų
kol
esam tokie
apsnigti ir sotūs
kad staiga pražįstų
apšerkšnijęs
sodas
neduok tu Dieve
arba duok
nepradangink
ir
neparduok...

Nepažįstamoji

Pagal A. Bloką

... nepažįstamajai
neapsakomo grožio
pro blakstienų vualį
dirstelėjusiai į mane
pasiunčiau
taurę bei rožę
juodą rožę
pamerktą šampane
ir
ką jūs sau manote
nieko laukto
neatsitiko
nei ji nustebo
nei nustėro
nepažįstamoji
neapsakomo grožio
paprasčiausiai
pakėlė vualį
patraukė rožę į šalį
ir
vienu ypu išgėrė
o
visa tai buvo
Vilniaus senamiesty
Halės turgaus
restorane
neapsakomo grožio
Gėlių gatvelės
mergelei
dirstelėjus į mane...

***

... tiesiog
jauste jauti
kad
gimsta eilėraštis
bet
dar nežinai
apie ką
nejaugi
ŽODIS
iš tikrųjų
buvo pradžioje
nes
taip pasakyta
Šventajame Rašte...

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Eugenijus IGNATAVIČIUS

Jau temsta

(Fragmentas iš romano „Baltieji stulpai“)

Jau temsta, o spauda neskaityta. Nužingsniavęs iki *gonkų*, išsitraukiu *laikraštieną*. Prietemoj nematyti. Paėjęs iki saulėleidžio nuskaistintos kamarėlės – vos įžlibinu. Pirmiausia užkliūva juodi rėmeliai. O siaube – net per du numerius dvi užuojautos tam pačiam asmeniui gerai pažįstama pavarde... Kur tai matyta? „Elektros skaičiavimo mašinų gamyklos kolektyvas reiškia gilią užuojautą Jurgitai Lukminienei, tėveliui mirus.“ Po savaitės – vėl: „Dalijamės skausmu su Jurgita Lukminiene... mamytei mirus.“ Kas tai – korektūros klaida ar sutapimas? Juk susitarus vyrui su žmona nemirštama tuo pačiu metu. Kaip gerai, kad motina popierių nesušveitė į krosnį. Dar sykį peržvelgiu. Nejaugi jos? Tos pačios, kurios veidas vasarą dažnai šmėsteldavo atminty, atplaukdavo net į sapnus. Tik ji dabar galėtų mane suprasti. Užuojauta išspausdinta prieš dvi savaites. Galėjau ir nesužinoti. O gal dar nevėlu – žodį kitą?

Liūdna. Su Sargiuku patraukiam upės link. Šlaito medžiai tamsiais gumulais verčiasi aukštyn į krantą. Laukus apgaubusi tyla, vakarų pusėj, anapus girių, tebeaikčioja nutolęs siaurukas... Pievų smilgose mediniu pjūklu garsiai ir įkyriai uždžyrina griežlė – moko vaikus medžioti. Bauginančioj tamsoj pasigirsta beviltiškai klykaujantis paklydęs, o gal meilės ieškantis paukštis. Aš, nutaisęs jo balsą, mėginu atsiliepti... Nematomas aistruolis, apimtas erotinio kvaitulio, po kiekvieno šūktelėjimo artėja, ir po valandėlės pypsi jau čia pat. Bet pasirodyti iš tamsos nesiryžta. Įtarus... Kai flirtas nusibosta, užsirūkau prisėdęs ant išplauto beržo ir stebiu, kaip dūmas, pakibęs virš upės tėkmės, beregint ištirpsta. Kaip ir žmogaus gyvenimas... Jurgitos tėvukai? Gal katastrofa, eismo įvykis ar gaisras? Nužudė kas?

Vakarėjančią girią prašviesina debesiūkščių išmūryta arka. Beržyno properšoj tebekunkuliuoja dangaus raudonis, it plieno liejykla – apokalipsinis krematoriumas! Kur kas didingesnis negu žmogaus sugalvotą kelionės baigtį vaizduojanti koplyčia Per Lašezo kapinėse: į nebūtį einančių žmonių eilutė – senis, pora vaikų, keletas suaugusiųjų, arčiausiai grėsmingos juodos angos – jaunavedžių pora. Baltu veliumu apgaubta nuotaka grakščią kojytę per slenkstį jau kelia į tamsią angą, o jaunikis, tarsi drąsindamas, ją prilaiko, ranka apglėbęs per liemenį. Miško proskynoj tvyranti anga – kur kas labiau šiurpą kelianti, gyva ir tikra: didingas apokalipsės krematoriumas nusidriekęs per dangaus pakraštį it liepsnojantis laužas, kūrenamas Laiko girių malkomis. Prie žemės nakčiai prikniedijama tamsa. Supleškėjusi diena, sklindanti ant palaukių skystais rūko dūmeliais... Nejaugi tik tiek – rūkas, pelenai, smėlis?

Kokie galingi siurbliai be perstojo gena Laiko vandenis į nepasotinamą ryklę. Jo tylūs kriokliai nepaliaujamai smenga ir smenga į tą pačią besotę skylę. Visa, kas gyva, aplėkę iš anksto nužymėtą ratą, tais pačiais keliais grįžta į žemės įsčias, kuriose dūlėja kartų kartos, užklotos tūkstantmetėm samanom, jų gyvenimus lydėjusi žolė, ajerynai, medžiai, ropliai, peteliškėm išmargintos vasaros, žiogų išgroti rudenys – sluoksnių sluoksniais prasmegę į Žemės gimdyvės įsčias... Nė žingsnio atgalios, nė per pėdą į šalį – kitapus baltųjų stulpų ženklo. Kokiu tikslu žmogus išstumiamas į šviesą atitvertam gardely, tik jam laikinai išnuomotam gyvenimo sklype; paišdykavai, pasidžiaugei ar paraudojai – grįžk atgalios... Ratą pradėti iš naujo? O mes norim horizontalės – tęsti kelionę be galo ir be krašto; šaukdamies amžinybės pagrabų ir atlaidų triūbom, prisikėlimų aleliujom, belsdamiesi būgnais, meno kūriniais, maldomis, širdį veriančiom giesmėm ir melodijom, pasitelkę technologijas, mikroskopus, teleskopus, elektroniką, lazerius, mėginame įminti prasmės paslaptį. Įsidrąsinam kaišioti nosį net anapus draudžiamos ribos – praplėšę saulėlydžių skraistes, naršom kosminėse juodumose: gal ten

Etažerė

Erika Drungytė „Patria“: eilėraščiai. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2015.

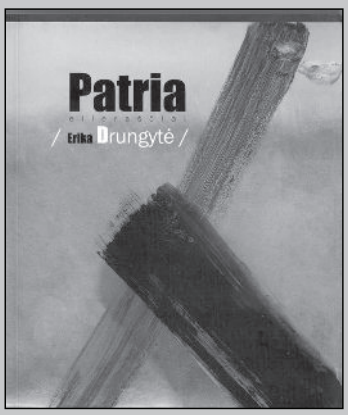

Naujausia kaunietės poetės Erikos Drungytės knyga „Patria“ kuria lietuviško pasaulio suvokimo archeformas, kurios kyla iš jutiminio santykio su tikrove. Knygoje gyvi priešistoriniai mitai, leidžiantys fiksuoti mūsų tautos kalbinio mąstymo kiltis. Tai išreiškiama nominatyviniu kalbėjimu – dominuoja vardažodžiai, pasaulis formuojasi įvardijant gamtos objektus. Knygoje „Patria“ esama aliuzijų į sutartines: poetinio teksto daugiaprasmiškumas ir polifonija skamba kaip giedamas eilėraštis.

Kitas knygos klodas – istorinė atmintis. Koncentruojamasi daugiausia į skaudžius lietuvių tautos praeities laikotarpius: tremtį ir sovietinę tikrovę. Meistriška kalba E. Drungytės eilėraščių subjektą paverčia asmeniu, kuris atsimena praeitį kūnu ir jutimais, ypač rega ir uosle. Visas kalbančiojo gyvenimas yra neapleidžianti praeitis, esanti subjekto individualumo sąlyga. Distancija tarp individualumo ir kolektyviškumo vėlgi brėžiama pasitelkiant kalbą: motyvai ir siužeto punktyrai randasi iš bendrosios lietuvių istorijos, o kalbančiojo unikalumas įtvirtinamas paskutiniame knygos skyriuje, kuriame prabylama apie fizinę mirtį, jos akivaizdoje apmąstomas visas gyvenimas kaip patirtis, turinti prasmę tautiškumo kontekste. Mirties momentu kalbantįjį palieka kalba. Knyga „Patria“ parašyta tarsi asmeninio ir kolektyvinio buvimo metonimija. Joje susilieja tai, ko, atrodytų, neįmanoma atsiminti, tačiau atsimenama (kas kyla iš archetipinių gelmių), ir tai, kas fiksuojama dabarties momentu (dabartis be praeities neturi prasmės) – per mūsų laikų žmogų byloja seniausios lietuviškumo lytys. Lyrinis subjektas tampa mediumu, nepervertinančiu savęs, nes nėra savistabos, esama kalbant.

parašytas atsakymas? Mes juk nieko daugiau ir netrokštam – likti čia ir būti, būti, būti. Deja, mūsų karščiausi maldavimai ir išmintys it popieriniai laiveliai – Romos gladiatorių paleistos vilyčios, atsitrenkusios į nepramušamą dangaus skydą, slėpiningos jėgos slapčia, niekam nematant, grąžinamos atgal. Nejaugi taip ir liksim beviltiškai suspausti visagalybės gniaužtuose, užkniedyti metaliniam bedvasės visatos kevale – gėlės molinėse vazose, besimaitinančios savo šaknimis?

Apniktas slogių minčių sliūkinu tuo pačiu smėlio keliuku, kuriuo sekmadieniais kažkodėl skubėdavau pasitikti grįžtančios iš bažnyčios motinos, – ne tiek pasitikti, kiek suspėti, nesibaigus pamaldoms, baltaskarių margumyne dar kartą išvysti ją, pasipuošusią išeigai skirta suknia, violetinėm lelijom žydinčia skara. Stengiuosi įsidėmėti tą akimirką – juk ne visada šitaip bus, ir ji įsukta į tylius galaktikų dantračius, trupinama, nelyginant rudens vėjų suskrudę medžių lapai.

Altoriaus viršuj murkso iš gipso nulieti tingūs angeliukai, atlaidžiai žvelgiantys į klūpančius žmones, apnuoginę spinduliuojančias širdis, – Kristus ir Marija, o virš jų, pačiam smaigaly masyvaus ąžuolinio kryžučio, pro gelsvą vitražą it paukštukų sparneliais plazdena gyvybe klevo lapai – mirksinti trikampė Dievo akis, pridengta žaliom medžio blakstienom.

Po Mišių motina su anūkėlėm ir keletu kaimo bobelių, pasiramsčiuodama lengva lazdele, krypuoja įkaitusio smėlio keliuku namų link. Tu atsilieki tolėliau, kad netrukdytum jų pašnekesiams. Moterėlės eina lėtai, pūškuoja, basom kojom sunkiai įveikdamos klampų smėlį, rankom prilaikydamos bačiukus, kažką juokinga šnekučiuodamos, pasišaipydamos iš jaunystės *padurniavimų*, kai kupetoj ar šiaudų kūgiuos užgulę kibindavo bernai, kalba užsikvatodamos, pasistoviniuodamos, nes skubėti joms jau nėra kur. „Aš gi mylėjau visai kitą, bet niekas to nesužinojo, su niekuo neprasidėjau, saugojau meilę vienam, ir, nespėjus pamilti, reikėjo tekėti...“ – išsiskiria skardus motinos balsas. O *pakyzerkos* anūkės tuo metu pasistypčiodamos, iki pažastų prasmegusios smilgynuose, lesioja pirmąsias žemuoges. Pusiaukelėj moterėlių svitą pasitinka Sargiukas. Atpažinęs savus, metasi priekin ir, užrietęs uodegą, šviesdamas jos baltu galiuku kaip įsukta lempute, ties kelio posūkiais gręžiojasi atgal – ar ne vienas. Krypstanti į popietę saulė po einančių moterėlių kojomis kloja medžių šešėlius, pievoje dūksta mergytės, namų link patenkintas biznoja šunėkas, – būties pilnatis...

Tačiau moterėlės, nors ir iš lėto, nesulaikomai juda, eina priekin, kol už kelučio posūkio įstrigusį atmintin mirksnį užsklendžia pušyno siena.

Tą vasaros naktį negalėjau užmigti. Valandėlę pablyžojęs ant šieno daržinėj, vėl išeinu į lauką. Lyg pirmąsyk išvydęs, stebiuosi anapus girios įsiplieskiančia melsva šviesa, pamažu iš tamsaus kevalo prasikalančiu mėnulio pakaušiu, – kunigo rankomis aukštyn keliama milžiniška ostija...

Nuo upės jau dvelkia paryčių vėsa. Pasirankiojęs žabarų, sukuriu lauželį ir, prisėdęs ant šieno kupetos, mėginu įsikneibti į laikrašty juoduojančius apvadus, kol, apšilęs nuo greta purplenančių liepsnelių, pradedu snausti.

Suošia aukšti medžiai. Vėjuotas rudens vakaras. O aš, vartaliodamas rankose porą išsigliaudenusių kaštonų, slampinėju Katedros aikštėj. Tarp praeivių ūksmėjančioj prieblandoj trankiais žingsneliais skuba moteris, vilkinti juodu besiplaikstančiu, iki žemės nutįsusiais skvernais paltu, ant kaktos giliai užmaukšlinta tokia pat tamsia skrybėle. Ji eina sunkiai įveikdama vėją, palinkusi priekin, tarsi prieš srovę nerianti žuvis, skuba senamiesčio link. Ryžtingai kaukši į grindinį bateliais, jų smaigaliais be gailesčio nuspirdama kaštonų ežiukus, traiškydama skraidinamus medžių lapus – vėlių laiškus gyviesiems... Aukštybėse pro skystus debesis apiblukęs murzinas mėnulio ovalas erdvę pripildo mistiškos nuotaikos. Kažkur matytas veidas. Paspartinu žingsnį, gal moteris pakels akis ir mane atpažins. Ne, ji eina susigūžusi, paskendusi savyje, vedama aiškaus tikslo. Iš kitų praeivių skiriasi viskuo: ne tik eigastimi, juoda apranga, bet ir laikysena – tarsi atklydusi iš kito pasaulio vaiduoklė. Gal melomanė, skubanti į svečius ar koncertą? Ne, tikriausiai pas draugę ar pakviesta į gimtadienį, gal ir pas ligonį? O kodėl jai nesusitikus su šauniu vyriškiu ir nepraleidus vakaro jaukioj užeigoj, restorane?

Sukyla pavydas. Pasukęs ta pačia kryptim, ketinu aplenkti ją, kad galėčiau atpažinti, nes žvilgsnis po skrybėlės krašteliu spėjo užgriebti kažkada atmintin įstrigusius bruožus... Tačiau pralenkti nesiryžtu, būtų nerimta. Stirksau vidury aikštės, apniktas praeities vaizdų, dar kartą atsigręžiu, prisimenu net vardą, jeigu čia ji, o ne kita. Be reikalo nepasisveikinau pirmas. Pabūgau rizikos... Tačiau jos kulniukai it akmenskaldžio plaktukėliai skubriai kala aikštės betoną, ji jau pernelyg nutolusi, kad galėčiau vaikėziškai sušukti: „Labas vakaras!“ Stoviu it stabo ištiktas vietoje ir lydžiu akimis beviltiškai tolstantį, debesų vilnos sumuturiuotą slėpinį, pasivaidenusią šmėklą, grimztančią į tamsą. Juodą tumulą greit pasiglemžia senų aptrupėjusių rūmų kampas. Vėjas aprimsta. Aš, sutrikęs dėl keisto susitikimo, dar ilgai bastausi be jokio tikslo, stoviniuoju aikštėje, neva gėriuosi žėrinčiais bokštais, kol galop ryžtingai pasuku namų link. Gatvėse žmonės, ne itin norintys grįžti į ankštus būstus, tebesėdinėja ant suolų, glėbesčiuojasi porelės, merginos lyg bitės iš vystančio žiedo net pasistiebdamos skuba sukrauti žiemai nepasotinamo meilės nektaro atsargas.

Iškeliauja dar viena vasara. Velkuosi nugrimzdęs mintyse, nieko kita nematydamas, tik per aikštę einančią juodais gedulo drabužiais vilkinčią moterį, žalia skraiste, antracito juodumo skrybėle, užsmaukta ant kaktos.

Atsipeikėjęs po kojomis pajuntu ne trinksinčias betono plytas, o už padų kliuvinėjančius viržius, pasišiaušusius žolių kupstelius. Atsiduriu prieš senvagę su vandeny bemurksančiu mėnuliu. Pliaukšteli uodega žuvis, suižindama mėnulį. Čia juk pilna per potvynius užsilikusių lydekų, kuojų. Grįžęs į palaimingą kvepiančio atolo kupetą, užvertęs galvą tarp mėnesienos nustelbtų žvaigždynų mėginu surasti dangaus žemėlapy įsimintas planetas: Saturną, Merkurijų, Marsą. O kur Kasiopėja? Plūsteli dėkingumo banga tėvui – vasaros vakarą, nujojus arklius į ganyklą, grįžtant kelučiu namo jis stabteli ir, užsižiūrėjęs į kylantį virš šlaito ąžuolų mėnulį, ranka parodo: „Gerai įsižiūrėk į patamsėjusius lopus ant sidabruojančio rutulio. Matai? Ką gali žinot, gal ir ten vaikšto žmonės?“ Tebežiūriu visą gyvenimą.

Pabundu krečiamas drebulio su užantin prasibrovusiais vabalėliais ir šienuolėm. Kaip gaila ką tik dingusio sapno, gražesnio už gyvenimą... Greta – tik ištikimai tupintis Sargiukas ir anapus girių tekanti saulė.

Edmundas Janušaitis „Fronto angelas“: eilėraščiai. – Kaunas: „Naujasis lankas“, 2015.

Semiotikos teorijoje jau daugiau nei pusšimtį metų žinoma skirtis tarp sakymo ir pasakymo akto. Sakymo aktas – tai vidinė teksto realybė, turinti savus erdvės ir laiko matmenis. Pasakymo aktas – tai teksto užrašymo laikas. E. Janušaičio knyga „Fronto angelas“ yra ribos tarp sakymo ir pasakymo aktų išnykimo kūriniai. Regis, rašoma tada, kai matoma ir mąstoma. Eilėraščių pavadinimai irgi dvigubi: pirmoji dalis dažniausiai nurodo į pasakymą, antroji – į sakymą. Toks semiotinių teksto kategorijų tapatinimas yra kalbėjimo apie poezijos kilmę sąlyga. Subjektui eilėraščiai kyla iš asmeninės patirties, kurios nebūtina detaliai atskleisti. Tekstai paslaptingi ir tuo traukia: poezijos skaitytojas išgyvena kalbančiojo patirties fragmentus, nuotrupas ir gali kurti fizinę bei emocinę visumą jau savo vaizduotėje. Šios visumos net pats poetas aprėpti negali. Rašymo tikslas yra kalbinis, nes subjektui eilėraščio eilutė patvirtina gyvumą, atsitraukimą nuo mirties: konkrečios Kauno realijos, atpažįstami laiko potėpiai kuria realybę, besipriešinančią tylai, beprasmybei ir mirčiai. E. Janušaičio eilėraščių subjektas nuolat yra ties riba, kai formuojasi teksto prasmė. Skaitytojas gali sekti, kaip bežodis chaosas virsta poetiniu tekstu, balansuojama tarp beprasmybės, asmeninės ir bendros su skaitytoju teksto prasmės. Rašymas yra teisė gyventi ir galvoti – būti.

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

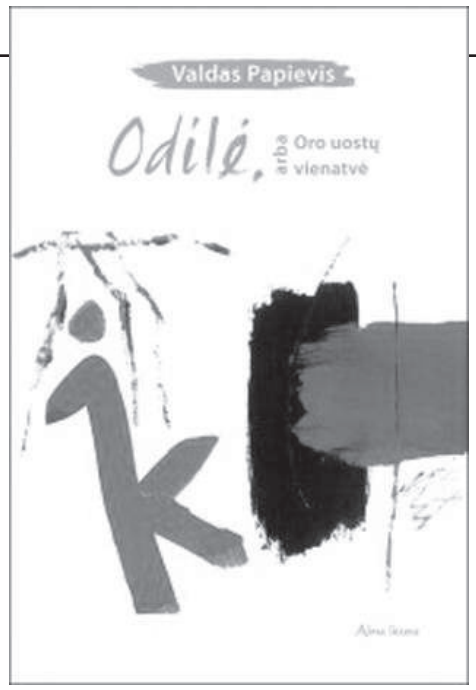

Laimutė ADOMAVIČIENĖ

Odilė tarp kasdienybės ir begalybės

Naujas Valdo Papievio romanas „Odilė, arba oro uostų vienatvė“* labai polifoniškas, asociatyvus, kupinas kultūros intertekstų, kiekvienam adresatui atveriantis savitą skaitymo būdą. Renkuosi rašytojo akcentuojamą kodą, įspaustą romano istorijos rėmuose (pradžia, p. 7-8, ir pabaiga, p. 273-274). Vaizduojama, kaip nuomininkas (pasakojama pirmuoju asmeniu) laukia lėktuvo oro uoste, aštriai pajusdamas vienatvę, svetimumą tarp daugybės skubančių žmonių. „Aš“ vienatvė – „tikroji tavo būtis, kurią slepia buities kasdienybė. Laikas į begalybę ištįsęs, bet jo pamiršt negali“ (p. 7). Tai – viena pagrindinių kūrinio prasmių, verčiančių adresatą mąstyti apie metafizinę individo vienatvę, būtį, jos prasmę. Pagrindinės personažės Odilės gyvenimas – konkretus pavyzdys, panardinantis skaitytoją į kasdienybę, o kartais drauge leidžiantis pajusti aukštesnės būties švystelėjimus. Naratyvo pradžioje pasakotoją pasitinka Paula – namsargė, viena iš Odilės padėjėjų. Romanas baigiamas tapačiu tekstu, šiek tiek išplečiant epizodą oro uoste, kai nuomininkas sugrįžta iš Romos. Tuomet jį vėl pasitinka Paula, tik šįkart pranešdama apie netikėtą Odilės mirtį. Tekstas parašytas elegantišku stiliumi ir labai pagavus: maga skaityti ir sužinoti, kas bus toliau.

Iš pirmo žvilgsnio „Odilė, arba oro uostų vienatvė“ – fragmentiškas kūrinys, kaip ir būdinga moderniam romanui. Labiau įsigilinus užčiuopiamos aiškios pasakojimo teksto jungtys, regimos naratyvo struktūroje ir juntamos diskursyviame lygmenyje. Kūrinys suskirstytas į keturias dalis ir „Post scriptum“. Stambios dalys išskaidytos į smulkesnes – lakoniškas ar ištęstas, ritmiškai pulsuojančias pagal pasakotojo nuotaiką, pojūčius, minčių kaitą. Prozininkas vaizduoja devyniasdešimtmetės *madame* Odilės gyvenimą prabangiame name, Paryžiaus centre. (Romanas turi V. Papievio autobiografiškumo bruožų. Rašytojas, atsakydamas į Vilniaus šv. Kristoforo gimnazijos mokinių klausimyną (*www.bernardinai.lt*, 2012-12-17), teigė, kad prisimena savo nuomos šeimininkę: „(...) anų laikų prancūzišką eleganciją išsaugojusi senutė per devyniasdešimties metų, vieną vakarą (...)“.) Moters vaikai – Eva ir Henris – savarankiški, gyvena užsienyje. Odilė šiltai bendrauja su nuomininku (personažas kartais sutampa su pasakotoju, t. y. žvelgiama iš vidaus, ar grįžtama prie išorinio fokusavimo, kai veikėjas ir naratorius atsiskiria), kuris vėliau nebemoka nuomos už būstą. Kartu su Odilės gyvenimu perteikiamas ir jos „pieno draugės“ Koletės likimas. Praeityje abi šeimos daug bendravo. Koncentruojamasi į rato (išryškinta autoriaus) *spiritus movens* – Odilės – senėjimo istoriją. Moters sveikatos silpimas ženklinamas dažnai neišvengiamais tokio amžiaus žmonėms išbandymais. Pirmoje dalyje elegantiška *madame* juda, pasiramsčiuodama lazdele. Netikėtai ją ištinka miokardo infarktas. Grįžusi iš ligoninės Odilė atgimsta kaip feniksas. Antroje dalyje ilgesnėms kelionėms jai tenka sėstis į neįgaliojo vežimėlį, moteriai prireikia daugiau pagalbos; į promenadas pradeda lydėti palėpės nuomininkas. Iš įvairių detalių, užuominų, minčių numanoma, kad jis – jaunas vyras, kuris žavisi aristokratiška, tarytum iš M. Prousto romanų nužengusia, išsilavinusia (cituoja Ch. Baudelaire'ą, P. Valery, kalba apie A. Camus ir kt. menininkus), jaunystėje plunksną ir teptuką išbandžiusia *madame.* Trečioje dalyje perteikiama Odilės bičiulės Koletės „griūtis“, mirtis. Ketvirtoje dalyje kūrinys pasiekia kulminaciją – Odilė miršta. Viena vertus, įsivaizduotinas romanas be „Post scriptum“ būtų užbaigtesnis. Antra vertus, prozininkas rado galimybę papasakoti, kaip klostėsi nuomininko gyvenimas po Odilės mirties, iširus jos *ratui*. Išorinius Odilės gyvenimo įvykius nustelbia reikšmingesni, tokie kaip *madame* būsenos, kas-

Nukelta į 13 p.

Romas Raila „Rašyk. Kažką daryk su šia padange!“: poezijos rinktinė. – Kaunas: „Naujasis lankas“, 2014.

Romo Railos poezijos rinktinė, apimanti poeto kūrybą nuo 1978 iki 2010 m., yra kovos tarp romantinio ir jam priešingo – buitinio, vulgaraus, skausmingo – kalbėjimo tekstai. Iki XX a. paskutiniojo dešimtmečio rašyti eilėraščiai ne itin stebina, nes remiasi romantine ir neoromantine tradicija, kuriai būdingas atotrūkis nuo konkretaus laiko ir erdvės, pakylėta simbolika, jausmingumas kaip sentimentas. R. Railos knygos „Rašyk. Kažką daryk su šia padange!“ pirmieji skyriai lietuvių poezijos tradicijoje artimiausi Henriko Radausko tekstams – nesuinteresuota estetika, distancija tarp akių, daiktų ir kalbos yra R. Railos poezijos grožio kategorijos pagrindas. Įdomiausia R. Railos knygos pirmųjų skyrių tekstų dalis yra ta, kurioje artėjama prie pasakiškumo elementų, artimų mistiniams potyriams. Šiuo požiūriu eilėraščiai primena Oskaro Milašiaus pasakas bei poeziją.

Po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo R. Railos poetinis mąstymas keičiasi ir laisvėdamas tampa daug originalesnis, paradoksalesnis, ambivalentiškas. Tai pasiekiama priešinant ankstesnius poetinius simbolius bei metaforas, neįkurdintas chronologiniame laike, niūriai buičiai bei kasdienybės faktams, socialinei patirčiai, kurios emocinė konotacija yra visiškai priešinga euforiškam romantiniam kalbėjimo tonui. Būtent iš šios opozicijos kyla R. Railos knygos prasmė: dabarties absurdas ir egzistencinis svoris yra toks priešingas praeities grožiui, jog subjektas virsta stoiku, kuriam reikia ištverti tikrovę. Tokia situacija atveria dramatizmą, artimą daugeliui skaitytojų, patyrusių dvi santvarkas. Tai nereiškia, jog ilgimasi sovietinės praeities: kalbantysis iš prigimties yra tolimas socialiniam gyvenimui, kuris prievarta veržiasi į akiratį ir pažadina iš radauskiškos bei milašiškos pasakos.

Ramūnas ČIČELIS

Violeta ŠOBLINSKAITĖ ALEKSA

Vynuogių kekė, razinų sauja

Girdžiu, kaip palatos kaimynė, surinkusi kažkieno numerį, sako: „Nepadėkite ragelio, tuojau sujungsime su Černobyliu!“

Paskui ji garsiai, sodriai juokiasi. Neturi keturių dantų viršutiniame žandikaulyje, pačiame priekyje, tačiau visai to neslepia. Retsykiais netgi labai prikišamai parodo savo švarplę. Prikišamai, nors nesąmoningai – išsižioja, išsiviepia plačiausiai – kaip žiovaudama. Laimingas žmogus! Tokia, manau, turėjo būti pirmykštė *homo sapiens* būsena. Rojaus būsena. Dar be nuodėmės. Kai niekam nieko negėda, kai niekas nesistengia atrodyti geresnis, gražesnis, išmintingesnis, nei iš tikrųjų yra. Jau nebetikėjau, kad šitai įmanoma.

Na, žinoma, be dantų šiandien daugelis. Veik visa vyresnioji karta. Tačiau kruopščiai šį stygių slepia. Išmoksta šnekėti sučiauptomis lūpomis, netgi šypsosi ypatingai. Graudžiai. Santūriai. O Dominykos šypsena, kaip jau sakyta, plati ir atvira, kone reklaminė. Ji šypso reikia nereikia, nes yra laiminga. Sako: „Nenusimink, Ievute! Ištvėrėm operaciją, ištvėrėm chemiją, iškęsim ir tuos spindulius!“

Dėl „chemijos“ ji truputėlį perlenkia. Man šito nuodo, ačiūdie, nekliuvo. Kol kas. Ir už tai labai labai dėkui. Bet va jinai, Dominyka, gavo aštuonis „kokteilius“. O ką? Nieko. Juokiasi sau.

Tyla mūsų „celėje“ Dominykai nepatinka. Visiškai. Ji nori, kad palatoje būtų linksma: „Klausyk, gal tau profėsorius ne vien tiktai papą išrakė, bet ir juoko kauliuką netyčia išoperavo? Riogsai čia kaip surūgusi pernykštė varškė, net pilvą į tave pasižiūrėjus suka.“

Ji taip ir sako: profėsorius. Pabrėždama „ė“.

Norom nenorom prajunku, nesvarbu, kad guliu be jėgų ir šlapia šlaputėlė. Kai pradėjau gerti tamoksifeną, kurio turėtų stipriai bijoti mano vėžys, vos tik pakrutu kiek daugiau, išpila siaubinga karščio banga. Atrodo, užkaitino kokios trys vidurvasario saulės. Nors iš tiesų net ir vienos saulelės šiame pasaulyje beveik kad nebėra. Pati ilgiausia tamsa, pati trumpiausia šviesa. Tik prašvito – ir vėl kaip rankovėj. Vidužiemis. Labai dažnai lyja. Sniego šiemet, gali sakyti, dar nebuvo. Amžinoji tamsybė. Danguje, ant žemės, o ir kūne, kuris vargsta, stumdamas iš savęs bjaurastį, kiek jos belikę po to, kai chirurgė išpjovė karcinominį naviką kartu su jo „aplinka“.

Mačiau, kaip tas daiktas ir ta jo „aplinka“ atrodo.

Raudonas pakraujavęs gumulas, suleistas į skaidraus skysčio sklidiną stiklainį.

Tą puslitriuką iš operacinės nešėsi kita chirurgė, ką tik išrakusi, anot Dominykos, kažkokios nelaimėlės papą, nes išpjauti augliai atiduodami į laboratoriją tirti. Gydančiam gydytojui, o iš tikrųjų tai visam nemenkam daktarų konsiliumui, juk reikia įsitikinti, koks kiekvienas konkretus nenaudėlis būtų – invazinis? neinvazinis? – ir kokios terapijos labiausiai bijotų.

Maniškis, pasak onkologų, tikras „gerietis“, nes pasiduoda harmoniniam gydymui.

„Hormonams jautrus vėžys lėčiau progresuoja, mažiau pažeidžia gyvybei svarbius organus, o ligos eiga daug palankesnė nei piktesnių vėžio formų.“

Šitaip buvau guodžiama, kai patanatomai, suraikę mano naviką riekelėmis, atliko histologinį tyrimą.

Gal jis iš tikro „gerietis“, tas mano vėžys?

Pirmojoje mamogramoje buvo panašus į vienišą žvaigždikę tamsiame krūties audinyje.

Antrojoje nuotraukoje, darytoje prieš pat operaciją, jau po to, kai į krūtį suleido radionuklidų, jis švietė lyg didelis, vėlyvas, šalnos nubaltintas nasturtos žiedas.

Jokių žnyplių, jokios nariuotos uodegos, jokių ūsų ir išsprogusių akių.

Į puodą neįmesi. Druska ir krapais nepaskaninsi.

Sakyčiau, netgi gražu.

Deja, ne viskas, kas gražu, žmogui sveika ir naudinga. Pasirodo. Todėl ir guliu čia paslika, kiaurai permirkusi prakaitu, tiesiog plaukte plaukiu ligoninės lovoje.

Atsargiai: durys užsidaro

Ne per seniausiai grįžau iš linijinio greitintuvo. Taip vadinama patalpa, kurioje sukiojasi specialus švitinimo aparatas. Iš jo galvutės į pažeistą vietą sklinda jonizuojančiųjų spindulių pluoštas.

Lyg ir nieko stebuklingo: ateini, prisistatai aptarnaujančiam personalui, pasėdi eilėje, paskui tave pakviečia į vidų. Nusirengdama iki pusės matai kompiuteryje savo vardą, pavardę ir net nuotraukytę ekrano kampe. Kai atsiguli ant tokio specialaus stalo ir susidedi virš galvos rankas, gęsta šviesa, sesutės pakraipo tave į kairę ir dešinę, aukštyn ir žemyn, nes turi „suvesti taškus“ – tam reikalui kūne prieš pradedant gydymą buvo padaryta aguonos grūdo dydžio tatuiruotė, kuri, pasak daktarės, liks – kokia „tragedija“! – iki gyvenimo pabaigos. Paskui vėl uždegama šviesa, sesutės išeina, o tu girdi kaip užsiveria švino durys ir pradeda zirzti aparatas. Lieki viena su spinduliais. Su nematomu, neužuodžiamu, neapčiuopiamu Niekuo, nors puikiausiai žinai, kad tas Niekas yra, kad jis ėda tavo kūną po vieną ląstelę, po siūliuką, ėda be druskos – nekramtydamas ir neužsigerdamas.

Durys į greitintuvą valdomos automatiškai. Tuo atveju, jeigu dingtų elektra, personalas jas atidarytų mechaniniu būdu. Vadinasi, net kritiškiausiu atveju anksčiau ar vėliau būtum iš tos nejaukios patalpos išlaisvinta.

Ši informacija, nors ir ne kažin kas, vis dėlto guodžia, mat vos tiktai sesutės išeina, prasideda klaikiausia klaustrofobija: širdis stoja, akys lipa ant kaktos, kvėpavimas stringa. Kyla nenugalimas noras blokšti į šalį prietaisus, kilti ir bėgti. Slėptis. Tačiau už ko tu, žmogau, užsiglausi nuo persekiojančios „drakono akies“? Pasislėpsi po kėde, ant kurios sumestos tavo drapanėlės? O gal lentynoje, kur sukrauti „balneliai“, pakišami pacientui po užpakaliu ir mentėmis, kad patogiau būtų nukryžiuotam gulėti?

Žinau, jog personalas gretimoje patalpoje mane įdėmiai stebi. Pakaktų kilstelėti ranką – ir sesutės tučtuojau reaguotų. Spinduliuotė būtų išjungta, abi supultų atgal į greitintuvą, vėl kraipytų mane aukštyn žemyn, kairėn dešinėn, sukiotų kaip išžagintą mumiją, kol atsigulčiau taip, kaip privalu gulėti, galiausiai viena pasakytų: „Matau tašką! Gerai matau!“, kita pritartų: „Turiu ir aš!“, o tada kankynė prasidėtų iš naujo.

Todėl sakau sau: raminkis! dvi minutės, tik dvi minutės! – ir bandau melstis. Maldos žodžiai ima veltis, painiotis kaip išdykusio katino suraizgyta siūlų pynė. Staiga suprantu, kad nebeatmenu nei iš ko Jis prasidėjo, nei kur nuėjo miręs ir palaidotas, nei ko ateis laikų pabaigoje.

Pradedu melstis iš naujo. Šiaip ne taip prisikapstau iki *Tikiu Dievą Tėvą...* Durys pradeda atsiverti.

„Galite nuleisti rankas,“ – sako sesutė eidama artyn. Paskui ji nuleidžia žemyn ir mane pačią. Viskas! Stotis, rengtis, bėgti! Kad ir laukais ar pušų viršūnėmis.

Prakaituodama seguosi liemenėlę, užsitempiu marškinėlius, paglemžiu po pažasčia striukę ir nešu muilą iš patalpos, kurioje buvau panaši į vėžį. Ne į naviką, o į tikrą vėžį, upinį arba ežerinį, dar gyvą metamą puodan.

Pasūdytame vandenyje verdamų vėžių akys lipa ant kaktos. Paskui jie paraudonuoja.

Visa raudona ir aš – nuo įtampos ir iš karščio. Greitintuve, žinoma, ne šimtas laipsnių, tačiau nežmoniškai karšta. Vis dėlto plius dvidešimt aštuoni. Ne ką vėsiau ir koridoriuje. Jis pilnas žmonių. Visi laukia to paties, ko ir aš ką tik laukiau: jonizuotų spindulių. Nors iš tikro mes laukiame, kad greičiau viskas baigtųsi ir kad liga pasitrauktų.

Vieni bus išklausyti, kiti, deja, ne.

Tačiau sveikas juk nė vienas nemiršta.

Mane šiandien švitino penktą kartą. Liko dar dvidešimt procedūrų. Krūtį ir pažastį jau degina, spenelis sutino, oda rudai raudona ir kažkokia išplonėjusi. Atrodo, krūtis tuojau prakiurs ir atsivers visa, kas paslėpta jos viduje: liaukutės, gyslutės, pieno latakėliai.

Norėčiau būti ne aš.

Norėčiau būti negimusi.

Norėčiau būti ne moteris.

Gal pirktumėte mano baimę

„Kąąąą?! Jau vakarienę veža? Kad tik nebūtų kiaušinis, kad tik ne kiaušinis,“ – staiga sunerimsta Dominyka. Ji į menkiausią nieką reaguoja gyvai ir aktyviai. Tokia prigimtis. Yra juk žmonių, kurie netveria savame kailyje: žinoti, girdėti, matyti! Ir, žinoma, dalyvauti!

„Veža! Ar girdi? Lekiam, Ieva!“

Nemurmėdama paklūstu. Keliuosi, įsispiriu į šliures, išeinu į koridorių, ramstau palatos durų staktą, laukdama, kol į mūsų „apendiksą“ įriedės vežimėlis su garuojančiu puodu pieniškos sriubos ir kitokiais negardumynais.

Mes, „černobylinės“, gulime dešiniajame skyriaus fligelyje, kiek atskiriau nuo kitų ligonių – nuo ruošiamų operacijai ar ką tik išoperuotų. Esame specifinės, tad kai kam iš personalo atgrasios. Viena naktinių slaugučių, jaunutė ir graži kaip angelas, grindis palatoje plauna tik tada, kai mudvi su Dominyka jau sulipame į lovas. Vis mažiau tos radiacijos, anot šviesplaukio angelėlio.

Negi iš tikrųjų būtume tokios pavojingos?

„Nejuokinkit, – šypsosi gydanti radiologė. – Esate radioaktyvi tiek pat, kiek gerą pusdienį pagulėjusi pliaže.“

Kuo tikėti? Patyrusia daktare ar įsibaiminusia slaugute, kuri, veikiausiai, dar tik norėtų studijuoti mediciną, tad nei apie gyvenimą, nei apie ligas kol kas ničnieko neišmano?

Daktarė, žinoma, autoritetas. Tačiau gulime juk vis dėlto „apendikse“...

Be to, dar tie „nekompensuojamieji vaistai“, kurių „prirašė“ Gruodienė.

Be to, „profėsoriaus“ patarimas – po švitinimo bent dvi valandas pasivaikščioti lauke. Tai net ne patarimas,

Nukelta į 12 p.

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Vynuogių kekė, razinų sauja

Atkelta iš 11 p.

o primygtinis reikalavimas. Juk klausia kiekvieną rytą: „Ar išeinate pasivaikščioti? Ar būnate lauke?“

Klausimų aibė, atsakymų nulis.

Laimė, netrukus sukrykščia Dominyka: „Dešryyyytėėėė!“

Ir iš tiesų: ant maisto vežimėlio, mažesniame puode – ne virti kiaušiniai, o nedidukai dešros griežinėliai.

Laukiame jų keturiese, nes Dominyka komanduoja ne man vienai. Tą pačią komandą ji duoda ir gretimos palatos moterims.

Visos keturios triskart per dieną, vos tik sutarška maisto važelis, einame „garbės sargybą“ prie palatos durų.

Man dėl to truputį gėda. Atrodo, kad esame išbadėjusios elgetos. Tačiau nepaklusti Dominykai negalime nė viena.

Gaujos Vadas ar Rūpestingoji Motina, matyt, kažkaip savaime randasi kiekvienoje bendrijoje, net mažiausioje.

Dominyka, ačiūdie, savąja valdžia per daug nepiktnaudžiauja. Atvirkščiai, kai pavalgome, ji tučtuojau surenka iš abiejų palatų indus ir nuneša virtuvėlėn. Tvarka turi būti! Juk mes, „spindulinės“, esame „visiškai sveikos“, galime vaikščioti, tad privalome padėti sesutėms ir slaugutėms, nes joms, kai skyriuje šitiek ant patalo gulinčių, darbo per akis.

Prieš užsnūsdama labai aiškiai išgirstu stebuklingą Juditos Leitaitės mecosopraną: *Štai pirmos žibuoklės... Nusipirkit, praeiviai... Melsvos miško žibuoklės... Ach, kaip kvepia jos gaiviai...*

Kol miškai pamėlynuos nuo žibuoklių, deja, dar teks palūkėti.

Kai gyvenau Kaune, mane kiekvieną pavasarį kažkodėl sugraudindavo moterytės, pardavinėjančios siūlu tvirtai surištas mažytes, pačių pirmųjų žiedų puokšteles.

Raudonos plaštakos iki gyvuonies nukramtytais nagais, vėjo arba pigiausio vynelio nugairinti skruostų obuoliukai, giliai į praeivį įsismelkiančios, dažniausiai *tyro dangaus mėlio akys*.

Man taip atrodo, kad prie šitų vargo pelių, atsibasčiusių į centrą iš giliausių priemiesčių, net policijos patruliai nesikabinėja. Tad jos ir tupi, kur bepažvelgsi: abipus požeminės Vilniaus gatvės perėjos, iš abiejų Laisvės alėjos galų, palei turgų priešais Geležinkelio stotį...

Pirkdavau žibuokles nesiderėdama. Iš kiekvienos – bent po vieną puokštytę. Kol baigdavosi smulkieji.

Juditai Leitaitei, įsidainavusiai mano galvoje, vis dar labai įtaigiai gundant, kokie *melsvi, aromato pilni* yra žibuoklių žiedeliai, aš pamažu leidžiuosi į pirmojo miego šulinį, tačiau uodžiu anaiptol ne pavasarį, ne sprogstančių pumpurų virpulingą gyvastingumą, ne pašalą išvariusios žemės garavimą, o vien tirštą savo kūno prakaitą, lipnų ir košmariškai sūrų, pasūdytą baimės druska.

Baimė – ne gėlės žiedas. Jos, kad ir kaip besistengtum, neįsiūlysi niekam. Net ir *už dvidešimtį su*.

Įdomu, ar Salomėja Nėris Paryžiuje pirko gėlių, ar tik stovėjo kur nors po žibintu ir žiūrėjo į lietų bulvaruose, į tokį pat blausų, įkyrų lietų, koks šiąnakt barbena į mūsų palatos langą?

Šv. Agotos slėpinys

Operuotų moterų skyriuje iš tiesų daug. Kone kasdien dvi tris po operacijos jau atsigaivalėjusias parveža.

Pirmąją parą sesutėms su jomis tikrai netrūksta kebeknės: palydėk į tualetą, pastatyk lašelinę, suleisk vaistų nuo skausmo...

Kai kurias net valgydinti tenka, juk yra tokių lepių, kad mirk iš juoko. Atsibunda po narkozės ir alpėja: oi, aš rankos nebevaldau, oi, negaliu atsisėsti, oi, skauda, mirsiu, apsišiksiu tuoj...

Aha, mirsi, kurgi ne! Matėm tokių mirusių – pusė Lietuvos!

„Kaži, ką jos darytų, jei dabar būtų ne dvidešimt pirmas amžius, o kokie šimtieji prieš mūsų erą?“ – juokiasi Dominyka.

Ir aš sužinau, jog piktybinius navikus šalindavo jau tada. Dar prieš Kristų.

O dar sužinau, kad narkozė atsirado tik XIX amžiuje.

O dar – kad kažkada chirurgai pasismeigdavo sergančią krūtį šakutėmis, kad būtų patogiau, ir paprasčiausiai nurėždavo papą peiliu.

Vėliau buvo sukurtos specialios žnyplės krūtims šalinti. Skausminga operacija jau tetrukdavo tik porą minučių.

Kas tau tą sakė? – klausiu Dominykos.

„Tu ką? Knygų neskaitai? Niekados į internetą neįlendi?“

Knygas skaitau, internetu naudotis moku, net akis per tuos skaitymus baigiu prarasti.

„Tiktai akis?“

O, kad pradėčiau vardinti, kas moteriai, sulaukusiai šešiadešimties ir daugiau, ima šlubuoti, mausti, diegti, skaudėti... Aš juk net gera klausa pasigirti nebegaliu! Tačiau šį vakarą, nors ausys ir nebe jaunos, vis dėlto išgirstu, kaip pamažėle pamažėle šiaušiasi ant mano pakaušio plaukai. Į tolesnę diskusiją su palatos drauge nebesiveliu. Gesinu žibelę prie lovos.

Labanaktis, Dominyka.

„Saldžių sapnų, Ievute!“

Tamsoje, kuri apgaubia palatą, Dominyka nematys, kad raudonai padažyti mano karčiai jau stovi piestu.

Vos užsimerkiu, vaizduotėje iškyla šventoji Agota, mergelė kankinė. Jos rankose – padėklas, ant kurio guli nupjautos krūtys. Norom nenorom šauna mintis, kad šventąją kankino pirmykščiu, skausmingesniuoju būdu, iš pradžių pasismeigę krūtis šakutėmis.

Paskui dar prisimenu, jog vasario penktąją, šventosios Agotos dieną, bendrovė „Klaipėdos duona“ Kretingoje tradiciškai dovanoja miestelėnams brolių pranciškonų pašventintos duonelės kepalaičius.

Prieš keletą metų kaip tik tuo laiku pataikiau ten būti. Atstovėjau ilgiausią eilę Vytauto gatvėje ir parsivežiau namo specialiai iškeptą, gal šimtą gramų sveriantį kepalėlį, kuris per laiką sudžiūvo į akmenį.

Sako, Agotos dienai tokių kepaliukų kasmet prikepama veik tūkstantis. Ir nelieka nė vieno!

Kaip simboliška, – pamaniau jau grimzdama į miego pūkus.

Krūtys, atskirtos nuo kūno, o ypač ant padėklo, iš tiesų primena kasdienį, gal todėl ir šventą visoms tautoms maistą. Nešvitintos ir baltos panašios į bandeles, o įrudusios nuo spindulių – į ruginius duoniukus.

Tik dabar iki galo supratau, kaip Agota susijusi su šventinta duona.

Bet kodėl šventos Agotos duonelė saugo nuo žaibų, gaisrų, ugnikalnių išsiveržimų, o visai nesaugo nuo krūties vėžio? Va šito suprasti negaliu. Niekaip.

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Odilė tarp kasdienybės ir begalybės

Atkelta iš 10 p.

dienės mintys, romus susitaikymas su artėjančiu gyvenimo saulėlydžiu (atsisveikina su daiktais, knygomis, tapybos priemonėmis, žmonėmis), gebėjimas pastebėti ką nors džiugaus. Natūralu, kad retsykiais prasiveržia ir nusiminimo gaida: „– Mano gyvenimas jau praeity, nieko aš nebelaukiu“, p. 38). Arba nuoboduliui nuvyti Odilė organizuoja baldų perstumdymą, eina į restoraną ar renkasi ilgesnes promenadas. Nusivils tie, kurie romane ieškos pigių tauškalų ar konfliktų – jų nėra, kaip ir nusivylimo ar pykčio (Odilė „niekada nepriekaištaus – kad pyksta, iš kietai sučiauptų lūpų suprasi“, p. 33). Galbūt dėl to, kad Odilė ir Koletė sugebėjo išsaugoti „valiūkišką žaismingumą“ (p. 136).

Moters gyvenimo istoriją pasakoja nuomininkas, brangią *madame* prisiminęs praėjus dvejiems metams po jos mirties – akivaizdu, kad kalbama iš tam tikros distancijos. Odilės istorija atkurta iš nuomininko prisiminimų („Odilei – devyniasdešimt, sukaktį ten, kur link dabar žiūriu, pavasarį šventė“, p. 11; „Ir jei atmintis neklaidina“, p. 13; „Kitąsyk, pamenu, nuo Senos“, p. 114 ir kt.), sapnų. Prisiminimų pobūdis pateisina fragmentišką romano tekstą, trūkinėjantį siužetą, nutylėjimus, dialogų nuotrupas, efemeriškas nuotaikas, skaitytų *madame* dienoraščių, kai kurių smulkmenų išdidinimą, vienokios ar kitokios nuotaikos sureikšminimą. Kartais kūrinyje netikėtai iškyla kokia nors ryški nuomininkui įstrigusi detalė, pavyzdžiui, kaip jis mėgo kartu su Odile žiūrėti į debesis, kaip regėdavo skirtingus, o kartais tapačius dalykus.

Kai pagrindiniai personažai – Odilė, nuomininkas – nutolsta nuo kasdienybės, pakinta erdvės vaizdavimas: nuo horizontalios plotmės kylama vertikalės link. Nuomininkas kopia / leidžiasi laiptais į / iš palėpės; užlipa / nulipa ant / nuo stogo ir patiria palaimą. Personažų judėjimas erdvėje susijęs su jų vidinio pasaulio kaita. Pakinta ir sintaksė, įgaudama visatos pajutimo: sakiniai ilgi su prasminiais kirčiais, galima sakyti, proza poetiškėja (Paryžius nuo stogo, p. 276-278). Rašytojas poetinį ritmą kuria pasitelkdamas tylą / žodžius, moterį / vyrą, žemę / dangų ir pan.

Nuomininko – intravertiško charakterio, meniškos prigimties, empatiško Odilės padėjėjo vyro – gyvenimą gožia *petite dame* (bent jau tol, kol Odilė buvo gyva). Nors vyras pasakoja, kad jų „gyvenimai vos susiliečia“ (p. 58), iš tiesų didžiąją laiko dalį personažas praleidžia su Odile. Išklauso *madame*, lydi ją į promenadas, kartu vaikštinėja, vėliau važinėja vežimėliu autobusais, taksi po Paryžių. Iš žvilgsnio supranta, kada bendrakeleivė norėtų pabūti viena ar neatsisakytų avantiūristinės kelionės. Stebina toks vyro pasiaukojimas menkai pažįstamam žmogui, su kuriuo nesieja giminystės saitai. Sūnus Henris taikliai nustemba, kreipdamasis į nuomininką:

„... – Tu jai labai geras. Avantiūriška kelionė

– Ką tu, nueinu, kai turiu laiko, ir tiek.

– Ne kiekvienas nueiti kasdien laiko rastų“, p. 92.

Idealus vyras, iš žvilgsnio perprantantis kitą – šiuo atveju *madame* Odilę. Šią moterį ir nuomininką sieja sielų draugystė. Skaitytojas sužino, kad nuomininkui nepavyko sukurti tvirto ryšio su Ema (ji jam ne kartą siūlė nueiti pas „psy“, t. y. psichiatrą); kad šis vyras kurį laiką uždarbiavo pas Koletę, padėdamas peržiūrėti filmus, vėliau pas antikvarą; skrido į Romą. Nekalbus, bet išklausantis, jautrios sielos vyras buvo Odilės *rato* žmogus. Šį *ratą* subūrė Odilės dukra Eva, gyvenanti Londone. Negalėdama pati kasdien pagelbėti motinai, pasamdė namsargę Paulą, Selmą, kuri naktimis prižiūrėdavo senutę; nuomininką, kuris lydėdavo į promenadas, dalyvaudavo aperityvo valandoje (kuri po Odilės vyro mirties labai gėlė vienatve) ir dar kai kurių *visiteurs*. (Tiesa, lietuviškai parašytam kūriniui prancūziška leksika teikia rafinuotos Prancūzijos atmosferos. Tarytum girdi, kaip prancūziškai kalba Odilė ar kiti aplinkiniai.) Apie savo asmeninį gyvenimą nuomininkas nepasakodavęs net pagrindinei *rato* sielai Odilei. Vienišas, nereikšmingas, save dažnai menkai vertinantis („Aš gi nieko nereiškiu, manęs – kaip nebūta“, p. 211) – taip dažnai jausdavosi net ir Odilės *rate*. „Didžiausi vienatvės akimirksniai“ (p. 56) personažą ištikdavo, kai Odilė išvykdavo, kai būdavo viešosiose miesto vietose, pavyzdžiui, sausakimšame metro vagone, užkopęs ant stogų, žvelgdamas į Paryžių; vaikštinėdamas po Romą. Skaitytojui parodomos idealiosios nuomininko savybės, todėl veikėjas, deja, yra vienplanis – jam stinga sudėtingumo, įvairiapusiškumo. Personažą gaubia asmeninio gyvenimo mįslės. Kodėl jis nepagrįstai nuvertina save ir savo gyvenimą? Kokie jo ryšiai su kitais už *rato* esančiais žmonėmis (minima, kad jis turi ir kitą savo *ratą*)? Kodėl jo draugė Ema vis siūlė nueiti pas „psy“? Žinoma, adresatas pats bando perprasti mįslingą veikėją. Mažai kas paaiškėja ir užvertus paskutinį romano lapą – taip išsaugoma intriga.

Iš pirmo žvilgsnio kūrinys sklidinas rimties, išminties (kartais aforizmų, sentencijų priberta kaip žirnių). Melancholiškas pasakotojas mažakalbis, bet kontempliatyvus. Jo refleksijos atspindi ne tik jo sąmonę, pasąmonės gelmę (simboliški sapnai), bet ir mąstymą apie Odilę, jos gyvenimą, apie Paryžių, kuriame dažnai fiksuoja vienatvės simbolius. Kartais pasakotojas tampa stebėtoju: epizodas automobiliu važiuojant pas Koletę: „(...) lyg būčiau vienas ir dar mažiau negu vienas – tik kameros objektyvu pavirtęs bejausmis, bemintis stebėtojas, (...)“, p. 72). Apie Odilės gyvenimą nuomininkas sužinojo iš jos pačios, jos vaikų, nuotraukų, draugių Koletės, Emanuelės, Furnjė, spalvingų kvartalo gyventojų pasakojimų, Koletės sūnaus filmų (prozininko sumaniai pasinaudota kino poetikos priemonėmis) apie dviejų draugių šeimų praeitį, dienoraščių, kuriuos Odilė patikėjusi nuomininkui ir prašiusi išmesti į Seną, bet jis išsaugojęs ir pasmalsavęs. Į naratyvą įterptas kitas naratyvas – Odilės jaunystės apsakymas apie Aną Mariją, jos asmeninę brandą ir meilę. Galima sakyti, šis ilgokas tekstas (įterptas pirmoje ir antroje dalyse) – Odilės *alter ego*.

Romane juntamas nuolatinis judėjimas ir kaita: lėktuvai kyla, leidžiasi (skrenda ne tik nuomininkas, Odilės vaikai, bet ir pati Odilė – pas dukrą į Londoną); kalbama apie buvusias keliones lėktuvu ar automobiliu; prisimenama lemtinga autoavarija, kurioje žuvo Koletės vyras; vykstama autobusais, neįgaliojo vežimėliu, taksi, laivais, metro ir pan. Personažai vaikštinėja po Paryžių, įsižiūrėdami į Seną, šalia jos regi bukinistų krautuvėles ar negali pamiršti sykį išvysto vaizdo, kai bukinistas sumetė knygas į vandenį. To paties simbolinio ritualo prašiusi ir Odilė. Sorbonos aikštė, Liuksemburgo sodai, koplyčia, vieno kvartalo krautuvėlės, restoranai, kavinės, metro, daugybė kitų tikslių erdvinių Paryžiaus schemos nuorodų. Plaukia debesys, lyja lietūs, vasaros karštis Provanse, sniegas. Tai išorinės erdvės jungtys, siejančios fragmentišką tekstą ir koreliuojančios su intensyviu nuomininko / pasakotojo ar Odilės vidiniu gyvenimu. Paryžius – dinamiškas, o kartais lyg sustingstantis, leidžiantis į save įsiklausyti miestas, į kurį žvelgiama pro Odilės / pasakotojo prizmę. Paryžiumi besižavinčiam nuomininkui kartais išsprūsta ir moderniam personažui būdingas skepsis, kai pajuntamas epochos ligotumas: „Mąstau apie paliegusį ir gydytis nenorintį mūsų gyvenamą laiką“ (p. 189).

Romano pradžia – pereinamasis etapas tarp vasaros pabaigos ir rudens pradžios – tiksliai atliepia paskutinį Odilės gyvenimo tarpsnį. V. Papievio akcentuojamas tarpinis metų laiko / paros metas paruošia skaitytoją būsimai numanomai kaitai. Odilės para suskaidyta pagal tam tikrą režimą, ypač išskiriant aperityvo valandą ar lankytojų valandas, teikiančias tekančio asmeninio laiko įspūdį. Kartais jis sustabdomas, ištęsiamas, siekiant įsiklausyti į Odilės ar nuomininko būsenas, o kartais žaibiškai pralekia. Už ciklinį gamtos ar istorinį (pasakotojas dažnai regi Odilę vokiečių okupacijos metais šokinėjančią per šokdynę) laiką svarbesnis asmeninis Odilės gyvenimas. Autorius kūrinyje meistriškai kaitalioja praeitį, dabartį, ateitį, taigi tiksliai apibrėžti romano laiką sunkoka.

V. Papievio „Odilė, arba oro uostų vienatvė“ neįsivaizduotina be kaligrafiškų 2015 m. anapilin iškeliavusio Prano Gailiaus potėpių iš ciklo „Jautrūs paviršiai“. Tapybos darbas tiesia dialogiškas jungtis su jautria bendražmogiška romano problematika.

---

*Valdas Papievis, *Odilė, arba oro uostų vienatvė*. – Vilnius „Alma littera“, 2015.

Dainora KANIAVIENĖ

Viena koja

Tikrasis gyvenimas Palangoje vyksta viena koja. Taip sako kiti. Ypač atvykėliai. Bet dažniausiai – prašalaičiai. Apie tai rašo ir spauda. Daugiausia – respublikinė. Sako, čia blogai, daug plastmasės, brangus kebabas, o čeburekų taukai – smirda.

Gerai, kad jie nežino apie arklides – jos irgi siaubingai smirdėdavo. Dvokdavo ir arkliai, – na, gal mažiau, jei lėkdavai kopomis per erškėtrožynus tik vienam žinomais takais, motinai liepus parnešti sirupui erškėtuogių – jų prireiks ginantis nuo Palangos žiemos.

Mus, Palangos vaikus, nuolat rūšiavo. Žiemomis čia gyvenančiųjų gailėdavo, sakydavo, šalta, gūdu, o jūra taškosi, purslojasi, nė piršto neįkiši. Tikras pasaulio galas. Ir ledų kioskas neveikia. Prisiklausęs tų kalbų galėjai įsivaizduoti, kad iškritęs sniegas iki pavasario taip ir kiurkso nepramintas. Ir mašinos nevažinėja. Sustingusi ledinė ramybė.

Regis, žmonės negalėdavo patikėti, kad išvažiavus paskutiniams svečiams čia vis tiek zuja automobiliai, sniegkasys kas rytą prastumdo nuo takų sniegą anksčiau negu jais išpėdinama į darbus.

Kai buvau visai mažutė, maniau, kad sninga tik Palangoje. Argi kas nors mano galvelėje galėjo dėliotis kitaip, kai matydavau iš siaubo pučiamas atvykėlių akis, šiems pasakojant apie šaltį ir braškančius ledus? Apie sniegą ir tylos miestą? Apie tai, kad pas juos kitaip – visada saulėta. Vakarais pro langą apžiūrėdama skaisčiai matomus Grįžulo Ratus, apgailėdavau savo šaltų dienų dalią: visur gerai, visur šilta, tik štai ties Palanga sniego debesis išsipurto. Tiesa, ne geriau ir Klaipėdoje. Pati mačiau. Turbūt viskas dėl tos jūros!

Apie vasarą, žinoma, manyta kitaip. Tapdavome visiems draugais, visi norėdavo čia pasisvečiuoti. Atvykdavo ir teta iš Kauno. Tokia nesuprantamai elegantiška, skrybėlė juoda su gėle, taškuotas sijonas, gėlėti marškinukai. Lauktuvių įdėdavo kokią knygą: „*Lavykis*, vaikeliuk, juk visą amžių *negyvesi* čia.“ Kodėl negalima Palangoje gyventi, jau žinojau, – čia žiema būna. O kitur – ne.

„Tu per riebi. Eik šalin. Čia importinis“, – pasakė man fotografas tais laikais, kai Palangoje diena iš dienos daugėjo plastmasės. Tada panorau nusifotografuoti ant turbūt pirmo mūsų kraštuose plastmasinio arklio – stovėjo saulėje it nulietas, suvelta kupeta styrojo pasišiaušusi į visas puses, o aplink grūdosi dešimtys vienodomis sukniomis vilkinčių moterų Alos Pugačiovos šukuosenomis, laikančių už rankų vaikus.

Mano pusseserei iš Brėmeno labiau pasisekė – ji, kaip ir arklys, buvo „importinė“. Tąsyk patyriau pirmą plastmasinę neteisybę, rūšiavimą. Vienos kojos sindromas pasireiškė ir man. Iki tol tik viena ausim girdėtas, vėliau vis dažniau ir dažniau juntamas. Bent kol baigiau mokyklą.

Jei netyčia užsimiršdavau, greitai primindavo. Likti gyventi baigus mokslus gimtajame mieste – nesusipratimas. Tame nesusipratime – viena koja – jau esu trečia karta.

Tiesa, teta neklydo: lavintis būtina. Ne tik dėl to, kad sužinotum, jog žiema visur yra žiema. Reikėjo išvažiuoti iš gimtojo miesto ir pažinti kitas erdves, kitus žmones, atitrūkti nuo sodraus pušų ir jūros oro bei lengvo ošimo, kuriuo mėgavosi muzikos genijus M. K. Čiurlionis. Tam, kad sugrįžtum ir drąsiai stovėtum abejom kojomis nėmaž nesvyruodamas. Nes čia namai. Čia ateina žiemos ir vasaros, čia sukasi metų ratas, žydi gėlės, gyvena žmonės, o tiltą per Ronžę, – atleiskit, ji man niekada netaps Rąže, – pavadina poezijos šelmio Josifo Brodskio vardu. O juk čia yra ir Simpsono gatvė! (Tik ne Houmerio ar Barto, kaip dažnas vasarotojas pajuokauja, bet Edinburgo universiteto profesoriaus, teologo, kuriam teko tarti galutinį žodį dėl to, kam priklausys Palanga – Lietuvai ar ne.)

Probobutė daug pasakojo, kaip vyko Palangos perėmimo iškilmės. Labiausiai, žinoma, jai įsiminė orkestras. Husarai tuomet grojė. Atvyko daug žymių žmonių. Labai didžių, kaip sakė ji, vyrų. Antanas Smetona, Vaižgantas, Maironis, Vienuolis. O minios palangiškių džiaugėsi, šūkčiojo, plevėsavo galybė Lietuvos vėliavėlių, ant Garbės vartų buvo pakabintas didžiulis vainikas. Smetona kaip Smetona, o štai Maironis probobutei itin įstrigęs.

Tačiau tai jau ne mano istorijos. Apie jas šiandien primena gatvių pavadinimai ir memorialinės lentelės bei nuotraukos. Kažkur internete klajoja Palangoje atsipalaidavusio J. Brodskio fotografija; Nobelio premijos laureato poezijoje nesunku atpažinti Baltijos pajūrį, kavinukes, skulptūrą. Kaip ir suprasti, kam dedikuota Maironio „Ant Birutės kalno“. Mūsų Marijai. Tiškevičių.

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Nežinau, kada ir kodėl Bamą pakrikštijo Bamu. Dar vienas Bamas įtrauktas į UNESCO paveldo sąrašą kaip architektūros paminklas. Mūsiškiui tai negresia (su Irano Bamu bendra tik tiek, kad jie abu yra rytuose), bet čia dabar verda visas tikrasis – ne „importinis“ Palangos gyvenimas. (Na, didžioji palangiškių dalis negyvena legendinėje Basanavičiaus gatvėje ir J. Simpsono gatvėje – mažuma. Tai labiau svečių zona.) Šiandien jis net dvasingas: per neilgą laiką čia pastatyta ne tik didžiulė mokykla, trys darželiai-pradinės mokyklos, bet tarp namų įterptos ir dvi bažnyčios. Kilo lėtai, apgalvotai. Net mašinų aikštelę įrengė atvykstantiesiems į pamaldas. O sumanymai įgyvendinti, sakytum, visai nepastebimai. Liko net kioskeliai. Ir gandrais bei nuostabiais gėlynais puošta veterinaro sodyba.

Bame dar yra savotiškas centras, kurį vietiniai taip ir vadina – Bamu. Čia – širdis. Į jį sutekama iš visur. Vieni eidavo pašokti, kiti – pirkti skudurų ar pomidorų, treti – bandelę sušlamšti, kol batsiuvė pakals batus ar siuvėja įsiūs užtrauktuką. Viskas čia kito, išskyrus paštą. Kai mokesčių kvitukų dar nepriimdavo „Perlo“ terminalas, Bamo paštas buvo pati geriausia vieta sužinoti miesto naujienas. Ten nelyg bulvariniame laikraštyje liežuvauta išsijuosus. Susivyniojusi kaip gyvatė eilė kitąsyk pasibaigdavo ir už lauko durų, o žinios sprogdindavo erdvę. Vėliau bobutės išsikraustė į naujutėlaitę gražią poliklinikę. Kadaise neįsivaizduojamas dalykas – girdėti paštininkės kasos aparato caksėjimą, – tapo realybe. Gandai kurį laiką gyveno naujoje poliklinikoje, bet, įvedus talonų sistemą, ir iš ten pradingo. Apytuščiai koridoriai nutilo.

Bamas išgyveno įdomų tarpsnį, kai Lietuvoje viskas vertėsi aukštyn kojomis. Anksčiau manyta: importinis, todėl vertingas, o paskui – rusiškas, tai jau tikrai bus geras. Vyresnės moterys pigią anglišką kosmetiką kažkodėl laikė labai sava, labai rusiška. Ir visi kažko laukė. *Kabokai* užverdavo duris, parduotuvės nuolat keitė iškabas, o dėl visko buvo kalta tik valdžia. Bet vienądien turbūt nusibodo laukti kažko – pradėta ieškoti galimybių. Centriukas vėl atgijo. Šiandien viskas pasikeitę, išskyrus vietą, kur sveria apelsinus. Kiek pamenu, toji daržovinė visada buvo „ant kampo“. Ir paštas, žinoma, paštas. Raudonų plytų pastatas, lopytas ir perlopytas, tačiau jame verda gyvenimas.

Lankiau vieną iš Bamo pradinių mokyklų – ten mokytoja vaikus kviesdavo pamokon varpeliu. Nežinau, kaip dabar, bet anuomet pertrau-

kas praleisdavom mokyklos kieme arba žaisdami gaudynių, arba sūpynėse, kol išgirsdavom švelnų tilindžiavimą: „Vaikai, pamoka prasideda!“ Lėkdavom klasėn. Labiausiai laukdavom, kada sužydės obelys. Baltumas reiškė artėjančią vasarą. Laukdavau ir tetos iš Kauno, bandydavau nuspėti, kokią knygą šiuokart gausiu dovanų. Saulė ir obelų žiedai buvo sąlyga. Vos sušvitus saulei importines plastmases ištraukdavo ir į pajūrį atvykę verslininkai, ir prašalaičiai. Gatvėse užgrodavo rusiška šansona: traškėdami dūzgė per žiemą sudrėkę magnetofonai. Tarytum pasipiktinusios obelys barstydavo žiedus. Tiesa, Bamo širdies tvinkčiojimo kurortinis sezonas nelabai veikė. Jis gyveno sau. Kurortas buvo kažkur ten, už Bamo: ir rusiškos šansonos, ir plastmasė, ir iš aparato sukami ledai. O čia – kiek pabrozdinti keliai, sodinami medžiai, talkos ir kiti įprasti vasaros malonumai. Kai eidavom į Palangą, reikėdavo pasipuošti, o Bame tiko visaip, nes esi kieme, ne mieste.

Mano gatvę supo pieva, miškas, už namo buvo krepšinio aikštelė. Vienądien ten pradėjo burgzti traktoriai. Išvertė krepšinio lentą su visu betono gabalu, išardė grindinį. Neišpešė tik krūmų raudonomis vytelėmis. Kitąsyk kirto medį – ryškią dieną. Vienintelį mažosios pievos medį, mūsų paunksmę po dienos žaidimų. Tuomet iš sielvarto parašiau rašinį ir už jį gavau pirmą dvejetą, mat mokytoja įtarė, jog jį parašė mano mama. Vietoj mašinų aikštelės dabar stovi beveik negyvenamas daugiabutis, užstojantis visą vaikystę pro kambario langą tolumoje matytą beržų liniją. Vakarais žybčioja lemputės. Malūnų. Kartą per savaitę beveik namų stogais praskrenda vienas didžiulis metalo paukštis. Mašinos susigrūdo ant rajono vejų, sulindo į kiemų kišenes. Žaidimų pieva taip pat užstatyta. Ten jau nepakupoliausi. Miestas plečiasi, ir užugaliais tampa kitos vietos. Bet į kiemą retsykiais dar užklysta zuikis ar pasimetusi lapė. Miško kol kas neiškirto. Tik pievas sunaikino.

Dabar Bamas gražus. Ir anksčiau buvo gražus, bet dabar – labai. Sulig keturaukščiais namais išstypo tik atsikrausčius sodinti beržai, kaštonai, įruošta daug naujų vaikų žaidimų aikštelių, suremontuotos, praplėstos gatvės, ryškiomis spalvomis renovuotos mažosios mokyklėlės, gėlėse skendi net ir rajono pakraščiai, esama naujų skverų, atsiranda skulptūrų. Įrengė net stovėjimo aikštelių mašinoms. Tad kiemų kišenės apytuštės. Pokyčiai prasidėjo ne taip seniai, tačiau yra akivaizdūs. Bet rytą atsivertęs spaudą vis tiek sužinai, kad gyventi čia galima tik tuomet, kai saulėta, kad Palangoje mintama vien čeburekais ar kebabais. Žodžiu, gyventi čia – tikras nesusipratimas, na, nebent viena koja.

Tačiau visada ateina ruduo. Po kiekvienos vasaros. Nutyla rusiškos šansonos, supakuojama plastmasė, ir Palangos senamiestyje vėl laksto voverės, čiulba paukščiai, o eidamas pro Muzikos mokyklą gali mėgautis Beethovenu, Mozartu ar tiesiog nauja pradžia. Gailiai verkia smuikas, intensyviai, nors pasitaiko klaidų, skleidžiasi saksofono gaida. Tuomet suprantu, kad laukiu žiemos stebuklo, snaigių šokio, besigrūdančių ledų, kepurėtų ir kailiniuotų savaitgaliais miestą aplankančių svečių. Užuodusi šviežius agurkus vidurdžiemį nesipurtau, žinau: geras vėjas, tad tinkluose stintos. O spauda pulsuoja kitomis problemomis, nes vasaros ten niekada nėra.

Susitikime Vilniaus knygų mugėje!

Ir šiemet tradiciškai „Nemunas“, leidykla „Kauko laiptai“ ir žurnalas „Naujoji Romuva“ laukia savo skaitytojų Vilniaus knygų mugėje, viename bendrame stende 5 salėje, šalia Rašytojų kampo (stendo numeris 5.A16).

Kviečiame į savo renginius:

26 d., penktadienį, 16 val.

5.3 salėje – „Nemuno“ ir „Naujosios Romuvos“ renginys „Poezija, kaip bendravimo būdas“. Dalyvaus poetai Ieva Gudmonaitė, Gvidas Latakas, Viktoras Rudžianskas. Renginį ves Andrius Konickis.

26 d., penktadienį, 17 val.

Rašytojų kampe (5 salėje) – naujausių leidyklos „Kauko laiptai“ poezijos knygų pristatymas. Dalyvaus poetai Vytautas Kaziela, Aldona Ruseckaitė, Erika Drungytė, Laura Sintija Černiauskaitė. Renginį ves poetas Viktoras Rudžianskas.

27 d., šeštadienį, 14 val.

Rašytojų kampe – knygos „Pilkoji Algirdo Verbos žvaigždė“ pristatymas. Dalyvaus knygos sudarytojai Alfas Pakėnas, Gasparas Aleksa, knygos redaktorius Viktoras Rudžianskas, Romas Daugirdas, Vidmantė Jasukaitytė.

Stende rasite naujausias ir seniau išleistas leidyklų knygas, galėsite užsiprenumeruoti leidinius, pabendrauti su autoriais. Savo gerbėjų lauks ir autografus dalys šie autoriai:

26 d., penktadienį,
15 val. Laura Sintija Černiauskaitė
18 val. Erika Drungytė
19 val. Aldona Ruseckaitė
28 d., sekmadienį,
13 val. Jonas Liniauskas

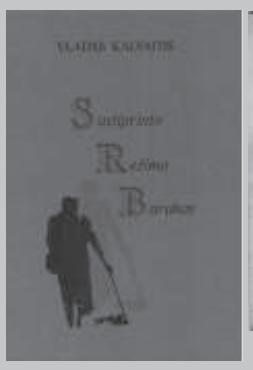

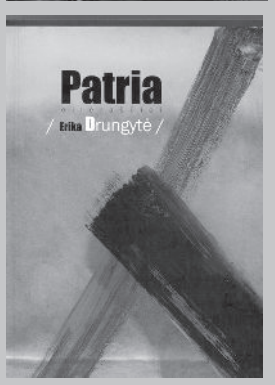

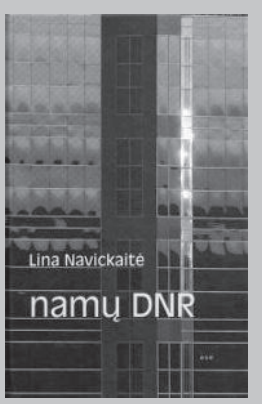

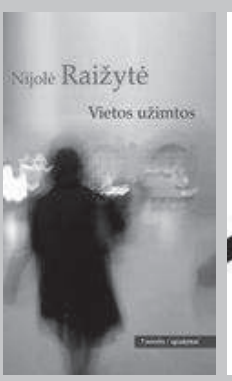

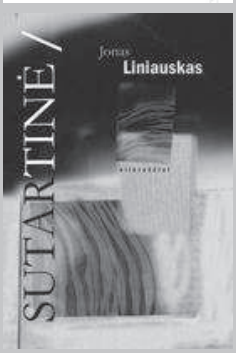

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

JONUI JABLONSKIUI – 155

Jūratė JAGMINIENĖ

Lietuvos švietimo istorijos muziejus

Verba volant, scripta manent

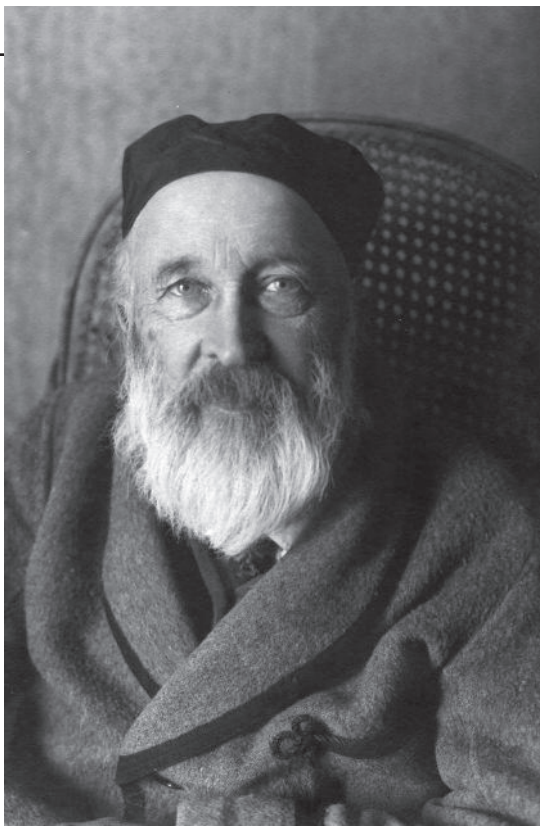

Jonas Jablonskis.

Naujųjų metų išvakarėse, 2015 m. gruodžio 30 d., minėjome išskirtinės Lietuvos asmenybės – kalbininko, publicisto, pedagogo, vadovėlių autoriaus, literatūrinės lietuvių kalbos normintojo, įvairiausių mokslo sričių terminologo Jono Jablonskio (1860-1930) – 155-ąsias gimimo metines. Apie J. Jablonskio gyvenimą ir nuopelnus Lietuvai rašyti rizikinga, nes jau išleista daug leidinių, publikuota gausybė straipsnių. Tačiau dar kartą prisiminti ir visuomenei priminti apie šį iškilų žmogų, manau, verta.

Lietuvos švietimo istorijos muziejus šia proga parengė jubiliejinę virtualią parodą „Atminties spalvų retrospektyva. Kalbininkui Jonui Jablonskiui – 155“, pasakojančią apie J. Jablonskio gyvenimą ir nuveiktus darbus švietimo ir kultūros srityje. Didžiuojamės joje galėdami pristatyti itin vertingą eksponatą – J. Jablonskio laišką, adresuotą Juozui Damijonaičiui, spėjama, parašytą 1919 m. rugsėjo 21 d. Laiške jis prašo J. Damijonaičio, kuris nuo 1919 m. dirbo Kauno miesto ir apskrities švietimo instruktoriumi, savo pažįstamai Zofijai Jucevičaitei-Nečajevienei surasti mokytojos darbą kurioje nors lenkų ar rusų mokykloje, nes „ji labai reikalinga (duonos ir) darbo“. Taip pat laiške užsimena, kad būtų gerai, jog J. Damijonaitis imtųsi iniciatyvos organizuoti lietuvių kalbos kursus neseniai iš Rusijos grįžusiems mokytojams.

1885 m. baigęs Maskvos universitetą, J. Jablonskis grįžo į Lietuvą, tačiau joje nebuvo sutiktas svetingai. Antrojoje XIX a. pusėje išsilavinę jaunuoliai, baigę aukštuosius mokslus užsienyje, Lietuvoje buvo „nepageidaujami“. J. Jablonskio darbo paieškos buvo bevaisės. Vilniaus apygardos mokyklų kuratorius jo nepriėmė. Tik 1887 m. jam pavyko įsidarbinti Marijampolės teisme, tačiau ir ten neilgam. Pagaliau 1889 m. sausio 26 d. J. Jablonskis paskirtas Mintaujos (dab. Jelgava) berniukų gimnazijos senųjų kalbų mokytoju ir galėjo lengviau atsikvėpti jau vien dėl to, kad gimnazijos mokytojų atlyginimai buvo gana dideli. Čia ir prasidėjo pedagogo, kalbininko, publicisto, švietėjo ir mokslininko kelias.

J. Jablonskis gyveno ir dirbo ypač sudėtingu ir neramiu istoriniu laikotarpiu. Maskva-Lietuva-Mintauja-Revelis-Pskovas-Šiauliai-Vilnius-Panevėžys-Brestas-Gardinas-Veližas-Voronežas-Vilnius-Kaunas – tai ne turistinis kelionių maršrutas, o ilga, sunki, alinanti kelionė, kurioje jam teko būti ir mokytoju, ir kontrabandininku, patirti tremtinio dalią. Manau, geriau pažinti asmenybę, įvertinti jo palikimą galime tik susipažinę su amžininkų prisiminimais. O jų gausu tarpukario Lietuvoje ėjusiame leidinyje „Lietuvos mokykla“ (1921, gruodis, sąs. 12).

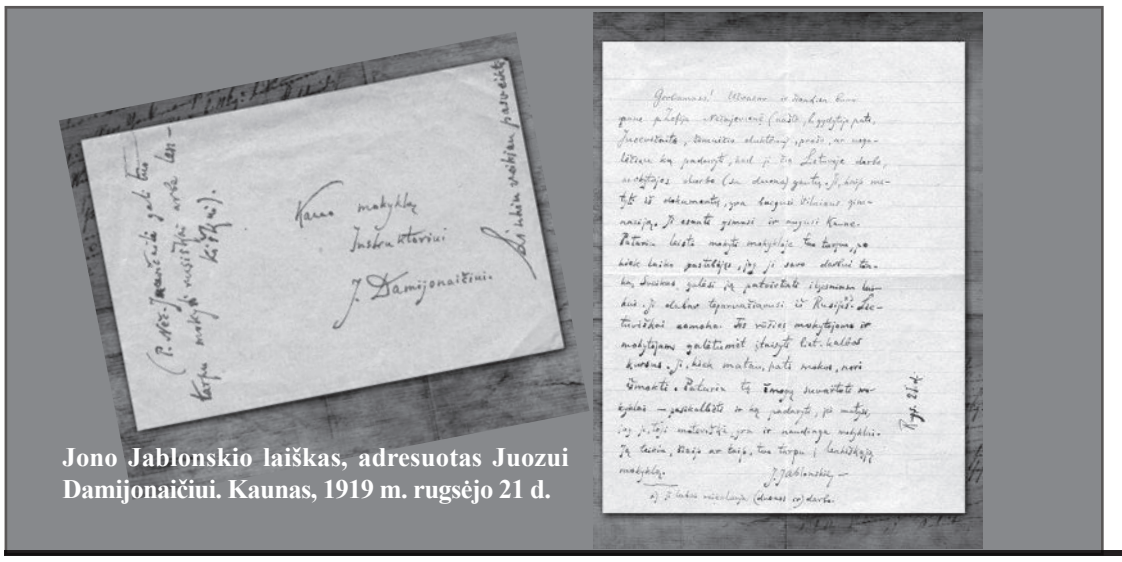

Jono Jablonskio laiškas, adresuotas Juozui Damijonaičiui. Kaunas, 1919 m. rugsėjo 21 d.

Toli nuo Lietuvos...

Taigi 1889 m. J. Jablonskis apsigyveno Mintaujoje ir įsidarbino berniukų gimnazijoje graikų ir lotynų kalbų mokytoju. Tais pačiais metais pradėjo rašyti straipsnius į literatūros, politikos ir mokslo laikraštį „Varpas“. Daugiausia publikacijų skyrė lietuvių kalbos dalykams. Šiame leidinyje pirmą kartą mūsų raštijos istorijoje pradėta diskusija dėl lietuvių kalbos rašybos. J. Jablonskis „Varpui“ parašė ir dviejų lietuviškų leidinių recenzijas: Jono Šliūpo knygos „Lietuviszkiejie Rasztai ir Rasztininkai“ (1894, Nr. 1) ir Jono Basanavičiaus knygos „Etnologiškos smulkmenos“ (1894, Nr. 2). 1890 m. Vinco Kudirkos iniciatyva Mintaujoje gyvenę lietuviai inteligentai susibūrė į „Literatiškąją komisiją“, kurios pirmininku išrinko J. Jablonskį. Komisijos tikslas buvo rašyti straipsnius ir rūpintis „Varpo“ platinimo reikalais. J. Jablonskis globojo ir gimnazijoje slaptai veikusią „Kūdikio“ (1890-1891) draugiją.

Buvęs J. Jablonskio mokinys Mintaujoje Antanas Smetona (Lietuvos Respublikos Prezidentas 1919-1920 m. ir 1926-1940 m.) prisiminimuose rašė: „Mintaujoje radau jau susidariusią slaptą lietuvių mokinių draugiją, vardu „Kūdikis“. Į ją priderėjo tik vyresniųjų klasių mokiniai, gimnazistai ir realistai, nors šių antrųjų tebuvo keli. Draugijėlė turėjo ir savo knygynėlį, sudarytą daugiausia iš lietuviškų ir lenkiškų knygų. Mokiniai rinkdavos, kartas nuo karto pasiskaitydavo lietuviškų laikraščių, slapčia atgabentų iš užsienio, mėgindavo versti iš svetimų kalbų į lietuvių kalbą. Jų vertimų tikslas buvo pramokti lietuviškai rašyti. (...) Kilus svarbesnių klausimų, vienas kuris nueidavo į Jablonskį pasitarti, nes jis buvo autoritetas visiems. Ypač svarbus klausimas buvo, kurs mokslas pasirinkti išėjus gimnaziją ar šiaip jau vidurinę (aukštesnę) mokyklą. Tai rūpėdavo ypač Jablonskiui. „Rinkitės tokį mokslą, kurį išėję galėtumėte palikti Lietuvoje, savo žmonių tarpe. Lietuvon grįžti po mokslo neužkirstas kelias gydytojui, advokatui ir kunigui.“ Mat tos nuomonės buvęs ir gydytojas Petkevičius (p-lės G. Petkevičaitės tėvas), kurs savo sūnui įsakęs vieną iš tų trijų profesijų pasirinkti, nors šis labai norėjęs būti matematiku ar

inžinieriu. Reikia pirmiausia žiūrėti ne to, kas labiausiai tinka, bet kas reikalingiausia Lietuvai.“

Tuo metu J. Jablonskio gyvenime įvyko ir asmeninių pokyčių. 1890 m. liepos 24 d. Švobiškio evangelikų reformatų bažnyčioje trisdešimtmetis J. Jablonskis susituokė su išsilavinusia lietuvaite Konstancija Sketeryte. Ko gero, pirmieji santuokos metai, pragyventi Mintaujoje, buvo patys gražiausi ir laimingiausi. Ten 1892 m. gimė sūnus Konstantinas, vėliau dukros Ona (1894 m.) ir Julija (1896 m.).

Jablonskių šeima buvo draugiška ir svetinga, į jų namus dažnai užsukdavo svečių – bičiuliai ir mažiau pažįstami lietuvių inteligentai, vyko slapti pasitarimai įvairiais lietuvybės skleidimo klausimais. Kad nesukeltų įtarimų rusų žandarams, 1894 m. vasarą, prisidengus naujagimės Onutės Jablonskytės krikštynomis (krikštatėviai Vincas Kudirka ir Gabrielė Petkevičaitė-Bitė), Jablonskių bute vyko „varpininkų“ suvažiavimas. Prie vaišių stalo buvo sprendžiami svarbūs lietuvių tautinės kultūros klausimai ir ekonomikos reikalai.

Petras Avižonis (gydytojas, pedagogas) prisiminimuose rašė: „(...) Jablonskis savo santykiuose su jaunimu ir su vyresniąja inteligentų karta visai neatsižvelgdavo į gresiantį jam pavojų politinės ištikimybės atžvilgiu. Kiek kartų sustodavo pas jį garsusis anų laikų knygų kontrabandininkas Bieliakas (Jurgis Bielinis) su knygų vežimais! Kartą Mintaujos policija buvo areštavusi Bieliaką, ir Jablonskis išvadavo užsistojęs už jį. 1894 m. vasarą įvyko pas Jablonskį „varpininkų“ susirinkimas, į kurį suvažiavo iš įvairių Lietuvos vietų keliolika inteligentų, neva į krikštynas sukviestų svečių. Į tą susirinkimą Jablonskis pakvietė ir mane, tuo būdu aš, ką tik matūros (brandos) atestatą gavęs, buvau pirmą kartą paties Jablonskio į politinį Lietuvos gyvenimą įvesdintas.“

Mintaujoje J. Jablonskį nuolatos supo išsilavinę lietuvių inteligentai, vyko aktyvus kultūrinis gyvenimas. Visus vienijo bendras lietuvybės idealas, Tėvynės ilgesys ir meilė. J. Jablonskio namuose buvo laukiami ir lietuvių moksleiviai. Čia vykdavo įvairios šventės, vakarėliai su lietuviškomis dainomis, slapti dalykiniai pasikalbėjimai. Visus šildė jauki Jablonskių namų šiluma, o ypač namų šeimininkės Konstancijos nuoširdus dėmesys, išradingumas, supratimas ir taktas.

A. Smetona prisiminimuose rašė: „Apie Jablonskį spietėsi Mintaujoje nedidelis lietuvių inteligentų būrelis. Kiek atmenu, buvo: a. a. Lozoraitis, A. Kriščiukaitis, tik įsišventinęs jaunas kun. J. Tumas, paskui Čepas. Kartas nuo karto atvažiuodavo iš Rygos Pr. Mašiotas, atvažiuodavo a. a. G. Lensbergis, buvęs ar du kartu ir a. a. V. Kudirka. Ką jie veikdavo, ir mes, susipratę lietuviai mokiniai, nežinodavome; ir nesiteiraudavome, nes numanydavome, kad anuomet buvo pavojinga tokiais dalykais domėtis. Šventadieniais vaikščiodavome į Jablonskių namus, kur tuomet gyveno A. Kriščiukaitis, mokytis dainuoti. Kriščiukaitis fortepijonu vedžiodavo, o mes dainuodavome: „Ant kalno karklai siūbavo“, „Šėriau žirgelį“ ir kitas dainas. Tai mums labai patikdavo ir laukdavome šventadienio ateinant. Labai nepaprasta buvo ir labai mus mokinius suskatino savanorių teatras. Kriščiukaitis ir Čepas įsimanė parodyti „Amerika pirtyje“. Pasiruošėme ir suvaidinome, žinoma, Jablonskių namuose. Agotos rolę vaidino ponia Jablonskienė. Tai buvo linksma šeimininkės vedama pramogėlė. Susirinko mokinių kiek tik galėjo tilpti, gimnazistų ir šiek tiek gimnazisčių, buvusių Jablonskių šeimynos globoje. Po vaidinimo šokiai, žaidimai ir dainos. Kiek džiaugsmo, kiek pasakojimų buvo po to vakarėlio mokinių tarpe! Kvėptelėjo visus jautri lietuviška dvasia, šeimynos šilima... O mokiniai lietuviai niekur kitur, kaip tik Jablonskiuos, neturėdavo užeigos.“

1896 m. rugsėjo mėnesį gubernijos žandarai susekė mokytoją J. Jablonskį ir už tautinį darbą, neleistiną veiklą puoselėjant lietuvybės idėjas iškėlė į Revelį (dab. Talinas), į Aleksandro gimnaziją, – joje dirbo iki 1900 m. pabaigos. Dar toliau nuo Lietuvos... Tokie gyvenimo pokyčiai Jablonskių šeimai buvo skaudus išbandymas. Nepaisydamas sunkumų, J. Jablonskis vėl įsitraukė į įprastus darbus – mokytojavo gimnazijoje ir rašė straipsnius į „Varpą“, saugumo sumetimais pasirašinėdamas Kazimiero Obelaičio, Jono Obelaičio, Senio, Nenuoramos, Peštuko, P. Kriaušaičio, P. Šiauliškio, Rygiškių Jono slapyvardžiais. Mokytoją ir Revelyje supo būrelis lietuvių gimnazistų, kuriems jis buvo dėmesingas ir neatsisakydavo padėti bėdoje. J. Jablonskis buvo darbštus, reiklus sau ir kitiems, drąsus bei kilniaširdis žmogus.

Jonas Kriaučiūnas (lietuvių spaudos darbuotojas, 1891-1895 m. „Varpo“ ir „Ūkininko“ redaktorius) prisiminimuose rašė: „Į Jablonskius Revelin aš atvykau iš Kryžių kalėjimo (Petrapilėje) 1900 metais. Su pačiu Jablonskiu buvau jau seniai susipažinęs, dar studentavimo laikais, (...) nuo pat pirmojo pažinties momento aš dideliai pamėgau tą karštą patriotą, teisų, dorą žmogų ir lyg lipte prilipau prie jo visa širdimi. Todėl ir, atvykęs Revelin, ėjau stačiai į jo namus, kame mane pasitiko lyg seniai lauktą svečią, nors laikymas pažinties su manimi tada buvo pavojingas daiktas mokytojavusiam tuo laiku rusų gimnazijoje Jablonskiui. Kadangi aš buvau Revelin ištremtas trejiems metams ir administracijos buvau laikomas po atvira policijos priežiūra, kuri stengėsi užbėgti man visus kelius bent ką užsidirbti, o man teišduodavo pragyvenimui tiktai 6 rublius mėnesiui, tai aš be gausaus parėmimo iš šalies nebūčiau galėjęs gyvuoti. Didelę to parėmino dalį aš radau Jablonskio namuose, kame tuomet gyveno ir Andrius Bulota, dabar pagarsėjęs savo politikos pakraipa ir savo taktu. Apie Joną Jablonskį, kaip ir kitados Mintaujoje, kada jis ten mokytojavo gimnazijoje, Revelyje taip pat buvo susispietę buvusieji ten jauni lietuvaičiai, kuriems tas karštas Lietuvos mylėtojas darė geriausios įtakos tautybės ir išvis dvasios tobulinimo atžvilgiu, stengdamasis kiekvieną remti ir iš medžiaginės pusės. Taip gavau pažinti per Jablonskį gimnazistą Jokantą, dabar Steigiamojo Seimo narį. Pažinau ir antrą gimnazistą Vaiciušką, dabar gydytoją ir Lietuvos generolą; toliau pažinau studentą Avižonį, dabar gydytoją, Šniukštą, dabartinį Armijos Teismo pirmininką, studentą Bytautą, gimnazistą Liutkevičių ir kitus.“

Vasaras Jablonskių šeima leisdavo Lietuvoje. Parvykęs į tėviškę atostogų, J. Jablonskis apsigyvendavo pas gimines ar bičiulius. Vaikščiodamas po apylinkes ir bendraudamas su vietiniais žmonėmis nesiskirdavo su sąsiuviniu ir pieštuku. Tyrinėjo tarmes, rengė lietuvių kalbos gramatiką. J. Jablonskis daug nusipelnė normindamas lietuvių kalbą. 1899 m. su P. Avižoniu išleido „Lietuvišką gramatikėlę“ Petro Kriaušaičio slapyvardžiu (Petras – tai P. Avižonis, o Kriaušaitis – tai J. Jablonskis). Po poros metų, 1901 m., Petro Kriaušaičio slapyvardžiu išleido vieną reikšmingiausių darbų – „Lietuviškos kalbos gramatiką“, kurioje įtvirtino aukštaičių kauniškių tarmę.

Revelyje, kaip ir anksčiau, J. Jablonskį nuolatos persekiojo žandarai. Nors ir labai saugojosi, ne visada pavykdavo išvengti nemalonumų. Kartą nutiko labai pavojinga ir kiek kurioziška situacija, o išsisukti padėjo buvęs J. Jablonskio mokytojas iš studijų Maskvos universitete laikų – rusų profesorius Fiodoras Koršas. Apie šią situaciją Motiejus Gustaitis (kunigas, poetas, vertėjas, pedagogas, literatūros ir kultūros tyrinėtojas) prisiminimuose rašė: „Štai vieną gražų rytą policija darė pas jį (J. Jablonskį) kratą ir knygoje ar kame ten randa parašyta žodį „Šungalvis“. Susidomėjo kratikai, geležėlę radę: bene bus tai pseudonimas? Koks radinys! Bet ką jis reiškia? Suburtomis pajėgomis išsiverčia žodžiu „Прохвост“. Oho, tai blogas ženklas! Surašo

Panevėžio mokytojų seminarijos absolventai ir dėstytojai. 2-oje eilėje ketvirtas iš dešinės – Jonas Jablonskis, 1-oje eilėje trečias iš dešinės – Jonas Murka. Panevėžys, 1909.

protokolą ir užveda bylą. Jablonskis turėjo Revelyje gerą pažįstamą – profesorių Koršą. Šis, bylą betardant, draugiškai Jablonskį užtarė, išrodydamas, jog „Šungalvis“ tai ne keiksmo žodis, ne „Прохвост“, o tik vieno graikų šventojo – Kiokefalės sulietuvintas vardas, reiškiąs šunies galvą... Tuo byla ir pasibaigusi. Vis dėlto galų gale Jablonskiui liepta pasiduoti į dimisiją.“

Dar toliau nuo Lietuvos... Kelionė namo...

Tolesnis J. Jablonskio gyvenimas tapo dar sudėtingesnis, sunkesnis ir pavojingesnis. 1900 m. žandarai, darydami kratą pas daktarą Vaineikį Palangoje, rado sąrašą lietuvių inteligentų, kuriame buvo minima ir J. Jablonskio pavardė. To pakako, kad krata būtų atlikta ir pas J. Jablonskį. Krėsdami žandarai rado slaptos lietuviškos spaudos, lietuviškų knygų, surinktos tautosakos rankraščių. Po tardymų ir apklausų J. Jablonskis atleistas iš Revelio gimnazijos ir 1902 m. gegužės 14 d. caro vyriausybės įsakymu už dalyvavimą kovoje su lietuviškos spaudos draudimu dvejiems metams ištremtas į Pskovą. Sunku įsivaizduoti, kiek teko jam iškentėti tremtyje be šeimos, be Lietuvos ir be pragyvenimo šaltinio. „Tuo laiku buvo suimta ar bent įpainiota daug lietuvių inteligentų. Tai buvo bene pikčiausias laikas lietuvių inteligentijai“, – prisiminimuose rašė A. Smetona. Gyvendamas Pskove, J. Jablonskis redagavo brolių Antano ir Jono Juškų lietuvių kalbos žodyną ir rašė straipsnius į slapta leidžiamus lietuviškus laikraščius, pasirašinėdavo Kazimiero Obelaičio ar kitais slapyvardžiais.

1903 m. kovo 12 d. J. Jablonskiui buvo suteikta „malonė“ ir likusį bausmės laiką leista atlikti Kauno gubernijoje. Kadangi neturėjo teisės apsigyventi Vilniuje, pasirinko Šiaulius. Ten toliau redagavo A. ir J. Juškų lietuvių kalbos žodyną, tvarkė grafų Zubovų archyvą. Lietuvoje J. Jablonskis jautėsi gerai, tėvynės oras tarsi gydė nuo visų patirtų išgyvenimų. Mielai bendravo su jį lankančiais lietuvių inteligentais.

Prabėgus metams jau iškeliavo į Vilnių. Nuotaika pakili – labai džiaugėsi atgauta lietuviškos spaudos laisve. 1904-1906 m. dirbo pirmojo dienraščio „Vilniaus žinios“ ir „Lietuvos ūkininko“ redakcijose, knygų leidimo bendrovėje „Aušra“, taisė įvairių knygų kalbą, dėstė lietuvių kalbą kaip fakultatyvą keliose Vilniaus mokyklose, nors tų pamokų – vos aštuonios per savaitę, bet ir tai didelis džiaugsmas. Tačiau J. Jablonskiui nelabai sekėsi įsitvirtinti Vilniuje. Vėl teko iškeliauti.

Kazimieras Jokantas (pedagogas, gydytojas, Lietuvos Respublikos švietimo ministras 1925-1926 m. ir 1939-1940 m.) prisiminimuose rašė: „Atgavus spaudą, J. Jablonskį jau matome Vilniuje, besidarbuojantį „Vilniaus žinių“ redakcijoj. Stvėrėsi naujo užsiėmimo karštai, su dideliu džiaugsmu. Turėti lietuvių kalba dienraštį ir jį redaguoti – buvo išsvajota laimė tam, kurs visą amžių kovojo ir vargo dėl spausdinto žodžio teisių. Dar Šiauliuose būdamas kalbėdavo: „Kokie laimingi tie latviai, estai! Turi savo spaudą, savo didelius dienraščius – ir niekas jų netrukdo paprastame kultūros darbe. Ar sulauksiu nors dienų gale to laiko, kada laisvai galės eiti dienraščiai lietuvių kalba? Kaip tai keista: eina mūsų laikraščiai čia pat Lietuvoje, niekas nieko nesako ir dargi rusų paštas juos išvažioja!... Svajonė...“ Tačiau tas entuziazmas neilgai truko. Laikraščio leidėjas inžin. P. Vileišis žiūrėjo į dienraštį kaipo į grynai privatų savo reikalą, į jo redaktorius kaipo į savo kanceliarijos valdininkus, kurie, neturėdami savo valios ir nuomonės, privalėjo daryti tik tai, ką jiems įsako viršininkas. Ne toks buvo mūsų mokytojas, kad taptų bet kieno vergu, o ypatingai spaudoje, kurią jis taip idealizavo ir kuri taip artima buvo jo širdžiai. Be vietos ir duonos liko, bet vergauti atsisakė. „Vilniaus žinioms“ irgi neišėjo tai sveikaton, jos nepatapo rimtu vienijančiu tautą organu, kokiu turėjo labai daug šansų likti.“

1906-1908 m. J. Jablonskis dirbo Panevėžio mokytojų seminarijoje. Tačiau ir ten nebuvo lemta ilgiau užsibūti. „Mokytojų seminarijos direktorius ir kiti „tikrieji rusai“ negalėjo kęsti, kad lietuvių kalba buvo įleista į mokyklą. Taigi ėmė visokiais būdais stengtis prieš tą naujovę, visokiais skundais įdavinėti mokslo apygardai Jablonskį“, – rašė A. Smetona. Mokytojai rusai rezgė įvairias pinkles, kad tik nebūtų dėstoma lietuvių kalba ir kitaip ieškojo priekabių, kaip įmanydami stengėsi atsikratyti J. Jablonskio. Toks įtemptas gyvenimas, nuolatiniai kraustymaisi, alinantis darbas skaudžiai atsiliepė J. Jablonskio sveikatai – susirgo inkstų liga. 1908 m. jis buvo iškeltas į Bresto gimnaziją dėstyti lotynų kalbos. 1911 m. J. Jablonskis Rygiškių Jono slapyvardžiu išleido lietuvių kalbos mokslui labai reikšmingą veikalą „Lietuvių kalbos sintaksė“. Tačiau sveikata akivaizdžiai prastėjo, netiko klimatas, ir J. Jablonskis buvo priverstas pats pasiprašyti perkeliamas į Gardino gimnaziją, kur jį užklupo Pirmasis pasaulinis karas.

Buvęs J. Jablonskio mokinys Antanas Jononis (poetas, kunigas) prisiminimuose rašė: „Buvo 1906/7 mokslo metai, kuomet turėjau laimės būti Jablonskio mokiniu ir lyžtelti nors truputėlį gimtosios kalbos iš jo lūpų. Tada teturėjau tik 12 metų ir buvau I-os klasės realisčiukas. (...) Išvydau pirmą sykį Jablonskį, jau žilą, smailia barzdike, mėlyna rusų mokytojų uniforma, tik lietuviškai kalbantį mokytoją; (...). Ko niekuomet neužmiršiu, tai jo veido lipšnios šypsenos. Pradėjome skaityti lietuvių pasakas, rašyti diktantus. Gerai įsivaizdinu, koks buvo tuomet mano rašymas, kuomet daugiau darydavau žodyje klaidų negu jame raidžių. Tik vienas Konstantas Jablonskis, 7 kl. moksleivis (jubiliato sūnus), klaidų nedarė ir būdavo šaukiamas rašyti ant lentos. Kuriam laikui mūsų mokytojas pranyko, ir išgirdome, kad serga. Po ligos vėl išvydome gerb. jubiliatą, kiek suliesėjusį, bet su ta pačia šypsena. (...) Mokymas buvo mišrus, bendrai visoms klasėms, nes ir vyresniųjų klasių mokiniai lietuvių kalbos ne kiek daugiau mokėjo. Pirmą sykį prie jo ir aš lietuviškai rašyti paėmiau plunksną. 1907 m. Užgavėnėms gerb. jubiliatas mums visiems uždavė darbo, paprašė visų užrašyti girdėtų ir vartojamų patarlių, priežodžių ir t. t., sakęs, tai būsią suvartota kažkokioms knygoms. Bet kam jos būsiančios reikalingos, aš tuomet neįsivaizdavau. Namie su tėvo pagalba surašiau kaip mokėjau didelėmis raidėmis patarlių pluoštą ir po atostogų su kitais draugais įteikiau Jablonskiui. Iš gerb. jubiliato gavome visi ačiū ir tai buvo didelė mums laimė...“

Mokytojų kursai Voroneže 1917 m. 1-oje eilėje aštunta iš kairės – Julija Jablonskytė, 2-oje eilėje iš kairės – Juozas Damijonaitis, J. Petrauskaitė, Marija Mašiotaitė, Martynas Yčas, Jonas Yčas, Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, Jonas Jablonskis, Pranas Mašiotas, (?), Jonas Šliūpas, Kazimieras Būga, kunigas J. Jasinskis, Marcelinas Šikšnys, Kajetonas Sklėrius, Jonas Murka, J. Vitkauskas, 3-ioje eilėje antras iš dešinės – Povilas Karazija, 5-oje eilėje tryliktas iš kairės – Jonas Mašiotas.

Pirmojo pasaulinio karo verpetuose... Voronežas

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui ir vokiečiams užėmus Lietuvą, lietuvių gyvenimas komplikavosi. Teko trauktis į carinės Rusijos gilumą. Dalis pradinių, vidurinių ir specialiųjų mokyklų moksleivių ir mokytojų išsikėlė į didžiuosius Rusijos miestus (Peterburgą, Maskvą, Jaroslavlį, Tambovą, Voronežą ir kt.). Daugiausia Lietuvos inteligentijos, moksleivių ir pedagogų susitelkė Voroneže. Ten buvo steigiamos gimnazijos, įvairūs mokytojų kursai, leidžiami vadovėliai, vyko aktyvus švietėjiškas ir kultūrinis gyvenimas. 1915 m. Martyno Yčo iniciatyva iš Vilniaus į Voronežą buvo evakuotos berniukų ir mergaičių lietuvių gimnazijos, kuriose nuo 1917 m. mokyta ir lietuvių kalbos. Šiose gimnazijose dirbo žymūs lietuvių pedagogai: Pranas Mašiotas (abiejų gimnazijų direktorius), Marcelinas Šikšnys, Tomas Ferdinandas Žilinskas, Juozas Balčikonis, Konstantinas Šakenis, Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, Jonas Jablonskis, Zigmas Žemaitis, Jonas Murka, Juozas Damijonaitis, Juozas Vokietaitis ir kiti. Be tiesioginio pedagoginio darbo, jie rašė ir leido vadovėlius mokykloms.

Traukdamasis nuo karo, J. Jablonskis su mokiniais

pradžioje pateko į Veližo miestelį, didžiausią Vilniaus apygardos užkampį, toli nuo geležinkelio (dabar Smolensko sritis, Rusija). Ten gyveno baisiomis sąlygomis, nusilpo, liga sparčiai progresavo. Kai M. Yčas pakvietė J. Jablonskį atvykti į Voronežą, jis pasiūlymą priėmė. 1915 m. rudenį jau apsigyveno Voroneže ir lietuvių gimnazijose ėmė dėstyti lotynų ir lietuvių kalbas. Ten jis jau nevaikščiojo, į pamokas važiuodavo vežimėliu. Kiek pajėgdamas atsidėjo kalbai, lietuviškai terminijai. 1916 m. su kitais autoriais parengė ir išleido dviejų dalių chrestomatiją „Vargo mokyklai“ ir jos priedą „Mūsų žodynėlis“ (1918), taip pat išleido rašybos taisyklių rinkinį.

M. Yčas (teisininkas, politikas, Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjas, publicistas) prisiminimuose rašė: „J. Jablonskis dėl nesveikatos išėjo iš mano gimnazijos ir turėjo gauti visą pensiją. Jo darbas oficialiai nutrūko, bet iš tiesų dar jo padaugėjo. Jis pasilieka vyrų gimnazijos globėjų tarybos nariu ir aktingai dalyvauja visų svarbesnių gimnazijos reikalų aptarime, redaguoja vadovėlius, taiso kalbą, grupuoja būsimuosius filologus. Reikia paminėti dar vienas dalykas. Vasaros metu 1917 metais, padedant Lietuvių centro komitetui ir Švietimo ministerijai, suorganizuota pirmieji lietuvių mokytojų vasariniai kursai. Lektorium buvo pakviestas taip pat ir J. Jablonskis. „Saulės“ kursų bendrabučio sode po dideliu šakotu medžiu sudėti suolai, kuriuose sėdi gausinga ir įvairi auditorija. Čia matai beūsius jaunus vyrukus mokytojus ir jaunas mergaites, iš įvairių Rusijos kampų suvažiavusius, čia vėl mūsų seni veikėjai Pranas Mašiotas, Tomas Žilinskis, dr. Jonas Šliūpas, ką tik iš Amerikos atvažiavęs, ir kiti. Visi sėdi ir klauso lietuvių kalbos lektoriaus Jono Jablonskio, kuris savo račiukuose sėdėdamas laiko paskaitą. Kaip aš tuomet pagailėjau, kad aš ne dailininkas. Koks tai puikus siužetas! Prašyte prašosi, kad ant drobės perkeltum visą tą vaizdą. Šiame siužete išreikštas visas mūsų vargo mokyklos pabėgėlių Rusuose mokyklos laikotarpis.“

Voroneže J. Jablonskis buvo visų pedagogų ir intelektualų dėmesio centre. Jablonskių bute vakarais rinkdavosi įvairių dalykų komisijų nariai, kurie rūpinosi lietuviška terminologija. J. Jablonskis noriai talkino jiems, siūlydamas lietuviškus įvairių mokslo dalykų terminus. Tuo metu matematikos vadovėlių lietuvių kalba beveik nebuvo. Nors 1906 m. P. Mašiotas išleido aritmetikos uždavinyną pradinėms mokykloms, buvo išleista ir keletas kitų autorių uždavinynų, tačiau kiekviename jų vartoti vis kitokie matematikos terminai. Todėl trys Lietuvos matematikai – P. Mašiotas, M. Šikšnys ir Z. Žemaitis, susirinkę pas J. Jablonskį, ėmėsi didelio ir labai reikalingo darbo: lietuviškų matematikos terminų norminimo. Dažniausiai P. Mašiotas kūrė algebros, Z. Žemaitis – geometrijos, M. Šikšnys – aritmetikos terminus, o J. Jablonskis juos apsvarstydavo – nevykusį ištaisydavo arba pasiūlydavo savo. Taip toli nuo Lietuvos karo metais gimė daug naujų lietuviškų žodžių – terminų, kurie, mažai pakitę, išliko iki šių dienų. 1917 m. J. Jablonskis išleido vadovėlį „Aritmetika. Mokslo pradžia ir terminai“. Voroneže pradėjo rašyti lietuvių kalbos gramatiką, ją baigė grįžęs į Vilnių 1919 m.

Lietuvos universiteto profesoriai ir dėstytojai. Antroje eilėje centre sėdi Jonas Jablonskis. Kaunas, 1925 m.

Nepriklausomoje Lietuvoje

Po ilgos, varginančios, dvi savaites trukusios kelionės traukiniu 1918 m. birželio pabaigoje J. Jablonskis ir kiti lietuvių inteligentai, moksleiviai, karo pabėgėliai (iš viso 1342 žmonės) iš Voronežo sugrįžo į Lietuvą. J. Jablonskis apsigyveno Vilniuje. 1919 m. P. Kriaušaičio ir Rygiškių Jono slapyvardžiu išleido „Lietuvių kalbos gramatiką“ – vieną geriausių ir išsamiausių lietuvių kalbos vadovėlių. 1919 m. vasarą J. Jablonskis persikėlė gyventi į Kauną. Laikinojoje sostinėje prabėgę metai – intensyviausios mokslinės karjeros laikotarpis. 1922 m. išrinktas Lietuvos universiteto garbės nariu ir profesoriumi, buvo svarbiausias įvairių mokslo ir administracijos sričių terminologas, vadovėlių ir knygų kalbos taisytojas, literatūrinės lietuvių kalbos normintojas. Paminėtini didžiojo lietuvių kalbos mokytojo vadovėliai, išėję nepriklausomoje Lietuvoje: „Gramatika ir mokykla“ (1921), „Lietuvių kalbos gramatika“ (2-asis pataisytas leidimas, 1922), „Lietuvių kalbos vadovėlis“ (1925), „Pasakėčios“ (1927), „Linksniai ir prielinksniai“ (1928), „Mūsų kalbos žodynėlio dalykai“ (1929). Ypač vertingi jo straipsniai kalbos norminimo klausimais – jų parašė per 234. Tačiau J. Jablonskio sveikata silpnėjo, jis ne tik nevaikščiojo, bet ir sunkiai valdė rankas, negalėjo rašyti. Straipsnius jam padėjo rašyti ateinantys studentai, kuriems diktuodavo tekstus. Prie šio darbo labai prisidėjo ir nuolatinė jo pagalbininkė žmona Konstancija. Akademinį darbą J. Jablonskis dirbo iki 1926 m., paskutinius ketverius metus paskaitas studentams skaitydavo savo bute. Išvardyti visų J. Jablonskio darbų neįmanoma, nes jis taisė daugybės raštų kalbą, neretai apie tai žinojo tik jų autoriai. Su mokiniais vertė vadovėlius, grožinę literatūrą, redagavo Julijos Žymantienės-Žemaitės, Gabrielės Petkevičaitės-Bitės, Jono Biliūno ir kitų lietuvių rašytojų kūrinius. J. Jablonskis išugdė būrį lietuvių kalbos mokytojų, kalbininkų, kurie tęsė gerbiamo mokytojo tradicijas – puoselėjo bendrinę lietuvių kalbą. 1928 m. gegužės 15 d. J. Jablonskis apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino II laipsnio ordinu.

Justinas Strimaitis (pedagogas, kanklininkas, spaudos darbuotojas, poetas, redaktorius) prisiminimuose rašė: „Per Aukštųjų kursų iškilmingą atidarymą dalyvavo ir mūsų jubiliatas Jablonskis. Kiti įžymūs mokslo darbininkai sveikino pradedant tą didį darbą žodžiu, mūsų jubiliatas – raštu. Sveikinimus lydėjo publikos gausūs delnų plojimai, o Jablonskis, jautrus būdamas, kelis kartus silpnomis rankomis suplojęs, nuo darbų pavargusią žilą galvą susiėmęs, verkė. (...) Kada p. Žemaitis, Aukštųjų kursų vadovas, perskaitė J. Jablonskio sveikinimą, kuris baigėsi žodžiais „Aukite, dirbkite, bręskite. Jūsų J. Jablonskis“, – pasipylė audringas delnų plojimas, o sveikintojas tik nulenkė galvą ir susiėmęs ją rankomis verkė. Visa salė valandėlei nutilo. Daugelio akyse publikoje žibėjo dėkingumo ašaros: suprato publika mūsų kultūros istorijos prasmės pilnus žodžius. Dalyvavo J. Jablonskis ir Steigiamąjį Seimą atidarant Kauno miesto teatre, mūsų kritusiems dėl Tėvynės laisvės kovotojams paminklą šventinant Vienybės aikštėj, aukštesniųjų mokyklų mokytojų suvažiavime...“

J. Jablonskio gyvenimas, kaip ir jo amžininkų, buvo sudėtingas ir sunkus. Jis išgyveno lietuviškos spaudos draudimo metus, paženklintus dideliais išbandymais, pavojais, trėmimais ir atkaklia kova už lietuvišką žodį. Pergyveno Pirmojo pasaulinio karo baisumus, ankstyvą negalią, bet vis tiek nenuilstamai dirbo Lietuvos kultūros, švietimo, lietuvių kalbos tvarkymo bei terminologijos srityse. Perskaičius prieš 100 metų J. Jablonskio parašytus žodžius: „Maža garbė svetimomis kalbomis kalbėti, didi gėda savosios gerai nemokėti“, kyla vertas pamąstymo (išties retorinis) klausimas: ar tikrai gerai mokame gimtąją kalbą?.. Esu įsitikinusi, kad tik gerbdami savo tautos istorinę atmintį – žmones, dirbusius ir daug nuveikusius lietuvių tautinės kultūros ir švietimo srityje, – kuriame savo kartos ateitį.

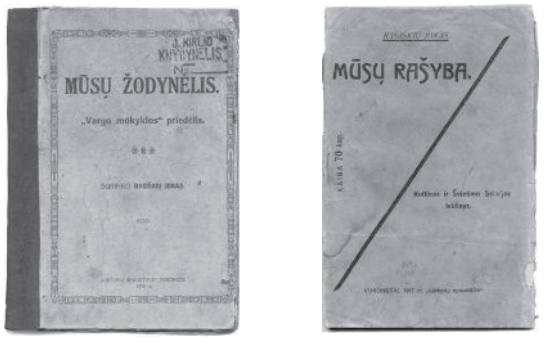

Jono Jablonskio vadovėliai.

Lietuvos švietimo istorijos muziejaus archyvo nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Eglė MIKULSKAITĖ

Amžinoji nuodėmė

ar girdi ką jos kužda
ironijos slėnyje
– kad nėra
jokio slėnio ironijos pusėje

Donaldas Kajokas

Gruodžio mėnesį režisierius Vidas Bareikis Nacionaliniame Kauno dramos teatre startavo su išankstinio pristatymo žiūrovui nereikalaujančia pjese **„Hamletas“**. Prieš tai regėjusieji V. Bareikio „Kaligulą“ trynė rankas – jų laukė dar vienas įstabus, teatrališkas reginys. Tiesa, tai jau visai kitos aktorių komandos darbas. Nors pagrindinis vaidmuo „Hamlete“ atiteko spektaklyje „Kaligula“ sužibėjusiam aktoriui Vainiui Sodeikai.

„Hamletas“ – tai XIX a. sukurta, garsiausia Williamo Shakespeare‘o drama, kurios universalumą jau įrodė keturių šimtų metų laikotarpis – teatruose tai bene dažniausiai statomas kūrinys. Kodėl? Kaip tik dėl dramos daugialypiškumo, joje keliamų klausimų aktualumo, įtempto siužeto, poetinės dramos formos. Hamleto konfliktas, abejonės, vertybiniai pasirinkimai – tiesos, teisingumo, meilės siekiai ir juos griaunanti tikrovė, kurioje įsigalėjęs blogis – archetipinė ir nekintanti gėrio ir blogio kova – pernelyg universali, kad netaptų aktuali skirtingų laikotarpių individui. Ryškiausi ligšioliniai „Hamleto“ pastatymai Lietuvos teatre – tai Eimunto Nekrošiaus ir Oskaro Koršunovo spektakliai. Jaunojo režisieriaus V. Bareikio Hamletas – aistringai impulsyvus, visgi, „šekspyriškai“ esamuoju laiku tebegyvenantis asmuo, košte košiantis per save ne tik spektaklio antagonistus, bet ir... žiūrovus bei aplinką.

Pirmiausia – žvilgsnis į sceną. Platforma sukasi, joje sustingę aktorių veidai. Juoda, pilka, šiek tiek baltos... Monochromiškas ne tik scenovaizdis, bet ir personažų kostiumai. „Monochromiška“ ir pati spektaklio atmosfera, kurioje galuojasi veikėjai, įstrigę pilkame Danijos kalėjime. O gal veikiau savo pačių sielų belangėje?

Besisukančioje platformoje įtaisyti grimo staliukai su veidrodžiais nejučia cituoja O. Koršunovo „Hamletą“. Tik jei O. Koršunovo aktoriai veidrodžiui kėlė garsųjį „kas tu esi?“ klausimą,V. Bareikio personažai nieko neregėjęs žvilgsniu tiesiog spokso į jį, nepapastebimai palikdami veidrodį ir prieš žiūrovus, – lyg ir be jokio kaltinimo, tačiau su šiokiu tokiu reikalavimu „užmesti akį“ ir į savo belangę.

V. Bareikis iš NKDT didžiosios salės, rodos, išspaudė viską, ką galėjo: judanti scena, tarnaujanti kaip užkulisiai, savotiškas „podiumas“, įsiterpiantis ir į žiūrovų salę, tiesiog ant scenos nuolat besipilantis lietus – jaunasis režisierius savo teatrinės raiškos formas ir vėl įteisino originaliais būdais. V. Bareikiui akivaizdžiai sakralinę prasmę turinti stichija – vanduo – „Hamlete“, kaip ir „Kaliguloje“, išreiškia tyrumą, tikrumą, būtinybę nuplauti nuodėmes. Regis, po kiekvieno nevaldomo keršto protrūkio, Hamletas bėga įnirtingai šveisti veido, pats šlykštėdamasis savo aklu kerštingumu.Vandenyje bandomos „paskandinti“ ir kai kurių personažų nuodėmės, vandens, lietaus, siena atitveria ir realųjį bei metafizinį – Hamleto ir jo mirusio tėvo – pasaulius. („Ir vanduo, kurį jam duosiu, taps jame versme vandens, trykštančio į amžinąjį gyvenimą“, Jn 4, 14).

Hamleto tėvo šmėklos reikalavimas atkeršyti nėra brutalus kraujo troškimas – tai prakeiksmas ir palaiminimas sūnui pamiršti eilinio žmogaus gyvenimą. Tik suvokus būties baigtinumą, prisikeliame amžinajam gyvenimui. Ir niekas taip nepažadina šio gyvenimo suvokimo kaip mirties (Hamleto atveju – tyčinės žmogžudystės) beprasmybė. Šioje klausimus keliančioje beprasmybėje ir blaškosi V. Sodeikos Hamletas, kaip tik šis dualumas – mąstymo prakeiksmas ir palaima – tampa jo aistringos beprotybės šaltiniu. „Man nereikia to, kas tik atrodo“, – tiesiogiai, o kartais tik potekste taria Hamletas. Tai spektaklyje gana aiškiai manifestavo ir pats režisierius.

Dualumas – aiškiausiai juntama spektaklio ašis. Dualūs asmenys (pavyzdžiui, aktoriaus Dainiaus Svobono įkūnyta karalienė ir dėdė Klaudijus) – tai tarsi dvigubas blogio įsikūnijimas, du skirtingi blogio atspindžiai – pasyvus, nežinantis ir pasiduodantis aistrai (karalienė) bei aktyvusis, piktybiškai ir sąmoningai kenkiantis aplinkai vardan aistrų (Klaudijus). Įdomus režisieriaus sprendimas dviem personažams atskleisti tuo pat metu pasirinkti vieną aktorių. Išoriškai tai atrodo net kiek komiška – D. Svobonas šlubuoja per sceną apsiavęs vienu ilgaauliu aukštakulniu, išdažyta pusė jo veido, aktorius prabyla keisdamas balso tembrą. Atmetus groteskišką įspūdį, verta pripažinti, kad vieno personažo pasirinkimas dviveidystei atskleisti – pasiteisino. Veikiausiai mes, šio pasaulio žiūrovai, nesugebame pastebėti chaoso ir neatitikimo tarp skirtingų elementų taip gerai, kaip visumoje... Visuma – D. Svobono fizinis pavidalas – čia ir tampa blogio veidų atspindžiu.

Dualizmas giliai įleidęs šaknis ir į patį Hamletą – bet jau nebe „šekspyriškai“, o beprotiškai. Beprotiškai, nes V. Bareikio Hamletas atgyja kaip kraštutinumų žmogus – galbūt dėl V. Sodeikos vaidybos, galbūt dėl teatrališkumo pertekliaus, tačiau Hamleto monologas kartais suskamba ne kaip iškankinto mąstytojo „atsitrenkimas“ į egzistencinius paribius, o veikiau kaip psichinio ligonio kliedesiai. Kaltė, kurią Hamletas nuolat bando sužadinti aplinkiniams, itin gyvai atsiskleidžia ir V. Sodeikos personaže – tas nuolat vandeniu prausiamas veidas, bandant nuplauti pasišlykštėjimą savimi pačiu, išgryninti savąjį „aš“, nuplauti savo paties pirmapradę žmogiškąją nuodėmę, apie kurią tiek kalbėjo egzistencialistas Karlas Jaspersas: „aš kaltas, nes galiu laisvai rinktis pats save.“

Tačiau ribinės situacijos, kuriose atsiduria būtent V. Sodeikos sukurtas Hamletas vis dėlto atitolina nuo egzitencialistinio Hamleto varianto: kaltė, kova ir kančia, absoliučios, ribinės, varomosios gyvenimo situacijos čia užgožiamos beprotiškojo, kovingojo hamletiškojo prado. Netgi nuolatinis galvos murkdymas vandenyje, kai tai daroma kiekvienoje įtampos kupinoje situacijoje, veiksmui įsibėgėjus praranda sakralią, skaistinančią prasmę ir ima atrodyti kaip neadekvatūs psichinio ligonio veiksmai. Tarytum V. Sodeika ir režisierius būtų „perspaudę“, neatradę stebuklingojo viduriuko ir pametę Hamletui taip reikalingą tiesiog tikrą, nuoširdžią, svarbiausia – iškankintą beprotybę. Paradoksalu, nes V. Sodeika Hamleto žodžiais aršiai atraportuoja: „nes visa tai, kas perdėta, prieštarauja vaidybos menui.“ Panašu, jog šis W. Shakespeare‘o reikalavimas aplenkia paties režisieriaus ausis – V. Bareikis nebe pirmą sykį savo spektaklyje afišuoja teatrališkąjį vaidybos pradą, gan švelniai pašiepdamas popkultūrą, nenaturalūmą, autentiškumo praradimą, kas viename recepte paradoksaliai transformuojasi į keistą kokteilį.

Kas gi tas teatrališkumas? V. Bareikio mokytojui Gintarui Varnui – tai tam tikras, subtilios estetizmo ir nerealios, išgalvotos tikrovės laukas. Kas teatrališka yra V. Bareikio spektaklyje? Tai ne tik irrealios tikrovės buvimas – metafizinio ir fizinio pasaulio sankirtos (kurioms, beje, teatrališkumas pritinka sėkmingai) – bet ir poetiškojo „Hamleto“

▶▶

Mes – katinai, kurie vaikšto po vieną

Atkelta iš 3 p.

gerbia save ir kitus, kuriuos gerbia valstybė. Mums labai trūksta bendruomeniškumo, buvimo kartu, bendrų tikslų ir pagarbos vienas kitam.

– Spektaklis vyks Mažojoje salėje. Ar sudėtinga savo idėjas įgyvendinti nedidelėje erdvėje?

– Atvažiavau iš Klaipėdos, ten Didžiojoje scenoje vyksta spektaklis „Karalienė Luizė“. Jame naudojam amerikiečių bei kanadiečių kurtą technologiją: scenos grindys skyla į kelias dalis, leidžiasi, o salės kėdės gali netgi apsiversti. Čia, mažame Kameriniame teatre, turime Didžiąją salę, kuri yra mažesnė už Klaipėdos Mažąją. Viską ir planavau jai, tačiau dėl spektaklių gausos buvau nukreiptas į Mažąją. Iš pradžių išsigandau, bet dabar čia labai jauku – kartu su aktoriais apgyvendinom visus kampus, sureguliavom šviesas. Aktoriai stebėjosi, kad vaidins taip arti žiūrovų. O bus scenų, kai jie ir sėdės drauge su žiūrovais, stovės šalia ir už jų. Publika bus įvykių epicentre – jokia didžioji salė neleistų to padaryt. Čia kaip kine – stambus planas, kai pastebi nufilmuotą kiekvieną judantį aktoriaus plaukelį, krintančią ašarą. Taigi matysim aktorius iš labai arti ir turėsim itin jaukų, šeimynišką, draugišką vakarą, kurių mums taip trūksta. Spektaklyje mes nei mokysim, nei barsim, nei moralizuosim. Noriu, kad žmonės po jo išeitų su šypsena. Tai vis dėlto komedija, kurioje, manau, teks daug juoktis, airiška komedija, kurioje niekas nežino, kas bus toliau. Kas gali nutikti žiūrint airišką komediją? Neatsakysiu. Mes vis dar ieškome būtent šio – ne lietuviško, ne holivudiško, ne slaviško, o būtent airiško komedijos varianto.

– Du aktoriai ir net penkiolika personažų pjesėje. Ar jūsų kaip režisieriaus darbas tampa sudėtingesnis dėl nedidelio aktorių skaičiaus, ar atvirkščiai – gera ir smagu sutelkti dėmesį ir atiduoti save tik dviem asmenims?

– Gera, smagu, bet ir sudėtinga, nes reikia pasiekti, kad tie personažai būtų kitoniški. Tam ir susitikom vasarą, aptarinėjom skirtumus ir tam tikras technikas. Aktoriams nėra laiko persirenginėti, tad turi ieškoti kitokių būdų – keisti detales, eiseną, balsą. Jauniesiems Jonui Baranauskui ir Vytautui Gasiliūnui, kurie puikiai, atsidavusiai dirba, tai tikras išbandymas, augimas, didžioji profesionalumo mokykla. Aktoriai su choreografe Indre Puišyte netgi mokosi airiško šokio, vienas jų dainuos airišką dainą. Bus visko. Smagu, jog kartu dirba kompozitorius Raimundas Martinkėnas, kuris prieš 20 metų vaidino pianistą mano spektaklyje „Meistriškumo pamoka“. Su scenografu Sergėjumi Bocullo pradėjau dirbti, kai jis buvo Dailės akademijos trečio kurso studentas, paskui mūsų keliai išsiskyrė. Premjeros dienomis sukaks 30 metų nuo mūsų bendradarbiavimo pradžios – garsaus spektaklio pagal Vidmantės Jasukaitytės pjesę „Žemaitė“ Šiaulių teatre pasirodymo. Taigi švęsime. Aktoriai juokavo, kad šventė laukia ne dviejų, o septyniolikos personažų. Bet juk nusimato daug spektaklių.

– Neseniai minėjote, kad teatro kalba keičiasi kas septynerius metus. Ar įžvelgiate laiko pokyčių? Galbūt pastebite jų savyje – kinta režisavimo technikos, požiūris į spektaklių kūrimą ir apskritai į teatrą?

– Keičiasi, bet daug kas lieka ir pastovu. Teatras yra gyvų žmonių susitikimas. Po daugelio metų sutinku scenografą S. Bocullo, aktorių J. Baranauską, kuriam dėsčiau Klaipėdos universitete, ir matau augimą. Vakar pradėjau dėstyti antro kurso režisieriams Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje Vilniuje. Visada įsiklausau, bandau suprasti ir suvokti, kuo dabar gyvena jaunoji menininkų karta. Aš taip pat esu pilietis: moku mokesčius, balsuoju, važinėju autobusais, būnu su daugeliu žmonių. Klausau, ką jie kalba, ką jiems skauda, kuo gyvena. Mano požiūris keičiasi, tačiau neprarandu vertybių. Išmokstu naujų technikų, turiu savo metodą, kuriuo dirbu ir nuolat tobulinu, bet svarbiausias teatre yra aktorius. Kai kartą Niujorke pabandė padaryt eksperimentą ir scenoje vietoj aktorių paleido robotus bei elektroniką, penkias minutes buvo įdomu, o po dešimties publika pradėjo skirstytis. Transliacijos internete taip pat yra visai kas kita: nejauti auros, kvapo, tonacijų, spalvų. Teatre yra tam tikra atmosfera, o gyvas žmogus visgi išlieka svarbiausias.

– Kokį įsivaizduojate šios pjesės žiūrovą? Ar jis turi atitikti jūsų susikurtus reikalavimus?

– Niekada neskirstau žiūrovų. Man tik nepatinka, kai atsineša rėkiančius vaikus. Dabar tokia mada, bet prašyčiau mamų to nedaryti. Jie labai trukdo kitiems, be to, reikia suprasti, kad mažam vaikui eiti į teatrą – trauma. Yra spektaklių, skirtų tik suaugusiesiems, o tėvai atsiveda jauną mergaitę, nepagalvoję apie adresatą. Šis spektaklis tinka visiems, aišku, ne verkiantiems vaikams. Tiesą sakant, visada maniau, kad žmogus – įvairialypė būtybė, ir bent jau mano spektakliai nėra nukreipti į siaurą žiūrovų grupę. Norėčiau turėti platų jų spektrą, o taip ir yra. Ateina seni žmonės, kurie kartu žiūrėjo pirmus mano spektaklius prieš 40 metų, matė „Mūsų miestelį“ ar „Žemaitę“. Jaunos publikos mūsų teatruose per maža, o tai reiškia, kad jaunimas labiau gyvena virtualioj tikrovėj. Aš laukiu visų profesijų, visų statusų, visų daugumų ir mažumų žiūrovų, bet tik labai geranoriškų. Į teatrą reikia eiti kaip pas draugus. Nusiteikus ne skeptiškai, ciniškai, kritiškai, o palankiai. Atsisakius išankstinės nuomonės. Pasižiūrėti, viską priimti, o paskui jau išsakyti, kas patiko, kas ne. Teatras – labai subjektyvus, nereikėtų pasitikėti tais, kurie jau matė spektaklį ir jiems beprotiškai patiko arba nepatiko. Viskas kinta, teatras yra tapsmas, tai – jo esmė. Tokio paties niekada nepagausi ir neužfiksuosi. Taip pat ir mano darbas – kol esi gyvas, kol dirbi, sieki ko nors tobulesnio, prasmingesnio ir bandai tai daryt be jokių nuolaidų žiūrovui ir sau.

– Kokie jūsų ateities planai?

– Jie susiję su Kaunu. Vertėjas Arvydas Mockus jau verčia mano „firminio“ autoriaus, nebijau to žodžio, amerikiečių rašytojo T. Wilderio tris vienaveiksmes pjeses. Triptikas „Upės po žeme“ bus visų mano spektaklių, kurtų Kauno dramos teatre, „Mūsų miestelis“, „Ilga Kalėdų vakarienė“, „Per plauką nuo žūties“, tęsinys. Repetuoti pradėsime gal jau šį sezoną, o kito pradžioje bus galima išvysti premjerą Nacionaliniame Kauno dramos teatre. Labai džiaugiuosi dėl šio darbo.

– Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Ieva PUŠKORIŪTĖ

Kauno kamerinio teatro archyvo nuotraukos

atkodavimas, panaikinant simbolius, sukuriant alegorijas, ir teatrališka vaidyba, kartais pavojingai atsidurianti ties primityvaus aistringumo ar komiško patoso riba.

Aktoriams iškyla grėsmė tapti vienadieniais herojais, numirštančiais vos ištuštėjus salei. Energingais, garsiai šaukiančiais arba lengvai ironiškais personažais, vis dėlto nepasiekiančiais šių dienų teatro žiūrovo.

Galbūt režisieriaus V. Bareikio metodas dar tik tiesia sau tiltus į teatrinį pasaulį, mažais žingsneliais artėja prie teatro kaip manifestacijos formos? Nors režisierius nevengia deklaruoti savo nemoralizuojančio teatro paskirties, už išorinių raiškos formų matyti, jog kai kurie dalykai – kaltinimas, pašaipa – čia ne visada subtiliai nukreipti į žiūrovą. Ar tai retas bruožas teatre? Veikiausiai – ne. Tačiau kaltė, kurią pretenduojama sužadinti, kuri adresuojama „netikram“, dvipoliškam žmogui, popkultūrai kaip banalybių židiniui, kaltė – dėl purvinosios žmogaus prigimties pusės. Deja, ši kaltė išsakoma „nuo scenos“, tačiau pačioje „scenoje“ visiškai nejuntama. Prieš porą tūkstantmečių garsusis Horacijus rašė savo „Poezijos mene“: „Jei nori, kad imčiau raudoti / Pats pirmiausia kentėk.“ Ironija, teatrališkumu, jau minėtais popkultūros ženklais ir „veidrodžiu prieš žiūrovą“ nupiginama ant scenos vykstanti Hamleto tragedija. Tada net esminė, prigimtinė, žmogiškoji herojaus kaltė taip ir telieka spektakliu, negalinčiu nužengti nuo podiumo.

Galbūt šis diskutuotinas manifestiškumas „Hamlete“ ir sukuria atskirtį tarp žiūrovo ir aktoriaus, manifesto – kaip pareiškimo forma įgavusi kažin kokį pompastiškumą, suskirstantį mus į atskirus sluoksnius, šiuo atveju – žiūrovo ir dalyvio. Padalinti į atskiras stovyklas mes nebesusikalbame, nesuprantame vieni kitų, nebepadeda net sumažintas fizinis atstumas tarp aktoriaus ir žiūrovo. Tai jau egzistavo „Kaliguloje“ , tas pats matyti ir „Hamlete“. Panaikinti užkulisių erdvę – dar nereiškia apnuoginti ir išgryninti nei paties aktoriaus, nei režisieriaus idėjų. Panašu, jog nuolat spektaklio metu projektoriuje pasirodantys militaristiniai vaizdai nėra vien Hamleto kova, tai ir paties režisieriaus kova teatro lauke, veikiausiai dar neatradusi tinkamos ginkluotės.

Nacionalinio Kauno dramos teatro archyvo nuotraukos

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Vaida DILIŪTĖ

Stiklo meno kontekstas „Titanike“

Jolita JAKŠTAITĖ. „Žymės“. 2015.

Aida DURNEIKAITĖ. „Personos“ (fragmentas). 2013.

Anrius KETURKA. „Skęstanti laisvė“. 2015.

Vasario mėnesį Vilniaus dailės akademijos parodų salėje „Titanikas“ veikia VDA Kauno fakulteto Stiklo katedros studentų darbų paroda „Kontekstas“.

Garsus amerikietis stiklo menininkas Dale'as Chihuly yra pasakęs: „Aš esu dailininkas, amatininkas, interjero dizaineris, netgi pusiau architaektas. Nėra vienintelio žodžio, kuris galėtų apibūdinti stiklo menininką.“ Taip pat ir VDA KF jaunųjų stiklininkų kūrybos diskurse neišvysime juos ribojančių rėmų. Trisdešimt septintuosius metus Kaune gyvuojanti meninio stiklo specialybė suteikia galimybes kurti tiek klasikinius vitražus, funkcinius interjero puošybos ar architektūros elementus, tiek pasinerti į giliuosius konceptualios kūrybos vandenis, su kuriais susipažinti buvome pakviesti jaunųjų stiklo menininkų darbų parodoje.

Kodėl „Kontekstas“? VDA KF Stiklo katedra savo studentų parodoje užsibrėžė tikslą parodyti, kaip šiandienio stiklo meno situacija atsiskleidžia jaunosios kartos kūryboje ir kokią įtaką tai daro žiūrovui. Viliodami lankytojus plakate pavaizduotu prabangiai atrodančiu graviruotu trilitriniu stiklainiu, jaunieji menininkai pristatė kūrinius, kurie savo formomis bei idėjomis smarkiai nutolę nuo gerai įsivaizduojamų, dažnai funkcinių, buityje aptinkamų stiklo dirbinių. Su šia medžiaga kvietė susipažinti kitokiame kontekste – ji papildyta ne tik naujais technologiniais sprendimais (stiklo junginiu su virtualiomis medijomis ar kitomis medžiagomis – medžiu, metalu), bet ir idėjinėmis, filosofinėmis prasmėmis (pvz., Kamilės Stanevičiūtės darbas „Vienas iš septynių“, kuriame nagrinėjama tema, ar realybė veidrodyje yra tikra). Nors eksponuojami kūriniai vizualiai gana skirtingi, juos sieja vienaip ar kitaip išreikšta konceptuali pozicija (Audronės Andrulevičienės, Julijos Pociūtės, Pauliaus Rainio ir kt. autorių magistrantūros darbai).

Parodoje gerai juntama ir kūrinių technikos, formų laisvė, veidrodinių atspindžių bei optikos diktuojama medžiagos – stikliškumo pajauta (Andriaus Keturkos, Nijolės Kovaitės darbai). Kiekvienas kūrinys tampa savotišku gidu, komentuojančiu sudėtingą stiklo technologijų pasaulį, stebinančiu gebėjimu suvaldyti trapią ir prabangią medžiagą. Norisi tikėti, kad darbus eksponuojančių jaunųjų autorių pavardės papildys šiandieninės stiklo panoramos kontekstą, o gausėjančios kūrėjų pajėgos suteiks progų vis dažniau aplankyti stiklo meno parodas.

Aldona RUSECKAITĖ

Liudas Dovydėnas – „užtektų į pasą įrašyti ŽMOGUS...“

Vasario 4 d. Maironio lietuvių literatūros muziejuje paminėtas rašytojo Liudo Dovydėno gimtadienis. Žinoma, sukaktis solidi: 2016 m. sausio 14-ąją sukako 110 metų.

L. Dovydėnas yra vienas produktyviausių lietuvių rašytojų prozininkų, išgarsėjęs dar Nepriklausomoje Lietuvoje. 1931-1939 m. išleido net dvylika knygų, kurios sudarė daugiau nei 2200 puslapių. 1936 m. iš paties prezidento A. Smetonos rankų gavo Valstybinę premiją už romaną „Broliai Domeikos“. Įdomiausia, kad šis rašytojas buvo savamokslis, tebaigęs pradžios mokyklos tris klases. Po daugybės metų literatas Bronys Raila nusistebėjo vertėjui Miltonui Starkui, kuris vertė „Brolius Domeikas“ į anglų kalbą, jog „L. Dovydėnas – ne rašytojas, bet vis tiek išėjo su tokia nuostabia knyga 1936 m. ir dar su 5000 litų priedu“ (tokio dydžio buvo Valstybinė premija – A. R.). Tačiau kas galėtų pasakyti, jog L. Dovydėnas – ne rašytojas, jis kaip tik turi Dievo dovanotą talentą, kurio neduoda jokie aukštieji mokslai, joks pasiruošimas.

1940 m. L. Dovydėnas įsivėlė į politinius perversmus, buvo sovietų okupuotos Lietuvos liaudies seimo atstovas, Švietimo komisariato darbuotojas. Užėjus vokiečiams vos liko gyvas, naciai jį norėjo sušaudyti. Nuo sovietinės propagandos L. Dovydėnas greitai išsivadavo ir jau 1943 m. išleido publicistinę knygą „Užrašai“, kurioje labai kritiškai ir atvirai aprašė raudonuosius sovietų okupacijos įvykius. 1944 m. pasitraukė į Vakarus, tapo „pavojingu liaudies priešu“, sovietų Lietuvoje jo gausi kūryba buvo visiškai nutylima.

Senatvėje L. Dovydėnas iš užjūrių grįžo gyventi į Lietuvą. 1998 m. jiedu su žmona Elena įsikūrė Vilniuje, tačiau rašytojas čia tegyveno dvejus metus, mirė 2000 m., palaidotas Antakalnio kapinėse.

Viena pagrindinių priežasčių prisiminti šį savitą, talentingą, produktyvų prozininką buvo ta, kad teatro ir kino aktorė, režisierė Olita Dautartaitė į tris kompaktines plokšteles, pavadinimu „Gyvenimo pilnatvė“, įrašė gan daug L. Dovydėno kūrybos. Klausytis galima ilgiau nei tris valandas. Tai apsakymai, apysakos, pasakos, humoristinė kūryba. O. Dautartaitė prisiminė, kaip gimė idėja šiuo būdu įamžinti L. Dovydėno kūrybą. Rokiškyje 2013 m. L. Dovydėno literatūrinė premija buvo įteikta Donaldui Kajokui. Tąsyk tiek šio rašytojo, tiek L. Dovydėno kūrybą skaitė Olita. Kartu buvęs L. Dovydėno sūnus Jonas susižavėjo aktorės skaitymu ir paprašė parengti iš tėvo kūrybos kompaktinę plokštelę. „Perskaičiusi keletą tomų L. Dovydėno apsakymų, apysakų, pasakų, supratau, jog mielai ir su įdomumu norėsiu įgarsinti tokią artimą mano sielai literatūrą. Rašytojo kūryboje vaiko pojūčiais, prisiminimais šviesiai rašoma apie tėviškę prieškario kaime, praeinantį, niekad nesugrįžtantį laiką, jo žmones, įstabias gamtos atodangas. Visa tai man brangu“, – prisipažino aktorė.

Per paminėjimo vakarą skambėjo kūryba ir iš kompaktinės plokštelės, ir pati O. Dautartaitė dar gyvai paskaitė vieną kitą kūrinį. Aktorės balsas platus, sodrus, jame gausu atspalvių ir niuansų. Besiklausantieji pripažino, jog, girdint tekstą, susidaro įspūdis tarsi skaitytų ne vienas, bet keletas žmonių. Muzikinius intarpus atliko klarnetininkas Valdas Andriuškevičius. Renginyje taip pat dalyvavo L. Dovydėno literatūrinės premijos laureatas rašytojas D. Kajokas, šį apdovanojimą pelnęs už romaną „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys“. D. Kajokas trumpą žodį įrašęs ir į kompaktinės plokštelės aplanką. Panašiai jis kalbėjo ir vakaro metu. „Klausydamasis Liudo Dovydėno kūrinių, pagavau save nevalingai galvojantį apie laiką, jo tėkmę. (...) Aplinka kita, gyvenimo ritmas paspartėjęs, vis dėlto pamatiniai žmonių santykiai bemaž nekinta; meilė, atjauta, geraširdiškumas, bėdos ir ydos, vaiko ilgesys ir XXI a. tokie patys, kokie buvo prieš šimtą metų. (...) Trumpieji L. Dovydėno kūriniai parašyti su vidine šiluma, kalba sodri, gėriesi taupiais, tiksliais gamtos vaizdais – tarsi matai tą jo aprašytą arklį, tą upę, tą rytmečio rūką, girdi, užuodi,

Louisas GARRICKAS

Ryškios džiazo spalvos

Užsienio svečiai dažnai klaidingai mano, kad Kaune negalima rasti novatoriškų meninių eksperimentų. Vis pasijusdavau kaltas, kai užkliūdavau už stereotipo, kad Vilnius yra vieniša žvaigždė Lietuvos kosmoso platybėse. Ir šis stereotipas ne vienintelis, jų daug tarsi akmenų pakelėje.

Atvykau į Lietuvą prieš keturis mėnesius pažinti savo šaknų. Mano motina yra lietuvė, tačiau aš, kaip ir ji, gimiau ir užaugau Australijoje. Kai suėjo dvidešimt aštuoneri metai, supratau, jog man reikia susitaikyti su šeimos istorija ir susidaryti savo nuomonę, kokia iš tikrųjų šiandieną yra ši šalis.

Iš pradžių reikėjo atsikratyti daugybės stereotipų ar bent jau iš naujo juos peržiūrėti. Amerikos televizijos Rytų Europą pristatydavo kaip nesibaigiančių socialinių problemų ir epideminės korupcijos kamuojamą regioną, tačiau išeiviai savo vaikams diegdavo, jog Lietuva – tai lino drabužiais ir gintaro karoliais pasidabinę chorai, šokantys ir dainuojantys tyros gamtos rojaus prieglobstyje.

Negaliu kaltinti savo šeimos narių, kad prarado objektyvų sąlytį su besikeičiančia Lietuva. Akivaizdu, jog jiems buvo labai svarbu prisirišti prie tokio romantizuoto prieškarinės Lietuvos įvaizdžio. Tai buvo būtina jų stiprybei palaikyti, o galbūt net ir išgyventi.

Tačiau aš nukrypau. Šito straipsnio tema yra Kaunas, o tiksliau – koncertas, kurį aplankiau Menininkų namuose vasario 6-ąją. Laisvojo džiazo koncertą atliko Vilniaus ir Kauno jungtinis trio: pianistė Gailė Griciūtė, tūba bei kontrabosu grojantis Eugenijus Kanevičius ir būgnininkas Arnas Mikalkėnas. Tokiam smalsiam pusiau pašaliečiui kaip aš tai gera proga prisiliesti prie įspūdingos lietuviškojo džiazo istorijos. Taip pat išgirsti V. Ganelino trio palikimo aidus – beje, vieno iš jo narių (Vladimiro Tarasovo) projekte praeitais metais susipažino G. Griciūtė ir E. Kanevičius.

Penktadienio koncertą galima priskirti radikalaus avangardinio džiazo krypčiai – čia tokie epitetai kaip „avangardinis džiazas“ ar „eksperimentinė muzika“ yra ir neatskiriami, ir beprasmiai.

Meistriškai atliktame valandos trukmės koncerte grupė energingai supindavo ir išnarpliodavo pynę, kurios gija buvo stabili, nepertraukiama, tanki kunkuliuojančių įvykių būsena, nuspalvinta įvairių fortepijono technikų, ją subtiliai įgarsino bei papildė gausybė objektų – nuo vinių ir lipnios juostos iki stalo teniso kamuoliukų. Tokiu būdu G. Griciūtė išnaudojo platų instrumento tembro galimybių spektrą. Ypač buvo paveikūs *potėpiai* elektriniu pieno plakikliu per žemąsias stygas, jam pritarė kairės rankos smūgiai per klavišus. E. Kanevičius prisitaikė prie G. Griciūtės išradingo stygų kabinimo-griežimo-klykavimo mišinio, kartkartėmis užtvirtinamo „sultinga“, virpinančia „vaikščiojančio boso“ partija.

Tačiau tai nebuvo vien pigūs triukai. Sodriame fortepijono solo abiem rankom, jau grįžus prie klaviatūros, girdėjosi pasiutęs G. Ligeti'o etiudų virtuoziškumas, o kelis kartus A. Mikalkėnui iš rankų išslydusios būgnų lazdelės neužgniaužė beveik per kraštus besiliejančio vikraus jo atsakymo būgnais.

Galbūt todėl, kad ansamblis neturėjo lyderio, perėjimai nuo vienos dalies prie kitos kartais atrodė nekoordinuoti, tačiau ansamblis visą laiką išradingai išlaikė siejančią muzikinę tekstūrą. Lėtojoje vidurinėje dalyje E. Kanevičius kontrabosą pakeitė tūba ir nutaikė ją į rezonuojančias fortepijono stygas, taip išlaisvindamas giliausias ir puošniausias šio žvėriško instrumento aimanas, sykiu kažkuo primindamas mokinį nežmoniškai dideliais plaučiais, repetuojantį be galo ilgas natas.

Pasiekęs šios intermedijos tikslą, trio užtikrintai grįžo prie puolimo. Atgavus maniakiškos pirmosios dalies energiją, ją dar labiau sustiprinant, pridėjus išbarstytų fortepijono *glissando* ir kitų panašaus pobūdžio puošmenų, improvizacija baigėsi netikėtai trapiai, G. Griciūtei virš rezonuojančių instrumento stygų laikant nedidelį grotuvą su sena garsajuoste, kuri užsikirtinėjo ir strigo, kol galiausiai jos skleidžiamas garsas visai suiro. Įsimintinas gestas. Išmušantis iš vėžių.

Palikdamas mielą, jaukią salę, svarsčiau: kokie koncertai čia dažniausiai vyksta? Jeigu toks penktadieninis džiazo trio čia įprastas reiškinys, neabejojant galima teigti, jog miesto kultūrinis gyvenimas yra toks pat gyvybingas kaip ir bet kur kitur, o nuomonės, jog Kaunas šiek tiek lėtesnis, atsilikęs nuo sostinės, gali būti drąsiai ginčijamos.

---

gali kone palytėti...“ – sakė D. Kajokas. Jis taip pat pasidžiaugė, jog sūnus J. Dovydėnas prasmingai puoselėja tėvo atminimą, rūpinasi ne tik palikimo skleidimu, bet ir nuo 2008 m. mecenuoja jau minėtą Liudo Dovydėno literatūrinę premiją, kuri skiriama už geriausią metų romaną.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje saugomas gan įdomus L. Dovydėno archyvas. Yra nemažai laiškų, rankraščių, užrašų knygelių, juodraščių. Štai į bloknotą brūkštelėtas toks ilgesingas tekstas: „Paleiskit kurtus / Paleiskit pilkus kurtus, pabalnokit kaustytus žirgus, užgesinkit pypkes, pamojuokit svirčiai iš tolo, šimtą vėjų kišenėn užspauskit, šunio lojimą, kamino karštą plytą užantin įsidėkit, save apgaukit vilties rasa kelionėj be atgalios...“ L. Dovydėno kelionė atgalios visgi įvyko, tik, kaip minėta, išties vėlai, ir vėjai iš jo kišenių dar išlėkė tėvynės laukais. O štai kitas tekstas yra tarsi gyvenimo *motto*: „Reikia nedaug – sumegzti ryšį žmogaus su žmogumi. To užtektų paso įrašui ŽMOGUS. Nacizmai, komunizmai, bibljiizmai, supermenai, klasių kova – liaudis tam ir gimdoma, kad atskirtų žmogų nuo žmogaus – pavergėjai, valdovai bijo ryšio žmogaus su žmogumi. Mūsų tautos laisvėjime ir dramose – okupacijose, karuose nesugebėjom, gal neišmokom sumegzti ryšį žmogaus su žmogumi – lietuvio su lietuviu. Ryšį sumezgus išmoksti sužinoti, ko kitas nori. Sužinoti, ko nori kitas – didžioji pareiga žmogaus, didysis uždavinys.“

L. Dovydėno tyrinėjimai dar nėra baigti, nes gyvenimas buvo ilgas, įdomus ir turiningas, kūryba gausi, neišsemiama.

Po vakaro (iš kairės): Valdas Andriuškevičius, Aldona Ruseckaitė, Olita Dautartaitė, Donaldas Kajokas.

www.nemunas.net ▪ 2016 m. vasario 25–kovo 9 d., Nr. 4 (964)

Jurgita RIMKUTĖ

„Orų prognozės“ – Keramikos muziejuje

Ar susimąstėte, kaip dažnai, o tiksliau, kiek kartų per dieną pripratome tikrinti orų prognozę? Sutikite, žvilgčiojimas į orų tinklalapius kompiuterio ekrane ar mobiliajame telefone jau tampa lyg nekalta priklausomybe. Pasirodo, šiai tendencijai pasiduoda net ir meno žmonės. Tačiau čia vertėtų būti atidesniems, juk meno kūrėjų pasaulis dažniausiai būna daugiaprasmis. Taigi sausio mėnesį „Archyvo“ grupė pakvietė lankytojus į parodą „Orų prognozė“.

Laima DZIGAITĖ. „Šviesos vartai – I“.

Liudvikas IVAŠKEVIČIUS. „Permainų angelas“.

Rengėjų intriga pavyko, pavadinimas tikrai sudomina. „Archyvo“ grupė ir Keramikos muziejus puoselėja gražią nenutrūkstančią kūrybinę tradiciją, puošiančią kultūrinį Kauno gyvenimą. Žvilgtelėjęs į istorijos metraščius sužinai, jog ši paroda sukaktuvinė – dvidešimta. Pirmoji vyko 1996 m. Kauno apskrities archyve. Galima nuspėti, jog parodos vieta padiktavo „Archyvo“ grupės pavadinimą. Idėjinis variklis, grupės koordinatorius Juozas Rimkus subūrė bendraminčius ir jų nepaleido. Dvidešimt metų „Archyvo“ grupės nariai – J. Rimkus, Giedrius Liagas, Dormantė ir

Juozas RIMKUS. „Permainų vėjas“.

Jurgis Penkinskiai, a. a. Giedrė Gučaitė, Liudvikas Ivaškevičius – kasmet kvietė į parodas, kurios tradiciškai vyko Keramikos muziejuje. Tai netrumpas laiko tarpas, bet šiandienė situacija rodo, jog ši tradicija bus nutraukta, nes pasaulyje, be klimatologų, yra ir kitokių profesijų atstovų, kurie keičia istoriją savo nuožiūra. Keramikos muziejus po trisdešimt aštuonerių metų veiklos kovą užveria duris, kitaip tariant, tiesiog yra uždaromas.

Bet grįžkime prie meno ir profesijų. Archyvarą galima lyginti su provizoriumi, nes abiem būdingas pedantiškas, ramus kruopštumas. „Archyvo“ grupės narių parodos išsiskiria aiškia koncepcijos linija. Kiekviena turi iš anksto apgalvotą, apsvarstytą temą, kiekvienai atsakingai ruošiamasi. Šiųmetė „Orų prognozė“ nustebino. Pripratome būti lepinami filosofine gelme, bibliniais siužetais, mąsliomis rytietiškomis užuominomis, o čia bandoma liesti lyg ir globalias, socialines temas, bet galiausiai pajunti lietuviškos archaikos ir pirmapradžio primityvumo dvelksmą. Kalbant apie orus ir prognozes atsiranda dvilypis jausmas: orai – permaina, o prognozės – kaip burtai: arba pasitvirtina, arba ne. Gali, žmogau, kiek nori kalbėti apie šamanizmą ir visus kitus *-izmus*. Magiškoje plotmėje svarbu saviįtaiga, o gilinantis į meno kūrinį – jo skleidžiama energinė aura. Trumpai apie kiekvieną iš jų.

Skulptoriaus L. Ivaškevičiaus darbuose visuomet juntamas paslapties dvelksmas. Parodoje eksponuojamą skulptūrą galima įvairiai interpretuoti. Į viršų pakeltos rankos, už jų – lyg sparnų siluetas: atvirumo ir apsaugos, o gal maldos ir malonės aspektas. Tvirtos faktūros paviršius kažkuo primena rašytojo Paulo Coelho mintis: „Angelas mus skatina mąstyti apie mūsų elgesį ir jam kartais prireikia kieno nors lūpų, kuriomis galėtų apsireikšti.“

D. ir J. Penkinskiai – ilgamečiai grupės nariai. Laisvi, kūrybingi Gojaus kaimo (Trakų r.) gyventojai. Jie dirba išskirtinai su natūraliomis medžiagomis, gyvena savo rankomis pasistatytame moliniame name ir turi ypatingas anagamos krosnis.

Visuomet stebina keramikės Dormantės darbų apimtys. Autorė suvaldo daugiasluoksnes kompozicijas, kurios virsta instaliacijomis su keliais žiūrėjimo rakursais, jų meninė kalba apgalvota ir minimalistinė. Autorei nebūdingi spalvoti glazūruoti keraminiai paviršiai. Natūralus medis, molis ir karšta ugnis yra seniai pasirinktas jos kūrybinis *credo*. Parodoje eksponuojamame darbe – originali etnologinė citata. Kūrinys prabyla Dormantės sielos kalba, kai tai, kas slypi žmogaus viduje, atsispindi ir išorėje, ypač kūryboje. Dvasių veidai, įrėminti ritminėje vertikalėje, nepavaldūs laikui ir atsainiai žvelgia į žiūrovus. Iš tiesų jie visai ne muziejuje, o gal net ir ne šioje laiko plotmėje.

J. Penkinskis – atviras, džiazuojantis kūrėjas. Kiekvienoje parodoje jo darbų stilistika vis kitokia. Šiais metais eksponuojamas „Smeigtukas“ – vizualiai aštrus kūrinys, jį galima įvairiai interpretuoti. O prisiminus parodos pavadinimą kyla įvairių klausimų: kodėl tokia figūra, kas inspiravo kūrinio atsiradimą? Lyg atsivertęs psichoanalizės vadovėlį užčiuopi asociacijų su vienatve, susvetimėjimu, atšiaurumu, egoizmu.

Fotografo G. Liago žvilgsnis turi magijos. Jis spėja sustabdyti akimirkas, priverčiančias pagalvoti apie gyvenimą. Taikus maištautojas, laisvos sielos kūrėjas visuomet buvo laisvas nuo visuomenės suformuotų normų. Parodoje eksponuojamos 1997 m. Berlyne sukurtos fotografijos, tuomet „Archyvo“ grupė žengė pirmuosius žingsnius. Žvelgiant į jas aiškiausiai jauti, kokios „orų prognozės“ išsipildė. Žvilgsnis į istoriją – sąmoninga mažutė praeities reminiscencija, bet tuo sykiu norisi žvelgti į naujus fotografo darbus. Sukirba klausimas: kokia būtų šių dienų realijas ir vidinius virpesius skleidžianti orų prognozė?

J. Rimkaus „Permainų vėjas“ lietuvišką aplinką bando jungti su pasauliniu kontekstu. Lietuviškas gluosnis tampa Nojaus laivu, kuriam burės suneriamos iš Izraelyje surinktų kriauklių, virš kurių iškeliama maldos vėliava, atkeliavusi iš Butano. Nejučiomis pagalvoji, kokios keistos šios jungtys. Permainų vėjas tampa madingai globalus, o gal atvirkščiai – reikia tik tuščio lapo, nediktuojančio išankstinės matymo ir mąstymo krypties. Gal geriau pirminis impulsas, juk jis laikomas teisingiausiu?

Apibendrinant galima sakyti, jog pastaruosius dvidešimt metų grupės branduolys – J. Rimkus, D. ir J. Penkinskiai, L. Ivaškevičius, G. Liagas, a. a. G. Gučaitė – intuityviai rinkosi išraiškos formas, kurios bylojo apie vidinės ramybės paieškų kelią, savą filosofiją, kuri artima Rytų išminties šaltiniams. Šių kūrėjų darbuose niekada nebuvo skubėjimo, pataikavimo, noro patikti. Priešingai – kūryba jiems senai tapusi meditacijos forma, kalbėjimu su savimi, kai gebama džiaugtis akimirkos grožiu. Išankstinio nusistatymo nebuvimas leidžia būti atviriems, t. y. savimi.

2014 m. netekus ilgametės grupės narės grafikės G. Gučaitės, tarsi bandant išlaikyti pusiausvyrą tarp vyriškojo ir moteriškojo pradų, grupė pasipildė naujomis narėmis. Pastaruosius porą metų „archyvietišką“ filosofinį metmenį bando prisijaukinti keramikė Jovilė Talmantaitė. Nors bandymai kiek nedrąsūs, įdomu stebėti savitą vizualinę estetiką. O žvelgiant į Laimos Dzigaitės darbus atrodo, jog autorė jau ilgus dešimtmečius keliauja tuo pačiu keliu su senbuviais. Sudvasintos gamtos formos alsuoja subtilumu, ramybe ir gilia koncentracija. Jautrūs, vizualiai trapūs kūriniai užpildo parodos erdvę ir tarsi saitas sujungia darbus. Kūrinių ritmika, minimalistinė raiška, grynas paprastumas sugrąžina mintis į gamtą – pajunti vandens ir vėjo kvapą, užpildantį sielą ramybe.

Nusiraminimą, vidinį nuskaidrėjimą parodoje skleidžia skambanti kompozitoriaus Artūro Bumšteino eksperimentinė improvizacija „Nauji seni garsai“. Muzika pripildo erdvę archajiškumo. Molinių švilpukų garsai valo mintis – pasimiršti ir pajunti akimirkos grožį.

„Archyvo“ grupė – reiškinys Kauno meno padangėje. Tyliai, be manifestacijų dirbantys kūrėjai tiesiog dalijasi savo gyvenimu su žiūrovais ir viliasi, kad jiems pavyksta skleisti pasauliui šviesą ir nešti teigiamą energiją. Tikėkime, jog taip ir yra. Tuomet nereiks išankstinių prognozių – visiems pakaks pozityvumo, harmonijos ir gero oro.

Rimos ROPYTĖS nuotraukos

ROMUVA
KAUNO KINO CENTRAS

Kovo 1 d., antradienį,
18 val. 2016 m. Oskarui nominuoti trumpametražiai animaciniai filmai. 84 min.
19.45 val. 2016 m. Oskarui nominuoti trumpametražiai vaidybiniai filmai. 106 min.
2 d., trečiadienį,
17.45 val. „Kaip žydėjimas vyšnios“ („An“). Drama, Japonija, Prancūzija, Vokietija. 2015 m., 113 min. (N-7). Režisierė Naomi Kawase.
20 val. „Mari istorija“ („Marie Heurtin“). Biografinė drama, Prancūzija, 2014 m., 95 min. Režisierius Jean-Pierre Améris.
3 d., ketvirtadienį,
18 val. „Dviračiais per Kirgiziją“. Dokumentika, Lietuva, 2016 m., 82 min. Režisierius Algirdas Gurevičius.
19.45 val. „Laukimas“ („L'Attesa“). Drama, Italija, Prancūzija, 2015 m., 100 min. (N-13). Režisierius Piero Messina.
4 d., penktadienį,
18 val. „(Ne)Tikros prancūziškos vestuvės“ („Qu'est-ce qu'on a fait au Bon Dieu?“). Komedija, Prancūzija, 2014 m., 97 min. (N-7). Režisierius Philippe de Chauveron.
5 d., šeštadienį,
14 val. Šeimos kino seansas: „Keliaujantys paukščiai“ („Les oiseaux de pasage“). Drama, Belgija, Prancūzija, 2015 m., 83 min. Režisierius Olivier Ringer. Įgarsinta lietuviškai.
15.45 val. „Kaip žydėjimas vyšnios“ („An“). Drama, Japonija, Prancūzija, Vokietija. 2015 m., 113 min. (N-7). Režisierė Naomi Kawase.
18 val. „Mari istorija“ („Marie Heurtin“). Biografinė drama, Prancūzija, 2014 m., 95 min. Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.
20 val. „Banga“ („The Wave“). Veiksmo trileris, Norvegija, 2015 m., 104 min. (N-13). Režisierius Roar Uthaug.
6 d., sekmadienį,
14 val. „Dviračiais per Kirgiziją“. Dokumentika, Lietuva, 2016 m., 82 min. Režisierius Algirdas Gurevičius.
15.45 val. „Laukimas“ („L'Attesa“). Drama, Italija, Prancūzija, 2015 m., 100 min. (N-13). Režisierius Piero Messina.
18 val. „Ypatingas poreikis“ („Special Need“). Dokumentika, Italija, Vokietija, 2015 m., 85 min. (N-13). Režisierius Carlo Zoratti.
9 d., trečiadienį, 18 val. Kino klasikos klubas: režisieriaus Andrzejaus Wajdos jubiliejui „Katynė“ („Katyń“). Karinė drama, Lenkija, 2007 m., 117 min.

---

28 d., sekmadienį, 15 val. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje (V. Putvinskio g. 55) – Kauno J. Naujalio muzikos gimnazijos moksleivių koncertas „Nuo klasikos iki XX amžiaus“. Įėjimas su muziejaus bilietu.

---

25 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: peizažo tapyba.
18.30 val. romansų vakaras „Aš be tavęs...“. Dalyvaus Kauno bendruomenės centro „Žaliakalnio aušra“ choras „Gaida“. Įėjimas nemokamas.
26 d., penktadienį, 16.30 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Apvija“: tekstilės tapybinė kompozicija.
27 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Civilizacija – nuolat kartojamas eksperimentas“. Lektorius Aleksandras Žarskus. Susitikimas su rašytoju Silvestru Sinkumi: „Kosminis Užnemunės paveikslas“.

Kovo 1 d., antradienį, 17 val. Kauno miesto Vinco Kudirkos viešosios bibliotekos Jaunimo, meno ir muzikos skyriuje (A. Mapu g.18) atidaroma garsaus rusų kino operatoriaus, kino režisieriaus, fotomenininko, rašytojo, Sankt Peterburgo valstybinio kino ir TV instituto profesoriaus prof. Dmitrijaus Dolinino fotografijų paroda „Tolima, artima...“, pradedama demonstruoti jo filmų retrospektyva.

---

26 d., penktadienį, 17 val. Vitebsko bibliotekoje (P. Lukšio g. 60) – susitikimas su jaunosios kartos fotožurnalistu Artūru Morozovu. Fotografas taps vienu iš tryliktojo festivalio „Kaunas photo“ programos dalyvių ir surengs parodą tradicine festivalio parodų erdve tapusioje Čečėnijos aikštėje.

NACIONALINIS KAUNO DRAMOS TEATRAS

25 d., ketvirtirtaidnenį, 18 val. Rūtos salėje – „Plėšikai“. Vienos dalies antidekalogas pagal Friedrichą von Schillerį (N-16). Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilieto kaina – 7 Eur, moksleiviams ir studentams – 4 Eur.

26 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Williamo Shakespeare'o „Hamletas“. Dviejų dalių spektaklis. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Režisierius Vidas Bareikis. Bilietų kainos – 6, 8, 10, 12, 14, 16 Eur.

27 d., šeštadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – ansamblio „Lietuva“ jubiliejinis 75-mečio koncertas. Koncerto trukmė – 1.20 val. Bilietų kainos – 8,65–15 Eur.

28 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalies muzikinis spektaklis vaikams pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“. Režisierė A. Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 4 Eur.

28 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Maxo Frischo „Biografija: vaidinimas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Gintaras Varnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 4, 6, 10, 12, 14 Eur.

Kovo 1 d., antradienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Lietuvos nacionalinio dramos teatro dviejų dalių spektaklis: Kazio Binkio „Atžalynas“. Režisierius Jonas Vaitkus. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilietų kainos – 6, 8, 10, 12, 14 Eur.

Kovo 1 d., antradienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Juozo Tumo-Vaižganto „Žemės ar moters“. Vienos dalies komedija. Režisierius Tomas Erbrėderis. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 9 Eur.

2 d., trečiadienį, 18 val. Mažojoje salėje – Lietuvos nacionalinio dramos teatro dviejų dalių spektaklis: Ingmaro Bergmano „Intymūs pokalbiai“. Režisierius Vytautas Rumšas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 6, 8, 10 Eur.

3 d., ketvirtadienį, 18 val. Rūtos salėje – Lietuvos nacionalinio dramos teatro vienos dalies spektaklis: Birutės Mar „Ledo vaikai“. Režisierė B. Mar. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieto kaina – 9 Eur.

4 d., penktadienį, 18 val. Rūtos salėje – Sofi Oksanen „Apsivalymas“. Vienos dalies tragedija. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieto kaina – 7 Eur, moksleiviams ir studentams – 4 Eur.

5 d., šeštadienį, 15 val. Didžiojoje scenoje – „Barbora“. Dviejų dalių spektaklis pagal Juozo Grušo dramą „Barbora Radvilaitė“. Režisierius Jonas Jurašas. Adaptacijos autorė Aušra Marija Sluckaitė. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilietų kainos – 4, 6, 8, 10, 12 Eur.

5 d., šeštadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurusis“. Vienos dalies komedija. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieto kaina – 9 Eur.

6 d., sekmadienį, 15 val. Ilgojoje salėje – Inesos Paliulytės „Liūdnas dievas“. Vienos dalies skaudi istorija visai šeimai (N-8). Režisierė I. Paliulytė. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieto kaina – 6 Eur.

6 d., sekmadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – „Balta drobulė“. Aušros Marijos Sluckaitės drama pagal Antaną Škėmą. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2.50 val. Bilietų kainos – 4, 6, 8, 10, 12 Eur.

8 d., antradienį, 12 val. Didžiojoje scenoje – Inesos Paliulytės „Astrida“. Dviejų dalių spektaklis vaikams pagal Astridos Lindgren biografiją ir kūrybą. Režisierė Inesa Paliulytė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 3, 4 Eur.

7–13 d. festivalis „Nerk į teatrą“. Programa: *www.dramosteatras.lt.*

Teatro kasa dirba kasdien nuo 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina „Tiketa“.

Kauno kamerinis teatras

25 d., ketvirtadienį, 18 val. Viliamo Klimáčeko „Supermarketas“. Tragikomedija su pertrauka (N-14). Režisierius Alius Veverskis. Spektaklio trukmė – 2.20 val.

26 d., penktadienį, 27 d., šeštadienį, kovo 5 d., šeštadienį, 6 d., sekmadienį, 18 val. Marie Jones „Akmenys jo kišenėse“. Dviejų dalių airiška komedija. Režisierius Bernardas Gytis Padegimas. Dviejų dalių airiška komedija. Spektaklio trukmė – 2.30 val.

28 d., sekmadienį, 18 val. Michalo Walczako „Pirmasis kartas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius – Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2 val.

Kovo 4 d., penktadienį, 18 val. Johno Edwardo Cariani „Nesamas miestas“. Romantinė komedija. Režisierius Arvydas Lebeliūnas. Spektaklio trukmė – 2.20 val.

Kovo 8 d., antradienį, 18 val. Tarptautinės moters dienos proga – Giovanni Boccaccio „Dekameronas“. Komiškos novelės (N-16). Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val.

Bilietų kainos – 8, 10 Eur. Teatro kasa dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt.*

KAUNO mažasis teatras

25 d., ketvirtadienį, 19 val. Mindaugo Valiuko „Barakudų medžioklė žaliems“. Komedija. Režisierius M. Valiukas. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilietų kainos – 5,79, 7,24 Eur.

28 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Aguonos šokis“. Spektaklis vaikams. Režisierius Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 5 Eur.

28 d., sekmadienį, 15 val. Ingridos Lausund „Bestuburiada“. Komiška drama. Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.35 val. Bilietų kainos – 9, 11 Eur.

Teatro kasa dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – dvi valandos prieš spektaklį, tel.: 40 84 70. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt.*

Kauno valstybinis lėlių teatras

27 d., šeštadienį, 12 val., 28 d., sekmadienį, 12 val. premjera! „Baltas žvėriūkštis“. Apie dideles mažos mergaitės baimes (nuo 3 m.). Autorė ir režisierė Agnė Dilytė. Dailininkė Ieva Paliukaitytė. Kompozitorius Jonas Jurkūnas. Vaizdo projekcijų autorius Rimas Sakalauskas. Bilietų kainos – 3, 4, 5 Eur.

5 d., šeštadienį, 12 val. „Žalias žalias obuoliukas“. Istorija apie amžiną ir pasiaukojamą draugystę (nuo 6 m.). Režisierius Alvydas Lebeliūnas. Bilietų kainos – 3, 3,50 Eur.

6 d., sekmadienį, 12 val. „Šeimynėlė iš didžiosios girios“. Žaisminga pasaka apie Kaukų šeimos vienos dienos nuotykius (nuo 3 m.). Režisierius Olegas Žiugžda. Bilietų kainos – 3, 3,50 Eur.

Teatro kasa dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina „Bilietų pasaulis“.

Kauno Valstybinis muzikinis

25 d., ketvirtadienį, 18 val. Franko Wildhorno „Grafas Montekristas“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas ir videoprojekcijų autorius Gintaras Makarevičius, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 7, 12, 19, 25, 50 Eur.

26 d., penktadienį, 18 val. Johanno Strausso „Šikšnosparnis“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Janina Malinauskaitė. Spektaklio trukmė – 3.20 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

27 d., šeštadienį, 18 val. Imre Kálmáno „Grafaitė Marica“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Alexey Stepaniuk (Rusija), dirigentas Joanas Janulevičius, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas David Avdysh (Rusija). Spektaklio trukmė – 3.10 val. Bilietų kainos – 4, 6, 10, 12, 40 Eur.

28 d., sekmadienį, 12 val. „Sniego karalienė“. Dviejų dalių baleto spektaklis vaikams pagal E. Griego muziką. Choreografas Aleksandras Jankauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Ramunė Skrebūnaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 2, 4, 6, 7, 15 Eur.

28 d., sekmadienį, 18 val. Imre Kálmáno „Monmartro žibuoklė“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Virgilijus Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė, choreografas Agris Danilevičs (Latvija). Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

Kovo 2 d., trečiadienį, 17 val. Richardo Rodgerso „Muzikos garsai“. Dviejų veiksmų miuziklas visai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilietų kainos – 2, 4, 6, 7, 15 Eur.

3 d., ketvirtadienį, 18 val. Lino Adomaičio „Dulkių spindesys“. Dviejų dalių šokio spektaklis. Choreografai ir libreto autoriai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis, dailininkė Marija Rubavičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

4 d., penktadienį, 18 val. Gaetano Donizetti „Liučija di Lamermur“. Dviejų dalių opera. Muzikos vadovas ir dirigentas Julius Geniušas, pastatymo meno vadovė Dalia Ibelhauptaitė, režisierius Gediminas Šeduikis, scenografas Marius-Alexandru Dumitrescu, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas ir Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

5 d., šeštadienį, 18 val. Eltono Johno, Timo Rice'o „Aida“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Adomas Jacovskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacovskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 6, 9, 14, 18, 40 Eur.

6 d., sekmadienį, 12 val. Eduardo Khagagortyano „Ausinė kepurė“. Dviejų dalių komiška opera vaikams. Dirigentas Virgilijus Visockis, režisierė Anastasija Grinenko (Baltarusija), scenografas Andrej Merankov (Baltarusija), kostiumų dailininkė Julija Babajeva (Baltarusija), choreografas Dmitrij Jakubovič (Baltarusija). Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietų kainos – 2, 4, 6, 7, 15 Eur.

6 d., sekmadienį, 18 val. Leo Fallo „Madam Pompadur“. Dviejų dalių operetė. Režisierė ir choreografė A. Cholina, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Marijus Jacovskis, kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius. Spektaklio trukmė – 2.50 val. Bilietų kainos – 4, 9, 13, 15, 40 Eur.

9 d., trečiadienį, 18 val. Franko Wildhorno „Karmen“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Kęstutis Jakštas, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Gintaras Makarevičius, kostiumų ir grimo dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietų kainos – 7, 12, 19, 25, 50 Eur.

Teatro kasa dirba II–VII 11–14, 15–18 val., tel. 20 09 33. Bilietų galima įsigyti ir internetu *www.muzikinisteatras.lt.*

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA
KAUNO VALSTYBINĖ FILHARMONIJA

25 d., ketvirtadienį, 18 val. koncertas „Julius Juzeliūnas ir pasaulis“, skirtas kompozitoriaus 100-osioms gimimo metinėms paminėti. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras. Solistai: Rusnė Mataitytė (smuikas), Mindaugas Bačkus (violončelė). Dirigentas Modestas Barkauskas. Bilietų kainos – 5, 8, 10 Eur.

26 d., penktadienį, 18 val. koncertas „Keturi metų laikai“. Kauno miesto simfoninis orkestras. Solistas ir dirigentas Domenico Nordio (smuikas, Italija). Bilietų kainos – 5, 8 Eur.

28 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė visai šeimai: žaidybinis miuziklas „Paršiukų kelionės“. Režisierius Algimantas Armonas. Dailininkas Leonardas Armonas. Muziką kūrė ir rinko Algis Šurna. Bilieto kaina – 4 Eur.

29 d., pirmadienį, 18.30 val. Ovidijaus Vyšniausko koncertas „Išdalinau“. Bilietų kainos – 10, 12, 15 Eur.

Kovo 2 d., trečiadienį, 18 val. Naujų idėjų kamerinio orkestro NIKO koncertas. Meno vadovas ir dirigentas Gediminas Gelgotas, Augusta Jusionytė, Dalia Simaška, Julija Ivanova (smuikai), Justas Kulikauskas, David Dumčius (violončelės), Auris Galvelis (kontrabosas). Solistas Aretas Botyrius (fortepijonas, Lietuva-Didžioji Britanija). Dirigentas Gediminas Gelgotas. Bilietų kainos – 5, 7, 10 Eur.

Kovo 4 d., penktadienį, 18 val. koncertas iš ciklo „Diriguoja jaunieji“. Kauno miesto simfoninis orkestras. Solistas Hakan Rosengren (klarnetas, Švedija). Dirigentė Giedrė Šlekytė. Bilietų kainos – 5, 8, 10 Eur.

5 d., šeštadienį, 17 val. koncertas „Linksmieji klasikai“: Zbignevas Levickis (smuikas) ir Daumantas Slipkus (klavišiniai). Bilietų kainos – 10, 12, 15 Eur.

6 d., trečiadienį, 19 val. smuiko ir gitaros amžių dvikova: Zbignevas Levickis (smuikas) ir Aurelijus Globys (gitara). Bilietų kainos – 12, 17, 25 Eur. Bilietus platina *Bilietai.lt* ir filharmonijos kasa.

7 d., pirmadienį, 18 val. koncertas, skirtas Tarptautinei moters dienai: „Amerikiečių klasika ir džiazas“. Solistai: Nomeda Kazlaus (sopranas), Linas Dužinskas (fortepijonas). Dalyvaus: Justina Tomkutė (sopranas), Mindaugas Jankauskas (tenoras), Algirdas Benetis (akordeonas). Bilietų kainos – 20, 30 Eur. Bilietus platina *Bilietai.lt.*

Filharmonijos kasa dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina „Tiketa“.

KAUNO MENININKŲ NAMAI

26 d., penktadienį, 18 val. Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56) – renginys iš susitikimų ciklo „Menininkų Sode Nelis“: filmo „Breath Made Visible: Anna Halprin“ peržiūra ir kūno judesio praktika kartu su šokio ir judesio praktike Rasa Biriete. Po renginio prie arbatos vyks bendra diskusija.

Kovo 1 d., antradienį, 18 val. Mūzų svetainėje – Gvido Latako naujos knygos „Lokenos“ pristatymas ir parodos „Riterio sapnas“ aptarimas. Dalyvaus knygos redaktorius, poetasVytautas Stulpinas, knygos leidėjas, „Naujosios Romuvos“ redaktorius Andrius Konickis, dailininkas, profesorius Petras Gintalas, poetas Danielius Milašauskas. Paroda veiks iki **kovo 18 d.**

4 d., penktadienį, 17 val. Kauno rašytojai poetiškai ir muzikaliai įteiks Vieno lito premiją. Literatūrinėje šventėje muzikinę-literatūrinę kompoziciją atliks poetas, bardas Edmundas Janušaitis, dailininkas, garso improvizatorius Gintautas Velykis ir daugiainstrumentalistas Giedrius Balbieris. Taip pat šventėje dalyvaus Vieno lito premijos laureatai, Kauno nacionalinio dramos teatro aktorius, bardas Henrikas Savickis. Vakarą ves Vidmantas Kiaušas-Elmiškis ir Milda Kiaušaitė.

Renginiai nemokami.

25 d., ketvirtadienį, 17 val. Istorinėje Lietuvos Respublikos prezidentūroje Kaune (Vilniaus g. 33) – vasario mėnesį gimusių signatarų Jono Smilgevičiaus (1870 02 12), Kazio Bizausko (1893 02 14), Petro Klimo (1891 02 23) ir Aleksandro Stulginskio (1885 02 26). Dalyvaus pranešėjai: LR Seimo nariai Mantas Adomėnas ir Paulius Saudargas, Linas Kojala, Signatarų namų vedėja Meilė Peikštenienė, istorikas Deimantas Ramanauskas. Kūrinius fleita atliks Lietuvos kariuomenės Alytaus Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų bataliono orkestrantas Algirdas Tamulaitis.

KAUNO KULTŪROS CENTRAS TAUTOS NAMAI

26 d., penktadienį, 18 val. Kauno kultūros centre „Tautos namai“ (Vytauto pr. 79) – koncertas „Pavasario dvelksmas“. Dalyvaus neoklasikinio šokio teatro „Releve“ ir vaikų baleto studijos šokėjai, vaikų dainos ir šokio teatras „Vaidilutė“. Programoje – choreografinės miniatiūros pagal pasaulio klasikų ir šiuolaikinės muzikos kompozitorių kūrinius.

Kovo 5 d., šeštadienį, 13 val. Vaikų ir jaunimo populiarios muzikos festivalis „7 natos“. Dalyvaus vaikų ir jaunimo vokalinės studijos, popgrupės, ansambliai, duetai bei solistai, atliekantys populiarią muziką.

6 d., sekmadienį, 14 val. tarptautinė nuotaikinga kaimo kapelų šventė-varžytuvės „Kaziuk, pagrok man valsų!“ Atbildėkite, atkulniuokite, raiti atjokite ir kartu pabūkime!

Renginiai nemokami.

25 d., ketvirtadienį, 17 val. Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje (Radastų g. 2, 322 k.) – susitikimas su Priklausomybės ligų specialistų asociacijos nariais. Įėjimas nemokamas.

1 d., antradienį, 17.30 val. kelionių kultūros ciklas „Vita mobile“: susitikimas su keliautoju Robertu Pogoreliu ir jo knygos „Mokėk keliauti“ pristatymas.

9 d., trečiadienį, 16 val. IV a. fojė – šventinis Kauno dailininkų sąjungos klubų „Meno sparnai“ ir „Sfinksas“ dailės parodos „Atgimimas“ pristatymas. Paroda veiks iki **kovo 15 d.**

29 d., pirmadienį, 18 val. Kauno miesto muziejaus Lietuvių tautinės muzikos istorijos skyriuje (L. Zamenhofo g. 4.) – tradicinių šokių vakaras. Grojant gyvai muzikai kviečiame pašokti lietuvių kaimo pasilinksminimuose įprastų šokių – polką, valsus, fokstrotus, kadrilius ir kitus porinius šokius. Renginys nemokamas.

Kovo 4 d., penktadienį, 19 val. VDU teatre (S. Daukanto g. 27, Kaunas) – Yasminos Rezos „Atsitiktinis žmogus“. Režisierius Jonas Vaitkus. Bilieto kaina – 9 Eur, studentams, moksleiviams ir senjorams – 6 Eur. Bilietus platina „Tiketa“.

26 d., penktadienį, galerija „Meno parkas“ ir Torunės (Lenkija) šiuolaikinio meno centras kviečia į projekto „Laiko ženklai“ parodų atidarymus. Projekto kuratorius Krzysztof Stanisławski (PL).

17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje (Nepriklausomybės a. 12) – menininkai: Thomas Bayrle, Sharon Balaban, Massimo Bartolini, Heinz Cibulka, Oskar Dawicki, Jan Dobkowski, Kijewski / Kocur, Jarosław Kozłowski, Katarzyna Kozyra, Zofia Kulik, Lech Majewski, Jarosław Modzelewski, Hermann Nitsch, Ewa Partum, Józef Robakowski, Marek Sobczyk, Supergroup Azorro, Leon Tarasewicz, Katarzyna Tretyn-Zečević, Andrzej Wasilewski, Krzysztof Wodiczko.

19.30 val. galerijos „Meno parkas“ III aukšto ekspozicinėje erdvėje (Rotušės a. 27) – menininkai Wacław Kuczma, Zbigniew Libera, Natalia LL, Susan Philipsz, Agnieszka Polska, Suzanne Treister. Atidarymo garbės svečiai: Torunės miesto meras Michał Zaleski ir Kauno miesto meras Visvaldas Matijošaitis.

Parodas bus galima aplankyti iki **balandžio 4 d.**

Vasario 25 d., ketvirtadienį, 14 val. „Litexpo“ parodų rūmuose Vilniaus knygų mugės metu bus įteikta aštuntoji Jurgos Ivanauskaitės premija. Laureate šiais metais tapo Aušra Kaziliūnaitė už eilėraščių knygą „Mėnulis yra tabletė“ (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014). Ši premija skiriama ne vyresniam kaip 45 metų autoriui už geriausią lietuvių literatūros kūrinį, atitinkantį formuluotę „Už laisvą, atvirą ir drąsią kūrybinę raišką“, išleistą per dvejus kalendorinius metus. 45 amžiaus riba pasirinkta norint susieti ją su Jurgos Ivanauskaitės gyvenimo ir kūrybos trukme. Premijos mecenatė – leidykla „Tyto alba“. Iškilmėse dalyvaus Jurgos Ivanauskaitės mama Ingrida Korsakaitė ir sesuo Radvilė Racėnaitė, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Antanas A. Jonynas, Vertinimo komisijos narės Jūratė Baranova, Elžbieta Banytė ir Aušra Jurgutienė, „Tyto albos“ atstovai.

Lietuvos rašytojų sąjungos informacija

25 d., ketvirtadienį, 17.30 val. „Parko galerijoje“ (Vilniaus g. 35) – Ugniaus Motiejūno tapybos darbų paroda „A ritmetika“. Paroda veiks iki **kovo 1 d.**

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

M. Daukšos g. 34, 44283 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322235, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgos – Ramūnas Čičelis

Maketuotoja – Inga Zamulskienė

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322266, (8-656) 41705
Talkininkai:
Aldona Ruseckaitė (literatūros istorija)
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

KULTŪROS MINISTERIJA

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 2,6 Eur
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Kauno prekybos miestelio „Urmas“ sieninės tapybos darbas Kauno paveikslų galerijos surengtame konkurse buvo pripažintas geriausiu praėjusių metų kūriniu. Aštuonių menininkų daugiau kaip trejus metus kurtas piešinys, vaizduojantis senovinę garvežių stotį su charakteringais jos personažais, pretenduoja ir į didžiausio piešinio titulą Lietuvos rekordų knygoje. Paskutinįjį kūrybos etapą įgyvendino tapytojai Vytenis Jakas ir Jūratė Kluonė, kūrę įdomius, o kartais ir labai netikėtus, šiandien kasdienybėje sutinkamus personažus. Kūrinys įspūdingas ne tik dėl savo dydžio, bet ir atlikimo technikos. Lauke, kur siaučia lietus ir vėjai, ne taip paprasta tapyti realistinius kūrinius.